

Familien i fokus – Midtvejsrapport

Evaluering af en frivillig indsats i Røde Kors-regi for børnefamilier med behov for støtte

Anne-Dorthe Hestbæk, Helle Hansen, Asta Bossano Prescott & Emil Bakkensen Johansen

*Familien i fokus – Midtvejsrapport – Evaluering af en frivillig indsats i
Røde Kors-regi for børnefamilier med behov for støtte*

© VIVE og forfatterne, 2020

e-ISBN: 978-87-7119-797-6

Forsidefoto: Sine Fiig/VIVE

Projekt: 100689

VIVE – Viden til Velfærd

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11, 1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Denne rapport giver en midtvejsstatus på projekt 'Familien i fokus' iværksat af Røde Kors. Her kan familier med behov få tildelt enten en familieven, der yder én til én-hjælp i hjemmet (kaldet psykosocial støtte) til det, familien efter eget udsagn har brug for. Eller en mentor, der hjælper den enkelte på vej i forhold til at komme i gang med eller gennemføre en uddannelse eller til at blive afklaret om jobønsker, søge job, afprøve sig selv i en praktik m.m.

Der er tale om en midtvejsrapport, som bygger på de data, der var tilgængelige primo januar 2020. Rapporten bygger således på relativt begrænsede kvantitative data om alle deltagere og frivillige, men til gengæld på en ganske stor mængde kvalitative data (40 ansigt-til-ansigt interview), der giver et godt indblik i indsatserne, som familierne og de frivillige ser dem.

Adjunkt Kresta Munkholt Sørensen, Københavns Professionshøjskole, har haft rapporten til eksternt review, mens Helle Hygum Espersen, chefanalytiker, VIVE, har fungeret som intern reviewer. Røde Kors har kommenteret på en tidligere version af denne rapport.

Seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk, senioranalytiker Helle Hansen samt studentermedhjælpere Asta Bossano Prescott og Emil Bakkensen Johansen har forfattet midtvejsrapporten.

Undersøgelsen er finansieret af den A.P. Møllerske Støttefond.

Carsten Strømbæk Pedersen

Forsknings- og analysechef for VIVE Børn og uddannelse
2020

Indhold

Sammenfatning	6
Foreløbige resultater	6
Forbedringspunkter	8
Datamateriale	9
1 Indledning	10
1.1 Baggrund for Familien i fokus	10
1.2 Formål, indsats og målgruppe for Familien i fokus	10
1.3 Projektets udvikling undervejs	12
2 Evalueringens formål, forandringsteori og datagrundlag	14
2.1 Forandringsteori	15
2.2 Evalueringens design: Data og metode	18
3 Frivilliges støtte af læringsmiljøet i hjemmet	20
4 At være frivillig i Familien i fokus	23
4.1 Karakteristik af de frivillige	23
4.2 Motivation til at være frivillig	26
4.3 Kurser i forhold til at være frivillig	28
4.4 Opfølgning, sparring og supervision	29
4.5 Afslutning af familieeven- og mentorforløb	31
4.6 Rollen som frivillig	32
4.7 Opsamling	35
5 Familieeven-indsatsen	36
5.1 Beskrivelse af indsatsen	36
5.2 Hvad kendetegner børnefamilier med en familieeven?	37
5.3 Motiver og forventninger til at få en familieeven	38
5.4 Forældrenes trivsel	43
5.5 Hvordan folder familieeven-forløbet sig ud?	46
5.6 Familieeven-forløbet og børnene i familien	49
5.7 Indikationer på virkninger af indsatserne	54
5.8 Opsamling på familieeven-indsatsen	58
6 Mentorindsatserne	61
6.1 Beskrivelse af erhvervsmentor-indsatsen	61
6.2 Beskrivelse af jobmentorindsatsen	64
6.3 Beskrivelse af uddannelsesmentorindsatsen	67
6.4 På tværs af mentor-indsatserne	71
7 Opsamling og perspektivering	84
7.1 Observationer på tværs af de to hovedindsatser	84
7.2 Erfaringer med familieeven-indsatsen	85

7.3	Erfaringer med mentorforløb.....	87
7.4	At tænke helhedsorienteret.....	89
7.5	Tegn på forandring.....	89
Bilag 1	Forandringsteori for Familien i fokus	92
Litteratur.....		93

Sammenfatning

Familien spiller en afgørende rolle for barnets trivsel under opvæksten. Derfor er mange indsatser, der skal styrke børns udvikling og trivsel, i den praktiske udfoldelse rettet mod forældrene. Når forældre trives og styrkes i at håndtere deres udfordringer, kan de bedre give børnene adækvat omsorg og skabe en stabil ramme i hjemmet for børnenes hverdag og udvikling.

Formålet med 'Familien i fokus' er at *styrke udsatte børnefamiliers livsmestring og skabe bæredygtige forandringer i familiernes liv og hermed også styrke børn og unges udvikling og trivsel* gennem én til én-relationer mellem frivillige. Målet er, at familierne styrkes i at knytte an til samfundets muligheder, og at det på langt sigt bidrager til at reducere negativ social arv. Indsatsen skal øge mestringskompetencer og derigennem selvværd og give erfaring med at håndtere svære livssituationer, øge inklusionen i lokale fællesskaber, styrke tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse samt styrke evnen til at understøtte børnenes trivsel og skolegang.

I denne rapport præsenterer vi de foreløbige resultater af midtvejsevalueringen af Familien i fokus. Formålet er på dette tidspunkt i projektperioden at beskrive indsatsen – hvordan folder forløbene sig ud samt at afdække forbedringspotentialer og afsøge tidlige indikationer på positiv udvikling hos forældrene. Da der på tidspunktet for midtvejsevalueringen ikke har været afsluttet så mange forløb, må man betragte det som foreløbige resultater, hvis retning og karakter kan ændre sig, når vi i slutrapporten står med et meget mere omfattende datamateriale, der giver grundlag for mere komplekse analyser.

Den frivillige indsats har to hovedformer:

Familieven-forløb er rettet mod børnefamilier, der af forskellige årsager har brug for støtte. Familien matches med en familieven, der støtter i form af fx at være en fortrolig og rummende voksen at tale med om sine udfordringer; der giver praktiske råd til, hvordan hverdagslivet med børn kan fungere bedre; taler med forælderen om hensigtsmæssig håndtering af konflikter; hvordan de kan mestre en stram økonomi og andet, som forælderen ønsker hjælp til. Familievennen kan også specifikt knyttes til et barn med behov for støtte. Målet er 500 forløb.

Mentorforløb findes i tre former: *Jobmentor-forløb* skal hjælpe ledige i arbejde, herunder støtte deltagerne i at overkomme barrierer for at komme i arbejde. *Uddannelsesmentor-forløb* skal støtte deltagerne i at gennemføre uddannelsesforløb eller gøre sig klar til at søge optagelse på uddannelse. I *erhvervsmentor-forløb* er deltageren i praktik på en arbejdsplads i en periode og coaches på arbejdspladsen af en mentor, der er ansat samme sted. Målet er 250 forløb.

En hypotese i forandringsteorien er, at den psykosociale én til én-støtte fra frivillige baseret på hjælp til det, forældrene selv oplever, de har brug for, kan give forældrene et åndehul, bidrage til trygge, stabile og tillidsfulde relationer og mere overordnet give forældrene en oplevelse af at blive rummet og støttet i deres udfordringer. Tilsammen skal dette give forældrene en øget tro på, at det faktisk er muligt for dem at skabe positive forandringer i familien; og ikke mindst øget evne til at støtte børnene i deres hverdagsliv med skole og fritidsaktiviteter og i forlængelse heraf skabe øget faglig og social trivsel hos børnene.

Foreløbige resultater

VIVEs analyse viser, at der er meget stor variation i, hvad der karakteriserer de deltagende familier, når man ser på ressourcer, på udfordringer og på forældrenes fremtidsperspektiver.

Langt de fleste deltagere er kvinder – 97 pct. af deltagerne med familieven og 84 pct. af deltagerne med mentor. I begge indsatser finder man relativt selvhjulpne deltagere, evt. med uddannelse og erhvervs erfaring bag sig. Af forskellige grunde er disse deltagere imidlertid sat ud af spillet for en periode. Det kan være en veluddannet forælder, der er migreret til Danmark, og som på grund af sprogproblemer har svært ved at finde et arbejde, der matcher de formelle kvalifikationer. Eller en enlig mor, der har været gennem en voldsom skilsmisse eller fået en alvorlig sygdom for en periode. Her kan familieven-indsatsen fx bestå i jævnlige samtaler, hvor forælderen dels kan få lov til at få luft for det pres, hun oplever, og bliver bestyrket i, at hun nok skal kunne håndtere det, får mental støtte til, hvordan hun kan håndtere børnenes udfordringer etc. Mentorforløbene for denne gruppe er kendetegnet ved, at der er fokus på *'opgaven'* – det kan være, hvordan man skriver en ansøgning, lektiehjælp eller hjælp til at forstå, hvordan kulturen er på en dansk arbejdsplads, og hvordan de kan indgå i denne.

I den anden ende af spektret finder man familier, der på forskellige måder befinder sig i en forholdsvis udsat position og ofte er langt fra arbejde og uddannelse. Den umiddelbare indsats kan fx handle om at støtte forælderen i at skabe et trygt og udviklende miljø i hjemmet for familiens børn. I nogle familier er familievennen rekrutteret specifikt med det formål at støtte et barn, ofte med et særligt fokus på skolestøtte, men også rent socialt. Mentorforløbene i denne gruppe er *'all round-forløb'*, hvor mentorerne især har fokus på forholdene vedrørende arbejde og uddannelse. Ofte bruges mentor som en ventil, deltageren kan læsse af på.

På tværs af de to hovedtyper af indsatser viser de foreløbige data tegn på, at man i mange forløb lykkes med at støtte forældrene, så de i større udstrækning selv kan mestre udfordringerne i deres hverdag og dermed blive mere bæredygtige som familier. At de selv kan søge arbejde, afslutte studiet, organisere hverdagen praktisk med dagtilbud, skole, lektielæsning, indkøb, madlavning osv. og samtidig have overskud til at skabe positivt samvær med børnene.

Interviewene viser, at mange familier oplever, at de får et pusterum. Det gælder både forældre med familieven og med en mentor. De oplever, at der er én, der fordomsfrit lytter til dem uden at vurdere dem og uden at have nogen intentioner på deres vegne. På den måde adskiller frivilligindsatsen sig fra en typisk offentlig indsats. Derudover oplever forældrene, at de bliver støttet i at skabe trygge, stabile og tillidsfulde relationer i familien. Nogle forældre føler, de bliver bedre til at håndtere konflikter med deres børn, og de føler sig i højere grad trygge i forælderrollen, fx omkring børnenes opdragelse. Den øgede tryghed i rollen som forælder bidrager til at styrke forældrenes selvtillid i deres daglige relation til børnene.

Forældrene med mentorforløb får praktiske erfaringer med erhvervsliv og uddannelse. Både fra spørgeskemabesvarelserne og fra interviewene kan vi se, at forældrene opnår en større selvtillid og tro på, at de kan komme i arbejde eller færdiggøre uddannelse. Og der er i spørgeskemabesvarelserne mange eksempler på mentorforløb, der har resulteret i arbejde.

Samlet set finder vi indikationer på, at mange af de resultater, som forandringsteoriens mekanismer giver anledning til at forvente, faktisk er i spil på nuværende tidspunkt. Vi kan se tegn på positiv udvikling hos familierne, om end der i familieven-forløbene bruges mest energi inde i familien og ikke helt så mange ressourcer på brobygning til lokale aktiviteter og netværk – måske som en afspejling af, at det er her, forældrenes nærmeste udviklingszone befinder sig på dette tidspunkt i deres forløb.

Forbedringspunkter

På baggrund af vores foreløbige data og analyser heraf peger vi på en række felter, hvor Familien i fokus potentielt kan styrkes. De første punkter går på tværs af familieeven- og mentorindsatserne.

Nogle frivillige efterlyser viden og kompetencer. I interviewene giver mentorer og familievenner eksempler på, at de kan opleve at mangle viden om, hvad det vil sige at have den form for udfordringer, 'deres familie' har, og hvordan man bedst kan støtte som frivillig. Hvordan hjælper man fx bedst forældre med angst eller depression; hvad betyder det at have traumer, og hvordan kan man som frivillig forholde sig til det? Hvordan kan man understøtte en god relation mellem barn og forældre? Hvornår skal man som frivillig underrette kommunen ved bekymring for børnene?

Nogle frivillige efterlyser mere systematisk dialog, sparring og opfølgning. De frivillige er på forskellig vis blevet fulgt op af deres lokale Røde Kors-bagland. Nogle oplever systematisk opfølgning, men der er også frivillige, som ikke har fået og savner dialog og opfølgning i forhold til deres forløb. Nogle frivillige vil gerne have den tryghed, når de går i gang med et forløb, at de bliver kontaktet efter en vis periode. Og de vil gerne vide, hvem de selv kan kontakte, hvis de har brug for sparring. Ligeledes er der frivillige, der er opmærksomme på familier med behov for mere støtte, men de ved ikke, hvor de skal gå hen med den observation. I det perspektiv vil det være hensigtsmæssigt, hvis alle frivillige ved, hvem de kan drøfte dette med, og at de automatisk vil blive kontaktet på et tidspunkt.

Både ønsket om mere viden, som nævnt ovenfor, samt ønsket om systematisk opfølgning og sparring spiller tilbage til forandringsteorien, som forudsætter, at den frivillige kan rumme og dermed forstå familien og yde en bredspektret psykosocial støtte.

Forbedringspunkter familieeven-forløb

Nogle forældre efterlyser forventningsafstemning. I de familier, hvor der ikke helt har været klarhed over, hvordan de skal mødes med familieevenen, omkring hvad og hvor meget, efterlyser forældrene større klarhed over, hvad de kan forvente af den frivillige. Kan forældrene fx tillade sig at ringe til den frivillige og spørge, om hun eller han snart kommer på besøg? Kan de ringe til aktivitetslederen og sige, at de ikke er helt tilfredse med matchningen, og at man gerne vil overveje en anden familieeven?

Forældre og frivillige efterlyser muligheden for, at familieevenen yder praktisk bistand. Røde Kors har som udgangspunkt signaleret, at en familieeven ikke kommer for at gøre rent, købe ind, passe børn, vaske op eller lignende. Mange forældre ønsker imidlertid hjælp til praktiske opgaver i hverdagen, og mange frivillige ser det som en meget formålstjenlig støtte. Der er en del familieeven-forløb, hvor det at udføre praktiske opgaver sammen – forælder og frivillig – også giver familieevenen en konkret base at tale og støtte forældrene ud fra, og hvor det at udføre praktisk arbejde derfor giver mening i situationen.

Forældre og frivillige efterlyser begge, at familieevenen må være alene med børnene. Familievenner og forældre instrueres ved forløbets start i, at familieevenen ikke må være alene med familiens børn som en beskyttelse af både børn og frivillige. Der er imidlertid flere forældre og familievenner, der uafhængigt af hinanden efterlyser muligheden for, at den frivillige og familiens børn og unge kan lave noget sammen uden forælderen, da dette kan give moren et pusterum og mulighed for at lave noget for sig selv med sit voksenalnetværk. Samtidig åbner det

mulighed for, at den frivillige kan lave nogle aktiviteter og oplevelser, der retter sig mod børnenes og de unges interesser og udvikling.

Øget fokus på foreningsliv og lokale fællesskaber. På baggrund af spørgeskemabesvarelserne kan vi se, at der i familieven-forløbene ikke er så meget fokus på deltagelse i foreningsliv og lokale fællesskaber, som der er på social og psykologisk støtte til forældrene og samvær om praktiske opgaver i hjemmet. Øget deltagelse i lokale fællesskaber er et af elementerne i et mere bæredygtigt familieliv for både voksne og børn og er derfor et element, der med fordel kan sættes mere fokus på, hvis familien er klar til det.

Forbedringspunkter mentorforløb

De frivillige mentorer efterlyser, at forældrene som mentees bliver bedre klædt på til forløbet. Mentorerne på tværs af de tre mentorindsatser oplever, at en typisk barriere er, når deltagerne ikke ved, hvad de vil med forløbet. Eller når de forventer, at mentoren ordner det hele for dem. Derfor er der et ønske om, at alle deltagere er klar på formålet med mentorforløbet, og hvad det kræver af mentee.

Uanset om det er et mentorforløb, hvor der primært er fokus på jobsøgning/uddannelse, eller om det snarere er alt det rundt om, er det vigtigt, at både mentorer og forældre forventningsafstemmer og gør sig klart, hvad forældrene ønsker af forløbet, og hvad mentor kan bidrage med, så det rigtige match kan findes. Så kan forældrene få den hjælp, de har brug for, og mentorerne kommer ikke til at stå i situationer, de ikke føler sig klædt på til.

Mentorerne efterlyser et større samarbejde mellem familieven- og mentor-indsatsen. Det er særligt, når forældrene har brug for mere støtte, end mentorerne føler, at de kan give dem. I den forbindelse vurderer mentorerne, at det vil hensigtsmæssigt med en frivillig, der specifikt hjælper med familierelaterede forhold, så de kan fokusere på at hjælpe forælderen tættere på uddannelse eller arbejdsmarked.

Datamateriale

Rapportens analyser baserer sig på dels spørgeskemadata og dels kvalitative interview.

Spørgeskemadata indsamles løbende. Alle forældre får ved start tilsendt et såkaldt *førskema*. Dette spørgeskema skal bidrage til at belyse, hvorfor deltagerne har valgt at få en familieven eller en mentor, hvad de vil bruge vedkommende til, og det belyser deltagerens situation ved indsatsens start. Deltagerne får desuden tilsendt et *efterskema* ved indsatsens afslutning. Er deltagerne inde i et meget langvarigt forløb, får deltagere med mentor sendt et *opfølgningsskema* efter ca. 9 måneder, deltagere med familieven-forløb efter ca. 12 måneder. I rapporten indgår der 80 besvarelser af førskemaet og 59 besvarelser af efterskemaet.

De kvalitative interview er gennemført i perioden juni 2019-februar 2020 med forældre og frivillige, som er eller har været med i et forløb. Der er gennemført i alt 40 individuelle, kvalitative interview. De 19 interview vedrører familieven-forløb, heraf 10 interview med forældre med familieven og 9 interview med frivillige familievenner. De 21 interview vedrører mentorforløbene, heraf 13 interview med deltagere og 8 interview med mentorer. Der er desuden gennemført 2 fokusgruppeinterview med deltagelse af i alt 3 jobmentorer og 3 familievenner.

1 Indledning

1.1 Baggrund for Familien i fokus

Selvom de fleste børn i Danmark og deres familier trives godt, er der stadig en vis andel børn og deres familier, som er socialt udsat i kortere eller længere perioder af deres liv, nogle måske under hele opvæksten. Flere danske undersøgelser viser samstemmende, at 10-15 pct. af alle børn befinder sig i en udsat position (se fx Ottosen et al., 2018).

Denne rapport beskriver resultaterne af midtvejsevalueringen af Familien i fokus, en frivillig indsats rettet mod at øge trivsel og udvikling hos børn og forældre i udsatte positioner gennem frivillig støtte i Røde Kors-regi. Midtvejsevalueringen bygger på foreløbige data med et stort kvalitativt datamateriale, men et lille kvantitativt materiale. Der er således tale om foreløbige resultater, og især de kvantitative analyser må læses med det forbehold, at de kan ændre karakter og/eller retning i slutrapporten, hvor vi vil have et meget større datamateriale til rådighed.

Udsathed kan forstås på mange måder. Det kan være materiel udsathed, fordi man vokser op i en familie med begrænsede økonomiske ressourcer (Hestbæk & Andreasen, 2018). Det kan være mangel på social støtte i hjemmet, fordi mor eller far er belastet af fx misbrug eller psykiske lidelser eller mangel på kulturelle ressourcer i bred forstand. Det kan både lægge en begrænsning på, hvad barnet får adgang og støtte til af aktiviteter i sin fritid, have en negativ indflydelse på barnets mentale og fysiske helbred og påvirke barnets aktuelle skolegang og forudsætningerne for senere uddannelse (Andreasen & Hestbæk, 2018; Breinholt, 2018; Hestbæk & Andreasen, 2018). Og specifikt hvad angår fattigdom, viser dansk forskning, at selv i en velfærdsstat som den danske er der børn, der vokser op under økonomiske vilkår, der har alvorlige, langsigtede negative konsekvenser i form af fx relativt dårligere karakterer efter 9. klasse, færre, der optages på og fuldfører en ungdomsuddannelse, løsere arbejdsmarkedstilknudning og dårligere helbred i voksenlivet (Lesner, 2017; Sievertsen, de Montgomery & Jørgensen, 2015).

Familien spiller således en afgørende rolle for barnets trivsel under opvæksten. Det er da også derfor, at mange indsatser, der retter sig mod at styrke børns udvikling og trivsel, i den praktiske udfoldelse er rettet mod forældrene. Når forældre trives og styrkes i at håndtere deres udfordringer, kan de bedre give børnene adækvat omsorg og skabe en stabil ramme i hjemmet for børnenes hverdag og udvikling.

1.2 Formål, indsats og målgruppe for Familien i fokus

På baggrund af erfaringerne fra bl.a. Røde Kors' familienetværk (se fx Oxford Research, 2017) har Røde Kors¹ ønsket at supplere arbejdet i familienetværkene med en indsats rettet mod den enkelte familie. Gennem én til én-relationer mellem frivillige og familier tilbydes en bred psykosocial støtte, der skal muliggøre i højere grad at skabe forandringer i familien i positiv retning.

Projektets formål er at *styrke udsatte børnefamiliers livsmestring og skabe bæredygtige forandringer i familiernes liv og hermed også styrke børn og unges udvikling og trivsel* (jf. Røde Kors, 2016). Målet er, at *familierne styrkes i at knytte an til samfundets muligheder, så projektet på*

¹ Når vi i det følgende skriver om Røde Kors, er der tale om Røde Kors' landskontor, hvis ikke andet – fx de lokale afdelinger – er nævnt.

langt sigt bidrager til at reducere og forebygge negativ social arv. Den frivillige sociale indsats skal således støtte op om og styrke (Røde Kors, 2016):

- familiernes personlige mestringskompetencer (handlekraft, adfærd, fagligt, socialt) og deres selvværd og erfaringer med selv at kunne håndtere svære livssituationer (skilsmisse, konflikter, trængt økonomi, dårligt helbred, arbejdsløshed, isolation, samarbejde med myndigheder mv.)
- familiernes inklusion i lokale netværk og fællesskaber
- forældrenes kendskab, tryghed og tilknytning til arbejdsmarked og uddannelse
- forældrenes evne til at understøtte børnenes trivsel og skolegang.

Den frivillige indsats i Familien i fokus udspiller sig i to hovedformer: Familieven-forløb og mentorforløb:

Familieven-forløb: Indsatsen er rettet mod børnefamilier, der af forskellige årsager har brug for støtte. Familien matches med en familieven, der støtter i form af fx at udgøre en anden voksen at tale med om sine udfordringer; at give praktiske råd til, hvordan hverdagslivet med børn kan fungere bedre; hvordan forældrene kan håndtere konflikter mere konstruktivt, hvordan de kan mestre en stram økonomi etc. Familievennen kan også specifikt knyttes til et barn, der har nogle bestemte udfordringer eller behov for støtte, om end familievennen ikke må være alene med barnet.² For familieven-forløb anbefaler Røde Kors familierne og de frivillige, at der planlægges med et forløb af mindst ét års varighed – gerne længere, hvis relationen tilsiger det. Nogle forløb kan således potentielt munde ud i årelange relationer.

Mentorforløb: De findes i tre forskellige former: *Jobmentor-forløb*, som skal hjælpe ledige i arbejde, herunder støtte deltagerne i at overkomme de barrierer, der måtte være for at komme i arbejde. *Uddannelsesmentor-forløb*, som skal støtte deltagerne i at gennemføre uddannelsesforløb eller gøre sig klar til at søge optag på uddannelsesforløb. Og endelig som det tredje *erhvervsmentor-forløb*, hvor deltageren er i praktik på en arbejdsplads i en fast periode, og på arbejdspladsen coaches af en mentor, der er ansat samme sted. For uddannelses- og jobmentorer anbefales det, at partnerne kalkulerer med 6 måneder til uddannelsesmentorforløb og 3 måneder til et jobmentorforløb, evt. længere tid, hvis det synes hensigtsmæssigt. Erhvervsmentorforløb på en arbejdsplads etableres i samarbejde med jobcenteret og har i udgangspunktet en fast varighed på 13 uger, der kan forlænges.

Målet for projektet er, at indsatserne bliver landsdækkende, og at der igangsættes 500 familieven-forløb og 250 mentorforløb frem til 2021. I denne midtvejsrapport medgår der data om i alt 114 forløb: 63 familieven-forløb og 51 mentorforløb. Projektet er forankret hos Røde Kors' landskontor, hvor de lokale Røde Kors-afdelinger inddrages aktivt i projektet til rekruttering af forældre og frivillige, matchning, opfølgning, supervision og kompetenceudvikling. Bestyrelsen i lokalafdelingen rekrutterer en aktivitetsleder, som refererer direkte til bestyrelsen. På landskontoret er det Røde Kors-konsulenternes rolle at bistå ved rekrutteringen og at vejlede og understøtte aktivitetsledere og de frivilliges arbejde.³ Det sker bl.a. ved direkte sparring og ved at deltage i møder i frivilligrupperne og bestyrelserne og gennem kurser og kompetenceudvikling for frivillige. De lokale aktivitetsledere er ansvarlige for henvendelser fra forældre, der ønsker en mentor eller en familieven, og for at få matchet dem rigtigt.

² Familieven-indsatsen er på nogle områder en anden frivillig indsats, der også findes i Danmark (Home –Start), hvis formål er at forebygge kriser og sammenbrud i pressede børnefamilier med mindst ét barn under 7 år (Epinion, 2014; <https://home-start.dk/home-start-organisation-3/>).

³ Røde Kors har desuden oprettet tre centrale "støttekorps", som skal understøtte de lokale familieven- og mentorforløb (uddannelsesmentor-, jobmentor- og familieven-korpsset).

1.2.1 Målgruppen for Familien i fokus

I ansøgningen om fondsmidler til projektet skrev Røde Kors om målgruppen:

I Røde Kors møder vi en del af disse forældre og deres børn og unge i vores familieindsats. Familierne har ofte få eller ingen sociale relationer, børnenes deltagelse i fritidsaktiviteter er lavere end ellers, og familierne står tit over for en række komplekse og sammensatte problematikker, der kan handle om fysiske eller psykiske sundhedsproblemer, dårlig økonomi og manglende beskæftigelse og uddannelse. Sidst, men ikke mindst, har familierne mange og ofte helt praktiske udfordringer med at få hverdagen til at hænge sammen. I familier, der lever i socialt udsatte positioner, er det derfor ofte nødvendigt, at forældrene får støtte for at kunne skabe øget trivsel hos børnene. (Røde Kors, 2016)

Målgruppen for Familien i fokus er således bredt set børnefamilier i socialt udsatte positioner i Danmark (Røde Kors, 2016), og at familier af relevans for forløbene kan være berørt af ét eller flere af følgende forhold:

- Ingen eller få sociale eller familiære relationer
- Ingen eller lav deltagelse i fritidsaktiviteter og foreningsliv
- Stram økonomi eller økonomiske vanskeligheder
- Livskriser, fx skilsmisse, fængsling, anbringelse eller lignende
- Ingen eller løs tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet
- Fysiske eller psykiske helbredsproblemer
- Forældre, der har vanskeligt ved at være positive rollemodeller for deres børn
- Familier, der ikke mødes og hjælpes helhedsorienteret i forhold til deres situation.

Fra forskningen ved vi, at det som oftest ikke er det at være udsat på et enkelt område, der giver børnefamilier behov for langvarig eller massiv støtte. De mest udsatte familier er ofte karakteriseret ved mange, samtidige belastninger, der på den ene side griber ind i og forstærker hinanden negativt (Hestbæk, 2018), og som det offentlige på den anden side ofte har udfordringer med at forholde sig helhedsorienteret til (Villumsen, 2018).

I midtvejsrapportens kapitel 4 og 5 ser vi nærmere på, hvad der karakteriserer deltagere med henholdsvis familieven og mentor.

1.3 Projektets udvikling undervejs

Evalueringen har haft til formål at fungere som opsummering for formativ læring og udvikling undervejs, hvor den løbende kontakt mellem Røde Kors og VIVE som evaluator har understøttet en tilpasning af indsatsen til nye indsigter fra evalueringen.

I perioden fra projektets start i 2018 frem til primo 2020 er der sket en række konkrete ændringer og udvidelser i projektet, som skitseres kort her:

- Ved start var det Røde Kors' plan, at deltagere primært blev rekrutteret via Røde Kors' familienetværk. Rekrutteringskanalerne blev udvidet efterfølgende, da der viste sig et behov for at kunne blive henvist til familieven-indsatsen uden om familienetværkene, fx via sagsbehandlere i kommunale familieafdelinger. De lokale familienetværk betragtes

dog stadig af Røde Kors' landskontor som en central byggesten, fx i forhold til at hjælpe familierne med at udvide deres lokale netværk, fordi familienetværkene netop bygger på, at mange familier mødes, er aktive sammen og opbygger relationer, der rækker ud over netværket.

- Røde Kors havde oprindeligt planlagt to mentorordninger: Dels erhvervsmentor-forløb i forbindelse med praktik på en arbejdsplads, dels uddannelsesmentor-forløb målrettet deltagere med et ønske om (mere) uddannelse eller om bistand til at gennemføre uddannelse. På baggrund af dialog med kommunernes jobkonsulenter er jobmentor-indsatsen blevet tilføjet med henblik på at støtte forældre før, under og evt. efter et lønnet arbejde.
- Oprindeligt havde Røde Kors planlagt, at man lokalt skulle arbejde med mål, delmål og målsætninger for alle deltagere i familieeven- og mentorforløb. På baggrund af tilbagemeldinger fra de frivillige har man efterfølgende valgt en mere blød tilgang i familieeven-forløbene. Her italesætter man det nu (i tråd med Røde Kors' psykosociale tilgang) som forældrenes ønsker og håb om forandring og skridt på vejen hertil, således at det hverken for forældre eller den frivillige ligner en typisk kommunal indsats, men netop afspejler det frivillige arbejdes særlige karakter med vægt på relation, mellemmenneskelighed og ligeværdighed. Røde Kors centralt arbejder dog stadig ud fra en forståelse af, at det er vigtigt at arbejde med mål og formål i forhold til deltagernes udbytte. Derfor udarbejdes der i familieeven-forløb et aftalepapir, mens der i mentorforløb udarbejdes en mentoraftale.
- Røde Kors har etableret tre centrale 'støttekorps' for henholdsvis familieeven-, jobmentor- og uddannelsesmentorforløb, som skal støtte det decentrale arbejde bl.a. rekruttering, matchning, supervision m.m.

VIVE har tidligt i projektføreløbet udarbejdet en vidensoversigt om, hvordan frivillige kan bidrage til at styrke udviklings- og læringsmiljøet i hjemmet, blev afsluttet (se kapitel 3 samt Hansen & Hestbæk, 2018). Efter at denne rapport blev udgivet, har Røde Kors' landskontor siden september 2019 systematisk brugt denne viden i deres kompetenceudvikling af lokale frivillige, så de frivillige kan have udviklings- og læringsmiljøet i bred forstand for øje ude i familierne.

2 Evalueringens formål, forandringsteori og datagrundlag

Familien i fokus er et flerårigt udviklingsprojekt, hvor VIVE gennemfører en ekstern evaluering. Formålet med evalueringen er at belyse, i hvilken udstrækning projektet lykkes med at *styrke udsatte børnefamiliers livsmestring og skabe bæredygtige forandringer i familiernes liv og hermed også styrke børn og unges udvikling og trivsel.*

Vi har valgt virkningsevaluering som evalueringsmodel, fordi denne stiller spørgsmålet, om de forestillinger om forholdet mellem indsats og resultat, som forandringsteorien nedenfor bygger på, kan bekræftes eller afkræftes og eventuelt udvikles. Evalueringens hovedformål er således at lære af indsatsen. I Familien i fokus bruges evalueringen imidlertid også til at kvalitetsudvikle idéen bag indsatsen gennem en systematisk feed back til Røde Kors, der gør det muligt at forbedre implementeringen af indsatsen, afhjælpe fejl og afprøve idéer til bedre måder at gøre tingene på osv. Virkningsevalueringen har som evalueringsmetode gode egenskaber med hensyn til at fungere som opsummering for formativ læring og udvikling undervejs i et evalueringsforløb.

Røde Kors har imidlertid også opstillet en række meget konkrete succeskriterier, som skal fungere som indikation på, om projektet lykkes med at skabe de ønskede forandringer for familierne gennem at måle, for hvor stor en andel af forældrene eller børnene, der kan konstateres en positiv udvikling, når man operationaliserer det overordnede formål ned i en række målbare indikatorer (se afsnit 2.1.1). I den forstand tilføres virkningsevalueringen også et element af målopfyldelsesevaluering.

Familiernes udvikling og virkningen af indsatserne vil have et endnu stærkere fokus i slutrapporten, hvor vi vil stå med et endnu stærkere kvantitativt datagrundlag.⁴ Ud over selve evalueringsspørgsmålene – lykkes man med at realisere intentionerne – beskriver vi også i midtvejs-evalueringen, hvordan familieeven- og mentorindsatserne folder sig ud, idet dette er den første systematiske viden om indholdet af Familien i fokus.

Evalueringen har imidlertid også et formativt sigte, hvilket er typisk for udviklingsprojekter. Det vil sige, at der samles viden op undervejs i projektføreløbet både om foreløbige resultater, men også om, hvad der dels ser ud til at forløbe positivt, dels ser ud til at skabe udfordringer og barrierer, med henblik på at Røde Kors, de frivillige og familierne kan lære af evalueringen. Denne information er central i midtvejs-evalueringen, fordi den giver mulighed for at justere og tilpasse indsatsen og den måde, den gennemføres på, med henblik på at få et endnu større udbytte for familierne. Det formative perspektiv forstærkes af, at der har været jævnlig kontakt mellem Røde Kors og VIVE, hvor VIVE har kunnet melde tilbage til Røde Kors, dels om, hvad vi har observeret i interviewene, dels om foreløbige evalueringresultater.⁵

Der er *ikke* tale om en implementeringsevaluering, da vi ikke systematisk undersøger, hvordan Røde Kors og de frivillige har iværksat og gennemført indsatsen lokalt. Dog finder vi det vigtigt at undersøge, hvordan indsatsen udfolder sig i familierne, da der er tale om fire indsatser med visse ligheder og forskelle, som har det til fælles, at de leveres af frivillige, men ud fra en meget bred forståelse af samspillet med familierne og med meget stor metodefrihed, som det ofte er tilfældet ved frivilligt socialt arbejde. For at kunne forstå, hvorfor indsatserne har de virkninger

⁴ Slutrapporten forventes at udkomme i 2022.

⁵ Når vi i det følgende omtaler Røde Kors som aktør i Familien i fokus, er der ofte tale om den centrale del af Røde Kors, landskontoret, som har udviklet indsatsen og formuleret ansøgningen om fondsmidler. Det er anført, når vi refererer til de lokale parter i Røde Kors, fx familienetværkene eller de lokale aktivitetsledere.

på deltagerne, som deltagere og frivillige fortæller om, er det nødvendigt at kende den *kontekst*, som familieeven- og mentorforløb udspiller sig i, og hvilke *aktiviteter* den frivillige og deltagerne faktisk har sammen. Viden om familierne og deres kontekst samt om, hvordan forløbene udfolder sig, indsamles via spørgeskemaer til alle forældre ved start og afslutning af forløbet, spørgeskemaer til de frivillige ved afslutning af forløb samt ved dybtgående kvalitative interview med både forældre og frivillige.

2.1 Forandringsteori

Ifølge Røde Kors er kernen i organisationens aktiviteter *psykosocial støtte* baseret på medmenneskelighed og frivillighed til forskel fra professionel og faglig støtte. Den frivillige skal støtte i forhold til fem psykologiske og sociale dimensioner af familiens liv, som forskningen har vist fremmer trivsel og mestring: tryghed, ro, handleevne, fællesskab og håb (jf. Røde Kors, 2020). Det handler fx om at opbygge en tillidsfuld relation til familien med nærvær og samvær, at støtte familien i at skabe struktur og overblik i hverdagen, at give sig tid til at lytte til både børn og voksne, at tale med familien om, hvad de ønsker skal være anderledes, at støtte forældre og børns deltagelse i fritidsaktiviteter, at sætte fokus på familiens styrker og succeser og tale med familien om håb for og ønsker til fremtiden.

I denne midtvejsrapport undersøger vi evt. indikationer på virkninger af de nye indsatser, som de er oplevet af forældre, familievenner og mentorer. I Røde Kors' samlede tilbudsbillede er Familien i fokus tæt koblet til andre af organisationens aktiviteter, især familienetværkene, ud fra ønsket om at kunne yde en helhedsorienteret og sammenhængende støtte. For eksempel ved man, at mange familier i udsatte positioner er ganske netværksfattige, og at de ikke har så mange relationer i lokalsamfundet, og her kan familienetværket fungere som et supplement til et mentor- eller familieeven-forløb og bidrage til en brobygning til lokalsamfundet.

Det er hypotesen, at den psykosociale én til én-støtte fra frivillige baseret på hjælp til det, familien selv oplever, den har brug for – evt. kombineret med en mere erhvervs- og uddannelsesrettet indsats – kan give forældrene et pusterum; bidrage til trygge, stabile og tillidsfulde relationer; give familien kendskab til muligheder og aktiviteter i lokalsamfundet; give dem praktisk erfaring med arbejdsliv og uddannelse og mere overordnet give familien en oplevelse af at blive rummet og støttet i deres udfordringer.

Mekanismen i næste led i forandringsteorien er, at disse aktiviteter kan bidrage til øget deltagelse og netværk; øget selvværd og selvtillid; styrkede faglige, adfærdsmæssige og sociale kompetencer; øget tro på, at det er muligt at komme i arbejde; øget tro på, at det faktisk er muligt for forældrene at skabe positive forandringer i familien og ikke mindst øget evne til at støtte børnenes skoleliv og fritidsliv og i forlængelse heraf øget faglig og social trivsel hos børnene.

Den samlede forandringsteori for projektet er i bilag 1 bagest i rapporten. I figur 2.1 ses en forenklet version af sammenhængen mellem aktiviteter, resultater på kortere sigt og mere overordnede livsforandringer på længere sigt.

Figur 2.1 Forandringsteori for familieven- og mentorindsatserne i Familien i fokus (enkel version)

Kilde: Forandringsteori udarbejdet af Røde Kors. Bemærk, at jobmentorindsatsen ikke fremgår af figuren, da denne delindsats ikke indgik ved projektets start, samt at familievennerne er omtalt som netværkspersoner under "Det gør vi".

Forandringmekanismen er knyttet op på, at i og med at forælderen støttes ud fra en behovsorienteret tilgang, vil forælderen få det bedre og opleve sine egne forældrekompetencer som blivende stærkere. Og forælderen indoptager i større udstrækning en hensigtsmæssig adfærd i hverdagen, som på sigt fører til, at også barnets adfærd forbedres (sådan som også evalueringen af den frivillige Home Start-indsats til børnefamilier peger på jf. Epinion, 2014). La Cour (2014) beskriver, hvordan den frivillige relation kan indebære en særlig socialitet i form af uformel omsorg, hvor den frivillige orienterer sig mod det, der er hensigtsmæssigt og meningsfuldt i den konkrete situation. Professionelle relationer vil ofte være mere bundet af både organisatoriske mål og faglige traditioner og normer, der sætter nogle bestemte typer af rammer, som kan være hensigtsmæssige i en professionel kontekst, men ikke nødvendigvis i en frivillig relation.

2.1.1 Succeskriterier

Som led i evalueringsdesignet (og som en form for operationalisering af forandringsteorien) har Røde Kors' sekretariat opstillet en række succeskriterier, som de to hovedindsatser, familieven- og mentorforløb, måles op imod. I slutrapporten vil vi således også analysere data med henblik på graden af målopfyldelse: For hvor mange af forældrene og børnene lykkes det at opnå de virkninger, som er beskrevet i boks 2.1? På nuværende tidspunkt er der så begrænset spørgeskemadata på afsluttede forløb, at det ikke er muligt at analysere på udviklingen over tid.

Blandt de familier, som får en familieven, er det forventningen, at mange forældre har udfordringer med opdragelse, konflikter, lavt selvværd, dårlig økonomi, ringe sociale netværk, som succeskriterierne derfor retter sig mod (se boks 2.1 og 2.2):

Boks 2.1 Succeskriterier for familier tilknyttet en familieven

50 pct. af deltagerne tilknyttet en familieven:

- oplever øget selvværd
- som ved opstart havde et højt konfliktniveau, oplever, at konfliktniveauet i familien er faldet
- som ved opstart havde mange bekymringer om deres økonomi, oplever mindre bekymring om deres økonomi.

75 pct. af deltagerne tilknyttet en familieven:

- oplever en øget tro på sig selv i forælderrollen
- som ved start havde en begrænset tilknytning til lokale fællesskaber eller foreningsliv, opnår øget tilknytning til lokale fællesskaber eller foreningsliv (fx idrætsforeninger, humanitære organisationer eller lignende).

I 50 pct. af de deltagende familier med børn i skolealderen tilknyttet en familieven oplever forældrene:

- at deres barn trives bedre i skolen
- at barnet har forbedret sit faglige niveau i skolen.

Stort set alle familier i projektet har en begrænset tilknytning til uddannelsessystemet og/eller arbejdsmarkedet. Gennem samarbejdet med en mentor forventes det, at forældrene opnår øget kendskab og tryghed til det at være på en arbejdsplads eller uddannelse og derved kommer tættere på arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet (se boks 2.2):

Boks 2.2 Succeskriterier for familier tilknyttet en mentor

80 pct. af deltagerne:

- der har været tilknyttet en erhvervsmentor, oplever, at mentor skaber/har skabt tryghed i forhold til at være på en arbejdsplads /et uddannelsessted
- der har været tilknyttet en mentor, oplever, at de er klædt bedre på til uddannelse og arbejdsliv efter at have haft en mentor.

60 pct. af deltagere:

- oplever, at de er blevet mere afklaret i forhold til fremtidigt arbejde eller uddannelse
- er tilknyttet en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution efter endt forløb.

Succeskriterierne baserer sig på forandringsteorien ovenfor, hvor forandringsmekanismen er, at forældrene gennem en *tæt, individuel og målrettet støtte* i en gensidig *én til én-relation* oplever en øget mestring af hverdagen og øget tiltro til egne evner til at klare de udfordringer, de måtte møde. Dette er et vigtigt skridt i forhold til at opnå bæredygtige ændringer i familiens situation.

Succeskriterierne er operationaliseret ned i forskellige spørgsmål i vores spørgeskemaer, ligesom de indgår i de temaer, der bliver spurgt til i de kvalitative interview (se afsnit 2.2 for beskrivelsen af datagrundlaget i rapporten). I og med at succeskriterierne relaterer sig til virkningen af det at have en mentor eller at have en familieven, har vi, som nævnt ovenfor, ikke så meget data på dette endnu, da langt de fleste deltagere endnu kun har udfyldt det såkaldte førskema. Vi belyser dog, så vidt det er muligt, indikationer på virkninger bl.a. gennem de kvalitative interview.

2.2 Evalueringens design: Data og metode

Som nævnt er formålet med midtvejsevalueringen at undersøge, hvordan familieven- og mentorindsatserne folder sig ud, og hvorvidt der allerede nu er indikationer på positiv udvikling, samt hvad der hæmmer og fremmer denne udvikling.

Rapportens analyser baserer sig på dels spørgeskemadata og dels kvalitative interview, begge dele med både deltagere og frivillige i Familien i fokus.

De kvalitative interview er gennemført i perioden juni 2019-februar 2020 med forældre og frivillige, som er eller har været med i et forløb. Der er gennemført i alt 40 individuelle, kvalitative interview. De 19 interview vedrører familieven-forløb, heraf 10 interview med forældre med familieven og 9 interview med frivillige familievenner. De resterende 21 interview vedrører mentorforløbene, heraf 13 interview med deltagere og 8 interview med mentorer. Der er desuden gennemført 2 fokusgrubeinterview med deltagelse af i alt 3 jobmentorer og 3 familievenner.

Tabel 2.1 Antal gennemførte individuelle interview

Individuelle interview	Antal interview
Forældre med familieven	10
Frivillige familievenner	9
Forældre med en mentor-indsats	13
Frivillige mentorer	8
I alt	40

Der samles desuden løbende kvantitative data ind via spørgeskema. Spørgeskemaundersøgelsen er organiseret således, at alle deltagere i forløb med frivillig familieven, erhvervsmentor, jobmentor eller uddannelsesmentor så hurtigt efter start som muligt får tilsendt et såkaldt *førskema*. Dette spørgeskema skal bidrage til at belyse, hvorfor deltagerne har valgt at få en familieven eller en mentor, hvad de gerne vil bruge vedkommende til, hvor hyppigt de mødes mv., og dermed belyse deltagerens situation ved indsatsens begyndelse. Deltagerne får desuden tilsendt et *efterskema* ved indsatsens afslutning. Er deltagerne inde i et meget langvarigt forløb, får deltagere med mentor sendt et *opfølgningsskema* efter ca. 9 måneder, deltagere med familievenforløb får et *opfølgningsskema* efter ca. 12 måneder. I tabel 2.2 ses en opgørelse over det kvantitative datagrundlag i midtvejsrapporten.

Tabel 2.2 Datagrundlag blandt deltagere/forældre pr. 15. januar 2020

	Udsendt	Besvaret	Opnåelse i pct.
<i>Førskema</i>			
Forældre med familieven	79	63	80
Forældre med erhvervsmentor	10	8	80
Forældre med jobmentor	31	23	74
Forældre med uddannelsesmentor	23	20	87
Total deltagere førskema	143	114	80
<i>Efterskema</i>			
Forældre med familieven	46	26	57
Forældre med erhvervsmentor	9	7	78
Forældre med jobmentor	22	14	64
Forældre med uddannelsesmentor	13	6	46
Total deltagere efterskema	90	53	59

De frivillige får udelukkende et spørgeskema til besvarelse, når indsatsen er slut. For de frivillige er der i alt 42 besvarelser, tilfældigvis fordelt ligeligt på 21 besvarelser fra frivillige familievenner og 21 besvarelser fra frivillige mentorer. Vi inddrager besvarelserne fra de frivillige både med det formål at tegne nogle profiler af, hvad der typisk karakteriserer de frivillige, og med det formål at undersøge generelle træk ved mentor- og familieven-forløbene og deres virkninger, som de opleves fra de frivilliges perspektiv. Herunder ses en oversigt over antal udsendte og besvarede frivilligskemaer samt opnåelsesprocent fordelt på forløb.

Tablet 2.3 Datagrundlag blandt frivillige pr. 15. januar 2020

Frivilligskema	Udsendt	Besvaret	Opnåelse i pct.
Familieven	31	21	68
Erhvervsmentor	8	7	88
Jobmentor	15	12	80
Uddannelsesmentor	5	2	40
Total	59	42	71

Spørgeskemadata til denne midtvejsrapport er indsamlet i perioden maj 2018 til januar 2020.

For alle grupper gælder, at N (antallet af respondenter, som opgørelser, figurer og tabeller bygger på) kan variere fra figur til figur, da de fleste spørgsmål ikke er obligatoriske, og nogle respondenter kun delvist har besvaret spørgeskemaerne.

På grund af relativt få forløb i denne projektfase, særligt når der ses på de tre mentorordninger hver for sig, præsenterer rapporten hovedsageligt kvantitative beskrivelser af mentorforløbene samlet. Beskrivelserne af de enkelte typer af mentorforløb baserer sig derfor primært på kvalitative interview.

3 Frivilliges støtte af læringsmiljøet i hjemmet

Vi ved fra forskning, at familiens ressourcer har stor betydning for børns udvikling og livskvalitet. Både dansk og international forskning peger på, at læringsmiljøet i familien kan prædiktere børns skoleresultater både på kortere og længere sigt (Breinholt, 2018; Frank & Schneider, 2017; Hindman & Morrison, 2012; Rowe & Goldin-Meadow, 2009). Dermed er læringsmiljøet også med til at påvirke den senere adfærd i forhold til uddannelse og arbejde. Jo dårligere skolegrundlag i barndommen, jo dårligere står man på langt sigt i forhold til at blive inkluderet i samfundet i overordnet forstand.

Familien i fokus skal bidrage til at styrke familiers mestring af at leve under svære sociale og samfundsmæssige livsvilkår og gennem dette bl.a. øge forældrenes mulighed for at styrke udviklings- og læringsmiljøet for børnene i hjemmet. I forbindelse med dette projekt har VIVE udarbejdet en kortlægning (Hansen & Hestbæk, 2018), der indgår som et vidensbidrag til Røde Kors om mulige indsatsområder, hvor frivillige vil kunne bidrage til at styrke udviklings- og læringsmiljøet i hjemmet i bred forstand (se fx Røde Kors, 2020).

Kortlægningen er lavet som desk research og baserer sig dermed på, hvad andre undersøgelser finder om styrkelse af udviklings- og læringsmiljøet i hjemmet. Vi tager i kortlægningen dels udgangspunkt i et videnskabeligt review af læringsmiljø i hjemmet, hvori der udelukkende indgår forskning, der er fagfællebedømt efter internationale normer. Dels supplerer vi med viden fra en lang række rapporter og artikler, primært af dansk oprindelse.

Vi definerer i denne sammenhæng læringsmiljø i hjemmet således:

Boks 3.1 Læringsmiljø i hjemmet

Læringsmiljøet er de særlige kulturelle og sociale ressourcer i en familie, som direkte og indirekte understøtter barnets tilegnelse af viden, kognitive kompetencer (færdigheder og evner) og ikke-kognitive kompetencer (personlighedstræk, motivation, målsætninger mv.). Forældrene kan påvirke læringsmiljøet positivt ved tidligt at understøtte børnenes læring og ved senere i barndommen at have forventninger til, hvilken uddannelse deres børn skal opnå – eller at de overhovedet skal have en uddannelse.⁶

I kortlægningen anvendes en analytisk opdeling i fire hovedarenaer, hvor frivillige vil kunne bidrage til styrkelse af udviklings- og læringsmiljøet i hjemmet:

- styrkelse af relationer og rammer i familiens hjem
- styrkelse af børnenes sproglige og matematiske kompetencer
- brobygning til lokalsamfundet
- bedre samspil mellem familie, dagtilbud og skole.

I det nedenstående giver vi på baggrund af VIVEs kortlægning få og kortfattede eksempler på forslag til eller kendetegn ved indsatser, der kan være virksomme i forhold til at styrke udviklings- og læringsmiljøet i hjemmet inden for de fire domæner.

⁶ Fra Hansen & Hestbæk (2018) baseret på bl.a. Froiland, Peterson & Davison (2013) samt Morgan, Nutbrown & Hannon (2009).

Styrkelse af relationer og rammer i familiens hjem

Nogle familier i udsatte positioner har af forskellige grunde svært ved at få organiseret en tryk og forudsigelig hverdag for børnene og et hjem, der opleves rart at være i for hele familien. Det handler både om familiens evne til at organisere hverdagen helt praktisk og om forældrenes kompetencer til at skabe trygge og faste rammer for barnets hverdag. Støtte inden for dette domæne kan fx bestå i at:

- hjælpe familien til at udvikle fastere rammer for dagligdagen, fx fælles måltider, regler for hvor meget og hvornår man må se tv eller være på andre skærme; rutiner omkring putning af børn, organisering af familiens rytmer om morgenen, når alle skal op og afsted
- hjælpe forældrene til at prioritere det direkte samvær og nærvær med børnene samt til at udvikle en positiv samværskultur med ros, respekt, nærvær og opmærksomhed og fordybelse i fælles aktiviteter.

Styrkelse af børnenes sproglige og matematiske kompetencer

I de seneste år er der kommet megen ny forskning, der dels dokumenterer de langsigtede negative effekter af, at børn ikke får tilstrækkelige sproglige og matematiske kompetencer med sig i livet. Og lige så vigtigt viser forskningen, at det er muligt at styrke barnets udviklings- og læringsprocesser allerede meget tidligt gennem at tale, synge og lege med barnet og gennem systematisk brug af hverdagens oplevelser til at udvikle barnets horisont (Cprek et al., 2015, Hindman & Morrison, 2012). Man kan fx:

- på eksemplarisk vis vise forældrene, hvordan mange af hverdagens rutiner kan bruges til at udvikle og lære i, når man laver mad, når man følges til dagtilbud eller skole og snakker om det, man ser, fx når man ser tv sammen
- støtte familien til at integrere lærende lege i hverdagslivet, højtlesning, sang, tallege, rim og remser, historiefortælling osv., gerne knyttet op omkring hverdagens rutiner
- udvikle et sæt aktivitetsredskaber og pædagogisk tilpasset materiale, som alle familier kan få udleveret, og som den frivillige er instrueret i at anvende.

Brobygning til lokalsamfundet

Som man også vil se eksempler på senere i midtvejsrapporten, er en del socialt udsatte familier karakteriseret ved at have en meget isoleret hverdag, få kontakter i lokalsamfundet – om nogen overhovedet – og relativt få fritidsaktiviteter for børn og/eller voksne ude af hjemmet. Noget handler om økonomi, men meget handler også om familiens sociale og kulturelle ressourcer og traditioner. Her kan man fx:

- hjælpe familien med at afdække behov og muligheder og fremme den praktiske deltagelse i lokale aktiviteter ved fx at hjælpe med logistik, forberedelse og gennemførelse af deltagelse
- finde frem til gratis aktiviteter i lokalområdet, fx på biblioteket, hos naturvejlederen, bemandede legepladser etc.
- støtte store børn og unge, som er i risiko for en (alt for) isoleret opvækst, i selvstændig brobygning til aktiviteter ude af hjemmet.

Samspil med dagtilbud og skole

Nogle forældre i udsatte positioner kommer selv fra en barndom med dårlige skoleoplevelser eller med læringsmæssige udfordringer, fx ord- eller talblindhed, problemer med at koncentrere sig etc., og de har svært ved selv at støtte deres børn i en god skolegang (Breinholt, 2020).

Det er vigtigt at støtte disse forældre i at overkomme egne dårlige erfaringer og hjælpe dem til at vise deres børn, at skolen og daginstitutionen er vigtig, og at familien også bakker fuldt op om denne (Dyssegaard & Egelund, 2016; Henderson & Mapp, 2002). Det kan bestå i at:

- italesætte den positive betydning af dagtilbud og skole og vise forældrene, hvordan de kan støtte barnet her, fx ved, at man i det daglige spørger til, hvad barnet har lavet i skole/dagtilbud, hvordan barnet har haft det med kammerater og lærere, om der er noget, barnet skal forberede hjemme, sætte en hyggelig ramme i det daglige for skolearbejde osv.
- støtte forældrene i at bakke op om institutionernes aktiviteter og i at deltage aktivt
- støtte forældrene i at søge inspiration hos dagtilbud og skole til aktiviteter, de selv kan lave hjemme eller på tur
- hjælpe forældrene med at få afklaret evt. læringsudfordringer og evt. søge professionel hjælp til fx læseudfordringer, adfærdsproblemer eller manglende trivsel hos barnet i dagtilbud eller skole (sekundært til forældrenes egne læringsudfordringer).

Ovenstående har været med til at tydeliggøre, hvordan de frivillige kan hjælpe familierne i dagligdagen, og det er sidenhen indarbejdet i Røde Kors' kompetenceudvikling af familievenner. Her er der fokus på, at familievennen kan støtte op om udviklings- og læringsaktiviteter (formelle og uformelle) i og uden for hjemmet og altid med fokus på den enkelte families aktuelle ønsker og ressourcer.

4 At være frivillig i Familien i fokus

Et helt centralt element i Familien i fokus er, at indsatsen er baseret på frivillighed. Det vil sige, at det er borgere, der selv melder sig til at yde én til én-støtte til en familie, der selv tilkendegiver et behov for det, ofte i familiens eget hjem. Familien i fokus indskrives sig således i et indsatsregime præget af frivillighed, indsatsen er ulønnet, den udføres inden for helt private rammer, hvor den frivillige yder en indsats, der er til gavn for andre end den frivillige selv.⁷

Indsatsen tager udgangspunkt i deltagerens ønsker og behov, ikke i Røde Kors-organisationens eller en myndigheds behov. Deltagerne er dog indledningsvist blevet screenet til at ligge inden for de relevante målgrupper for enten et mentorløb målrettet uddannelse eller arbejde eller et familieven-forløb, sådan som de er beskrevet af Røde Kors, jf. kapitel 2. Bortset fra erhvervsmentor-forløbene yder den frivillige støtte i andre menneskers privatsfære og livsverden. I familieven-forløbene foregår det typisk i familiens hjem. I job- og uddannelsesmentor-forløbene mødes man fx på en café, på biblioteket, på studiestedet, hjemme hos mentee etc.

Indsatsen beror på, at frivillige matches med forældre i mere eller mindre udsatte positioner. Derfor er det vigtigt, at de frivillige har gode relationelle kompetencer og føler sig rustet til at indgå i relationen til en familie, der står med større eller mindre sociale problemer, som de skal støttes i at mestre.

I dette kapitel beskriver vi på baggrund af både kvantitativ og kvalitativ data de to hovedgrupper af frivillige: *familievenner og mentorer*. Vi ser på, hvad der karakteriserer de frivillige, hvad angår køn, alder, uddannelsesbaggrund og professionel baggrund. Vi undersøger deres motivation til at være frivillige, hvilken form for kompetenceudvikling eller opkvalificering, de har fået i forhold til at udfylde deres rolle som frivillig. Og endelig ser vi på de frivilliges egen opfattelse af og erfaringer med rollen som frivillig familieven eller mentor.

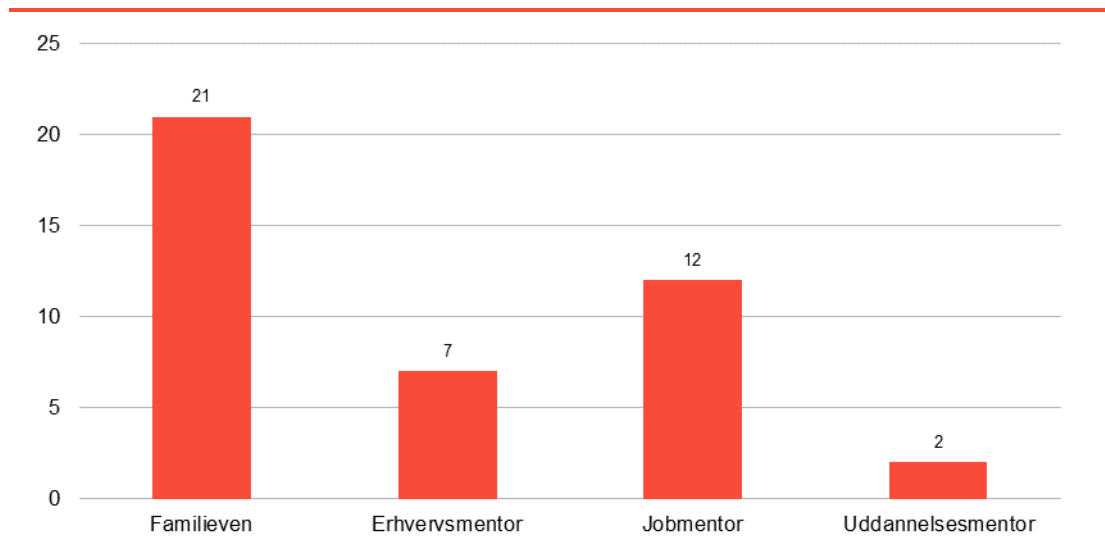
Datamæssigt bygger informationerne om de frivillige på dels de spørgeskemaer, alle frivillige modtager, når et forløb afsluttes, dels på kvalitative interview med udvalgte frivillige.

4.1 Karakteristik af de frivillige

Som det ses af figur 4.1, indgår der i alt 42 besvarelser fra frivillige. De frivillige besvarer et spørgeskema *ved forløbets afslutning*, uanset om det afsluttes efter gensidig aftale, eller om en af parterne har ønsket, at det skulle ophøre. Fokus i spørgeskemaet er på det forløb, de lige har deltaget i, hvordan frivillig-opgaven har foldet sig ud, og den udvikling, forældrene har gennemgået. Helt tilfældigt er der besvarelser fra lige mange familievenner og mentorer – 21 fra hver gruppe, der medvirker dog kun 2 uddannelsesmentorer, men henholdsvis 12 job- og 7 erhvervsmentorer. Når man læser både dette kapitel, men også de efterfølgende analyser af familieven- og mentorordningerne, skal man altså have for øje, at mens vi har et ganske udfoldet kvalitativt interviewmateriale om de frivillige, har vi kun et relativt lille kvantitativt datamateriale. Det betyder, at man på dette tidspunkt må betragte de kvantitative resultater som indikationer, og det er meget muligt, at mange af tendenserne i tallene vil ændre sig ved den afsluttende afrapportering.

⁷ Erhvervsmentor-indsatsen adskiller sig fra de øvrige tre indsats ved, at den foregår som praktik på en arbejdsplads, hvor erhvervsmentoren også selv er ansat og dermed lønnet for sit daglige arbejde, som mentorindsatsen bliver en del af.

Figur 4.1 Antallet af frivillige, der har besvaret spørgeskema efter afsluttet forløb, fordelt på typen af forløb. Antal.

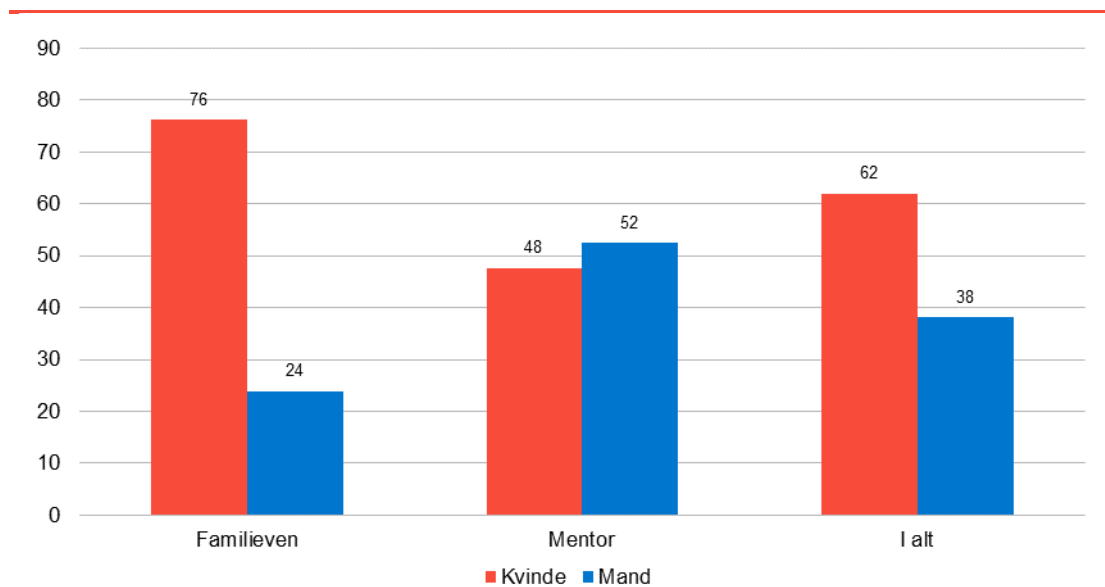

Anm.: N = 42.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Der er en stor overvægt af kvinder i den samlede gruppe af frivillige – 62 pct. over for 38 pct. mænd. Men som det fremgår af figur 4.2, dækker det over store forskelle. Mens 3 ud af 4 familievenner (76 pct.) er kvinder, er der en lidt større andel mænd, der er mentorer (52 pct. over for 48 pct. kvinder).

Figur 4.2 De frivilliges køn, opdelt på mentorer og familievenner. Procent.

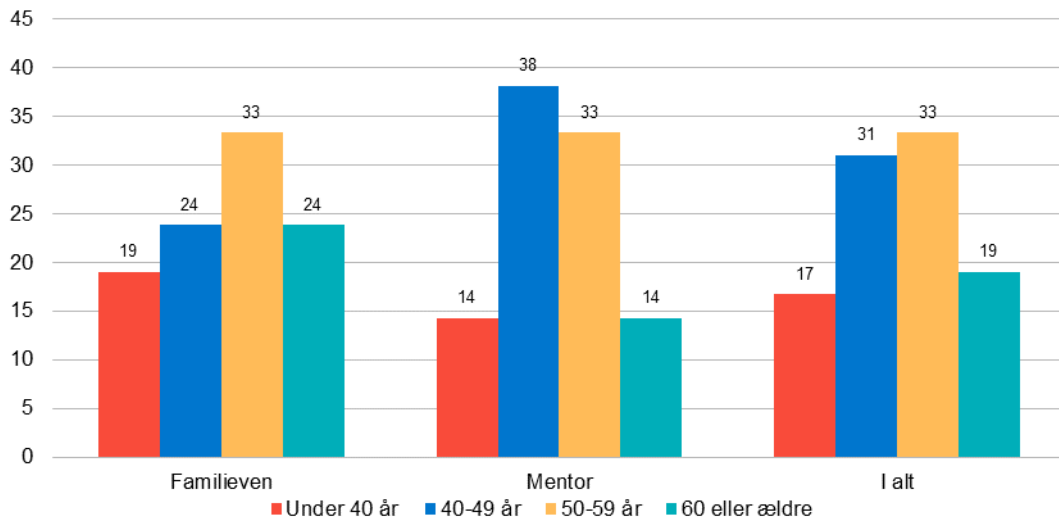

Anm.: N = 42. Forskellen er signifikant på et 10-procentsniveau.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Aldersmæssigt er der nogle mindre forskelle mellem de to grupper. Mentorerne er i gennemsnit lidt yngre end familievennerne. Hvor 38 pct. af mentorerne ligger i aldersklassen 40-49 år, gælder dette 24 pct. af familievennerne. Til gengæld er 24 pct. af familievennerne 60 år eller mere, mens det gælder 14 pct. af mentorerne.

Figur 4.3 De frivilliges aldersfordeling, opdelt på mentorer og familievenner. Alder.

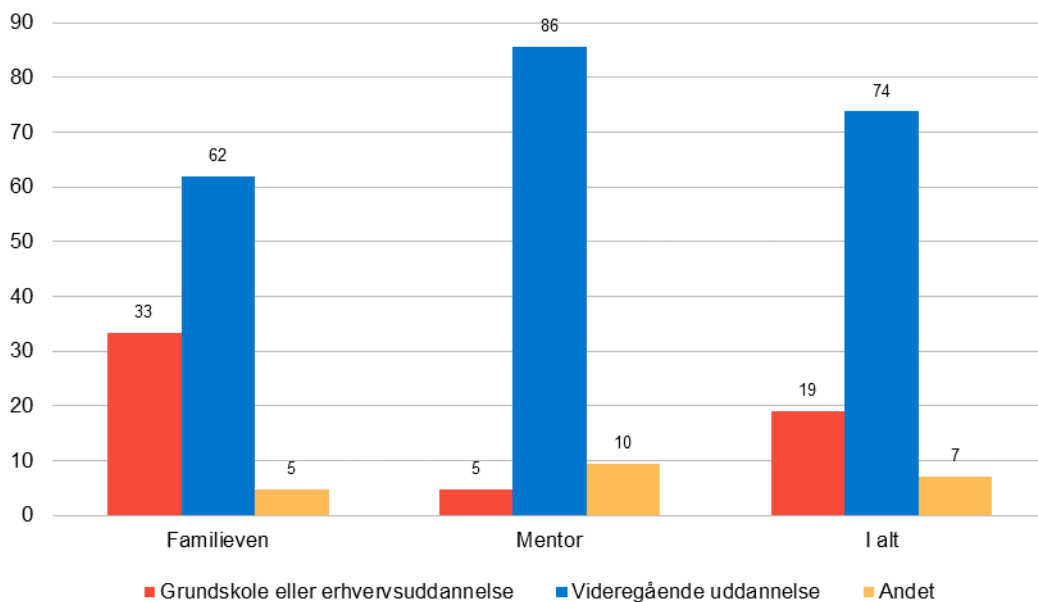

Anm.: N = 42. Forskellene er ikke signifikante.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus

Uddannelsesmæssigt er der en tydelig tendens til, at mentorerne gennemsnitligt har mere uddannelse bag sig end familievennerne, hvor en forholdsmæssig stor andel har en baggrund med grundskole og/eller erhvervsuddannelse. På landsplan ved vi fra frivilligundersøgelser, at frivillige uanset typen af frivillig indsats typisk har en mellemlang eller lang videregående uddannelse (Rambøll, 2017).

Figur 4.4 De frivilliges uddannelsesniveau. Procent.

Anm.: N = 42. Forskellen er signifikant på et 10-procentsniveau.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Man kunne have en hypotese om, at en frivillig indsats af det tidsmæssige omfang, som der ofte er tale om i Familien i fokus, især vil tiltrække studerende og personer uden for arbejdsmarkedet. Det er imidlertid ikke tilfældet. Ligesom det gælder på landsplan, er flertallet af de frivillige i Familien i fokus i arbejde (60 pct.), mens en tredjedel (34 pct.) er pensionister, ledige eller på anden måde uden for arbejdsmarkedet, hvilket er en relativt høj andel i forhold til landsgennemsnittet (Rambøll, 2017). 6 pct. er studerende.

En af de uddannelsesmentorer, som vi interviewede, var selv ledig, da hun så opslaget om, at Røde Kors søgte uddannelsesmentorer, og hendes motivation for at melde sig var at bidrage med sine egne erfaringer på et felt, hvor både den frivillige selv og andre har udfordringer, og hvor den frivillige synes, vedkommende har noget at give af:

Jeg var ledig, og så tænkte jeg, hvad skal jeg gøre for ikke at sande til? Jeg har altid bidraget, og når jeg ikke har kunnet bidrage økonomisk, så bidrager jeg med min viden. Så er jeg optaget af mentordelen. Hvordan hjælper man nogen, der synes, det er lidt sværere end andre at få succes med uddannelse?

Vi har forsøgt at identificere, om der via en statistisk analyse kan udskilles forskellige underliggende 'typer' af frivillige og forældre, som adskiller sig fra hinanden i baggrund, familiesituation osv. Datagrundlaget viser sig imidlertid endnu at være for lille til at kunne identificere sådanne kvantitative mønstre blandt de frivillige.

4.2 Motivation til at være frivillig

Alle de frivillige er i spørgeskemaerne blevet spurgt om, hvorfor de gerne ville være frivillige. Figur 4.5 viser, at den dominerende motivation for de frivillige er, at man er med til at hjælpe andre og gøre en forskel, udtrykt således af en af de frivillige, der reflekterer over, hvor meget forskel man kan forvente af et familieeven-forløb:

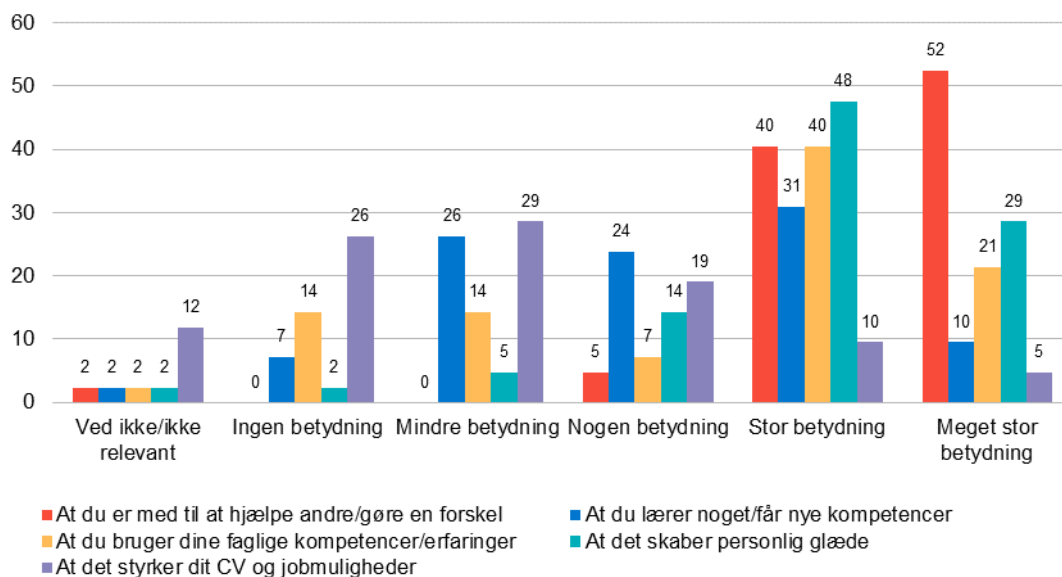
Mange tænker jo (...): At gøre en forskel (...), jeg tænker ikke, jeg vil gøre en forskel, for jeg synes et eller andet sted, at det er for stort. Jeg stikker ikke blår i øjnene på mig selv (...). Men alligevel føler jeg jo, at jeg gør en forskel, lige i det minut jeg gør et eller andet. (...) det er relationen mellem hende og mig. Hvis den er god, så rykker det (...). Så hvis hende og jeg, vi kan få noget op, et fortrolighedsforhold, så er det der, at hun vil flytte sig i den relation. Og det kan hun så forhåbentligt tage med sig videre. (Familieeven)

Den næst-hyppigste motivation er, at det skaber personlig glæde at være frivillig. Derudover har det ligeledes stor betydning for de frivillige, at de bruger deres faglige kompetencer og erfaringer, samt at de får nye kompetencer. Det betyder meget lidt for de frivillige, at det evt. kan styrke deres CV og jobmuligheder at være mentor eller familieeven, hvilket stemmer overens med landsdækkende resultater fra en rapport om frivillige, der udfører frivilligt socialt arbejde (Center for Frivilligt Socialt arbejde, 2018).

Hvis vi kom med flere eksempler fra de kvalitative interview, ville man se, at der udfolder sig mange forskellige betragtninger fra de frivillige om, hvorfor de valgte at være frivillige netop her. Men kendetegnende er, at mange dels på forhånd har været aktive i Røde Kors på anden måde, fx i Røde Kors' familienetværk. Dels at de frivillige er positive over for, hvad man kan bruge én til én-relationen til at udvikle, og endelig, at en del af dem bygger på egne erfaringer,

hvad enten det drejer sig om at håndtere skilsmisse som i citatet ovenfor eller om fx at være arbejdsløs og søge job.

Figur 4.5 De frivilliges motivation. Procent.

Anm.: N = 42.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Hvad angår mentorerne, er et væsentligt budskab på tværs af de forskellige mentorordninger ligeledes det at kunne hjælpe andre. Mentorerne udtrykker det fx således:

Det er det der med, at mennesker kan rykke sig, hvis man får opbakning, og man har nogen, der hepper på en. (Erhvervsmentor)

Den frivilliges oplevelse peger tilbage til et af elementerne i forandringsteorien, nemlig at mennesker i udsatte positioner med den rigtige støtte og opbakning kan lykkes med at rykke sig i positiv retning. To andre informanter fremhæver betydning af den personlige glæde – hos både deltager og mentor, når tingene udvikler sig i positiv retning (jf. også figur 4.5):

Det fedeste er at se, når folk rykker sig. Det er den største belønning (...). Det kan være fagligt, socialt, de bliver trygge og får nogle idéer. Og bliver måske mere klare på, hvad de ønsker sig af livet og deres jobsituation. Det er dejligt at se. (Erhvervsmentor)

At se den glæde, der stråler i øjnene, når tingene lykkes, og det går godt. (Uddannelsesmentor)

For mentorerne handler det således bl.a. om at mærke glæden ved at se, når forælderen i overført forstand vokser med relationen; når det lykkes at hjælpe deltagerne frem mod det, deltagerne selv gerne vil; og når den frivillige dermed føler sine livserfaringer og kompetencer nyttiggjort.

Nogle familievenner fortæller, at netop deltagerens fremgang føles som at få noget igen. Men det er klart, at når der også indgår meget sårbare grupper, vil der være deltagere, som ikke kommer til at udvikle sig særlig meget eller særlig synligt, eller som falder tilbage i gamle mønstre. En frivillig skriver som eksempel herpå i spørgeskemaet, at forløbet ophørte, da deltageren "pludselig" viste sig igen at stå midt i alle de problemer, den frivillige troede, forælderen var

forbi. Den frivillige følte, at det hele var tabt på gulvet og kunne ikke finde energi til at tage fat på det én gang til med samme forælder. Det er således vigtigt at være opmærksom på, at de frivillige skal kunne indgå i relationer med også stærkt udsatte familier og kunne støtte disse familier uden meget synlige resultater, men uden at føle det som et nederlag, men være klar på, hvad det er, man som frivillig har bidraget med, så det ikke føles nytteløst.

Opsummerende er der fællestræk ved, hvad der har motiveret de frivillige til overhovedet at blive frivillige, nemlig at kunne hjælpe andre, men også den motivation de får næring til i kraft af deres frivilligindsats. For begge grupper af frivillige betyder det at indgå i en tæt mellemmenneskelig relation meget, og de frivillige næres af at se deltagerne blive bedre til at mestre deres respektive udfordringer og bevæge sig fremad mod de ønsker og mål, de har, den empowerment, de ser hos forældrene. For familievennerne har det ofte en yderligere dimension, nemlig at bidrage til, at familiens børn også trives bedre, hvilket ikke alle mentorer er involveret i.

4.3 Kurser i forhold til at være frivillig

Røde Kors' landskontor har udviklet forskellige kurser, der fungerer som kompetenceudvikling for familievenner og mentorer. Blandt andet er både familievenner og mentorer som udgangspunkt på kursus, før de matches med en deltager, for at klæde dem på til rollen, inden de starter i et forløb. Desuden afholder Røde Kors kurset 'Medmenneskelighed I Praksis' (MIP), som indeholder fysisk kursus og online-elementer, hvor deltagerne får redskaber til at yde psykosocial støtte, som er den tilgang, der kendetegner Røde Kors' forståelse af det frivillige arbejde verden over (se også kapitel 1 og Røde Kors, 2020). Endelig kan de frivillige deltage på temadage og netværksdage; de har mulighed for at modtage supervision i forhold til deres frivillige arbejde; og de kan løbende erfaringsudveksle og sparre med den lokale aktivitetsleder, der er en lokal koordinerende frivillig.

Vi har spurgt begge grupper af frivillige om deres oplevelse med disse kurser. Her skal man være opmærksom på, at de frivillige først får tilsendt et spørgeskema ved afslutningen af forløbet. På tidspunktet for denne midtvejsevaluering er der endnu ikke er så mange afsluttede forløb, og dermed kun relativt få besvarelser fra de frivillige. Samtidig er det som med alle aktiviteter, hvor respondenterne skal huske langt tilbage i tid, muligt, at der er recall-bias, dvs. at respondenterne dybest set ikke husker i detaljer, om vedkommende deltog i den ene eller den anden slags kompetenceudviklingsaktivitet – om overhovedet.

I alt 41 frivillige fra begge typer forløb (21 familievenner og 20 mentorer) har besvaret spørgsmålet om deltagelse i kurser m.m. 18 ud af de 20 mentorer (dvs. 90 pct.) har deltaget i det såkaldte før-matchkursus, mens én mentor ikke har, og én har svaret 'ved ikke'. 16 ud af 21 familievenner har deltaget i mindst én form for kursus, sparring eller temadag, svarende til 76 pct. En familieven fortæller om MIP-kurset (medmenneskelighed i praksis):

Det var sådan meget koncentreret. Jeg synes, det var er rigtig fint slideshow. Hun havde lavet power point der, så hun havde lavet både sådan helt konkret: Hvad vil det sige at være familieven, og også dilemmaer og grænserne. Altså, jeg synes, det var godt.

En anden deltager synes omvendt ikke, at hun kan bruge MIP-kurset til så meget. Den frivillige savnede, at man gik i dybden med de uventede episoder, der kan opstå i samværet mellem forældre og familieven. *Hvad skal man gøre, hvis den, man er familieven for, begynder at græde*, spørger familievennen retorisk.

En familieven fortæller, at hun deltager i alt, hvad der tilbydes af kurser og sparring. Hun vil gerne høre, hvordan andre familievenner gør, og hvad Røde Kors som organisation står for værdimæssigt, så hun selv handler i overensstemmelse med dette. Hun synes, at hun kan bruge kursernes indhold i samarbejdet med familien og ønsker mulighed for at få endnu mere viden.

Flere frivillige har bud på, hvad de kunne tænke sig af yderligere kompetenceudvikling. På tværs af de interviewede frivillige har vi samlet deres ønsker til viden, som de mener, at frivillige vil kunne profitere af i deres samarbejde med familierne:

- Hvordan man hjælper familierne til at håndtere en ofte presset økonomi, fx en enkel metode til budgetlægning og til overholdelse af budgetter, eller hvor kan man henvise dem til at henvende sig?
- Hvordan man som frivillig kan hjælpe som bisidder, fx ved møder med kommunen, og hvad det er for en rolle, man så indtager?
- Hvad underretningspligten betyder som frivillig, og hvordan kan man understøtte familien, selvom der måtte blive behov for at underrette?
- En forståelse af stress, traumer og PTSD samt depression og anden psykisk sårbarhed hos forældrene med henblik på at forstå deres reaktionsmønstre, og idéer til, hvordan man kan støtte forældre med en given udfordring i at mestre hverdagslivet i familien.
- Hvordan støtter man relationen mellem barn og forældre?
- Hvordan man bedst forventningsafstemmer i forhold til, hvad den frivillige kan hjælpe med.

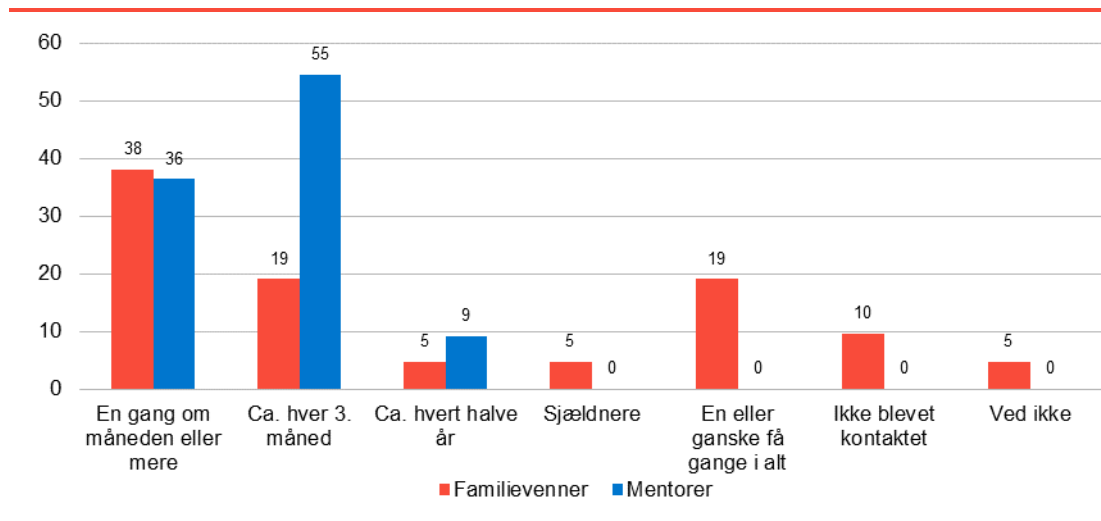
4.4 Opfølgning, sparring og supervision

Som et led i at understøtte indsatsen yder Røde Kors opfølgning og sparring/supervision på forløbene. Vi spørger både i de kvalitative interview og i spørgeskemaerne til begge dele.

De lokale aktivitetsledere instrueres i at følge systematisk op på de enkelte forløb ved at kontakte de enkelte frivillige, fx i starten, undervejs og ved afslutning af forløb. Ligeledes følger aktivitetslederen op hos de forældre, der har fået en familien, mens der ikke følges op på mentees, altså dem, der matches med en mentor.

Der ser ud til at være dels meget store lokale forskelle på omfanget af opfølgning, dels forskelle mellem de to indsats typer. Figur 4.6 viser, hvor ofte aktivitetslederen har kontaktet de frivillige for at følge op på forløbet. Blandt mentorerne er 36 pct. blevet kontaktet hver måned eller mere af deres aktivitetsleder, 55 pct. hver tredje måned, mens 9 pct. er blevet kontaktet en gang hvert halve år af deres aktivitetsleder.

Figur 4.6 Hvor ofte har aktivitetslederen kontaktet de frivillige for at følge op på forløbet?
Procent.

Anm.: Frivillige familievenner N = 21, mentorer N = 11.

Kilde: Frivilligschema til frivillige familievenner og mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Der er betydeligt større variation i kontakten med aktivitetslederen blandt de frivillige familievenner. Her svarer 38 pct., at de er blevet kontaktet en gang om måneden eller mere, mens 19 pct. er blevet kontaktet hver tredje måned. Ydermere 19 pct. er blevet kontaktet én eller ganske få gange, mens 10 pct. ikke er blevet kontaktet af deres aktivitetsleder (figur 4.7).

Et eksempel på god opfølgning fortæller af en frivillig, hvor der har været to opfølgninger på et familieven-forløb. Her har forælderen og familievennen mødtes med aktivitetslederen efter henholdsvis 3 og 6 måneder. Den frivillige oplever her, at der bliver fulgt rigtig godt op, og at telefonen altid er åben, så hun kan ringe og få et råd i en konkret situation. *Det er et godt sted at være frivillig*, siger hun.

Vi har desuden spurgt til deltagelse i sparring/supervision i både spørgeskemaet og i kvalitative interview. I spørgeskemaet svarer 50 pct. af mentorerne, at de har fået den sparring, som de havde behov for i forløbet, mens 30 pct. svarer, at de ikke havde behov for sparring. De sidste 20 pct. svarer 'andet', men de har efterfølgende ikke kommenteret, hvad andet dækker over. Blandt frivillige familievenner vurderer 48 pct., at den frivillige aktivitetsleder i meget høj grad eller i høj grad har været tilgængelig, når de har haft brug for sparring. Der er 5 pct., der svarer, at aktivitetslederen i mindre grad har været tilgængelig, og 33 pct. har ikke haft brug for sparring under forløbet. Blandt de, der har fået sparring, svarer 50 pct., at den supervision og støtte, de har fået, i meget høj eller høj grad har været brugbar. Dog er der 29 pct., der synes, at den i mindre grad var brugbar i forhold til deres rolle som familieven.

Derudover har vi i de kvalitative interview spurgt, om de frivillige har haft glæde af evt. supervision. Aktivitetslederne instrueres i at fortælle de frivillige, at de har mulighed for at få egentlig supervision efter behov, dels af aktivitetslederen, dels af en professionel psykolog, hvis der opleves behov for det. Det samlede budskab fra de frivillige er, at de meget gerne vil deltage i supervision, men at der ifølge de interviewede endnu ikke har været så megen supervision, hvilket måske kan forklares af, at der har været en del korte forløb indtil nu.

Vi har supervision (...) og det er første gang [jeg skal med], så jeg ved ikke, hvordan det kommer til at skulle gå. Men det er tænkt lidt som noget sparring til det, vi sidder

i, fordi vi netop er alene og måske også har brug for at få vendt nogle ting. Netop det der med, hvad hvis vi ser noget? Men vi har jo underretningspligt, men som almindelige borgere. (Familieven)

Jeg kan jo se, der er supervision osv. Så jeg synes egentlig, den er ret godt tænkt ind fra Røde Kors. Jeg har én i det daglige, jeg kan henvende mig til, og så får vi ydermere også supervision. Jeg synes, det er flot, fordi det er jo bare en frivillig indsats. (Familieven)

På baggrund af den foreløbige viden om omfanget af og tilfredsheden med sparring og supervision tyder data på, at mange frivillige udøver deres indsats meget selvstændigt og autonomt og for en dels vedkommende uden en særlig tæt relation til Røde Kors lokalt. Det afspejler på den ene side friheden til at udforme én til én-indsatsen fleksibelt efter deltagerens konkrete behov. Men det kan også rumme en stor afstand til det system, der skal støtte indsatsen, og dermed også Røde Kors' fornemmelse af, hvad der rører sig i frivilligrelationen.

Der er en del frivillige, som efterspørger en mere systematisk opfølgning. Flere vurderer, at de aldrig har talt med nogen fra Røde Kors, siden deres forløb gik i gang. Det kunne således se ud til, at der er brug for at få mere information til de frivillige om, hvordan der lokalt følges op på forløbene, og også på mere konkret dialog mellem frivillige og aktivitetslederne. Det er således vigtigt, at der er de tilstrækkelige ressourcer lokalt til faktisk at følge op. Det er muligt, at der er grupper af frivillige, som ikke har et behov for yderligere lokal opfølgning, hvis de oplever deres forløb som gode. Og Røde Kors kan overveje, hvorvidt der er et ønske om, at opfølgning gennemføres anderledes, fx gennem fælles møder, online eller ansigt til ansigt etc.

4.5 Afslutning af familieeven- og mentorforløb

Vi har spurgt de frivillige om årsagen til, at det forløb, de havde været frivillige på, ophørte. De frivillige vejledes i, hvordan man kan slutte en forløb af på en hensigtsmæssig måde, fx ved at få talt om, hvad forløbet har betydet for både familien og den frivillige, og måske ved at afslutte med en fælles aktivitet (Røde Kors, 2020). Årsagerne til afslutning, sådan som de er anført i spørgeskemaets åbne svarmuligheder, er meget forskellige.

En del forklaringer handler om, at den frivilliges situation ændrede sig på en måde, så det var svært for den frivillige at fortsætte:

Jeg flyttede, ny jobsituation og presset kalender, som jeg vurderede ikke var tilstrækkeligt til at få en rytme genetableret efter ferien.

Jeg startede i et praktik på mit studie og havde derfor ikke tid eller overskud til at fortsætte.

Det sluttede, da jeg er blevet syg med en alvorlig diagnose, men i god tone med mentee, der vil overveje en ny mentor.

Men der er også en del forløb, der ophører som følge af, at frivilligopgaven var mere krævende end måske forventet:

Det blev nærmest en faglig opgave.

Følte ikke, jeg havde nok tid og overskud, plus jeg flytter.

For mange besøg for mig dels på grund af afstand. Vi vil ses i privat regi fremover.

Nogle forløb afsluttes, fordi de aldrig rigtig er kommet i gang:

Vi kom aldrig i gang, fordi deltageren hele tiden udskød vores aftaler.

Forælderen aflyste, før vi kom i gang.

Der har været meget sporadiske møder, mentee har ikke virket helt afklaret med, hvad hun gerne vil bruge en mentor til. Jeg har forsøgt at få fat i hende og til sidst bedt hende kontakte mig, hvis der var mere, vi skulle tale om. Det har hun ikke gjort (ca. 1 måned siden).

Både hvad angår forløb, som bliver for udfordrende for den frivillige, og forløb, der aldrig kommer i gang, er der således et potentielt opfølgningsspørgsmål for Røde Kors, om end man naturligvis må acceptere, at der altid vil være forløb, der af en eller anden grund ikke bliver til noget.

Endelig er der naturligvis de forløb, der slutter, fordi forælderen er nået dertil, hun eller han havde et ønske om at komme hen:

Opgaven er løst.

Vi har nu ansat vores mentee nogle timer om måneden de kommende måneder.

Vi har opnået det, familien ønskede.

Hun har fået en fleksjob-ansættelse.

Hun fik praktikophold.

Mentee er kommet i job.

Hun fik hjælp til at finde arbejde

Mentee fik arbejde.

Min mentee fik arbejde, hvilket var formålet med mentorforløbet, derfor havde hun ikke længere brug for en mentor.

Som det ses, er der indikation på, at især mentorforløbene har en afslutning, der er tæt knyttet op på målet om at komme i arbejde. I slutevalueringen, hvor vi har et større datamateriale at analysere på, vil vi se nærmere på, hvad der karakteriserer de afsluttede forløb.

4.6 Rollen som frivillig

I interviewene med de frivillige opstår der i flere tilfælde en dialog om det at være frivillig i projektet. Det gælder på tværs af alle typer frivillige, men er særlig udbredt blandt familievennerne, som kommer i familiens intimsfære i hjemmet.

En del af de interviewede frivillige fortæller, at de har mange refleksioner og overvejelser om, hvilke roller de kan og skal spille som frivillige, og hvad kernen i indsatsen skal være. En del af overvejelserne omhandler usikkerhed omkring, hvad der er god opførsel i mellem menneskelige relationer, når man træder ind som frivillig og dermed er gæst i andre menneskers livsverden. Hvad kan man som frivillig tillade sig at sætte spørgsmålstegn ved, når man kommer i en anden families hjem? En familieven spørger fx retorisk, om hun skal sige til en mor, at det måske ikke er så hensigtsmæssigt i forhold til børnene, at alle gardiner i hjemmet er trukket for dagen lang, fordi moren ikke har det så godt. Og en anden familieven formulerer det således:

*... man kan sige meget. Hun [forælderen] tager det ikke ilde op (...), det er mere mine egne grænser (...). Jeg synes, det er en svær rolle at være i (...). Jeg synes, det er rigtig svært, hvor meget jeg **kan** blande mig, hvor meget jeg **skal** blande mig (...). Det skal nok præciseres lidt mere, hvad vi skal.*

Analyserne viser, at en del af de frivillige netop har eller har haft et professionelt virke som lærer, pædagog, psykolog eller lignende. De fortæller, at de har skullet gøre det klart over for sig selv, hvad de kan og skal, nu hvor de ikke kommer i familien i embeds medfør, men netop som ligeværdige medmennesker. Der er således afgørende forskelle i rollen som frivillig og som fagprofessionel, samtidig med at de som frivillig bruger af deres professionelle værktøjskasse på en mere fri og uafhængig måde. Som frivillig kan man ikke optræde som vurderende og bedrevidende, men som ligestillet:

Og så de børn, som også bliver udsat for mange ting. De kan ikke leve i det rod! Og der tænker jeg: Hvad kan jeg gøre ved det? (...). Så jeg har valgt ikke at være den belærende pædagog, der nu kommer, som har været leder i mange år. Jeg kommer som en familieven.

Der er nogle ting, der ville have været nemmere for mig, hvis jeg havde været en støtte – en lønnet. Fordi så kunne jeg dokumentere mit ansvar på en helt anden måde. Jeg synes, det frivillige er svært ind imellem. Fordi den faglige grænse – jeg tænker ikke kun på mig, jeg tænker også på de andre frivillige, jeg har mødt i Familienetværket osv., ikke? – så bliver den lidt udvisket (...). Når det er sagt, så er det også rart at være som frivillig uden myndighed eller noget som helst, men bare være der som menneske til menneske.

Citaterne illustrerer, at det kan opleves ambivalent at træde ind i andre menneskers vanskelige livsvilkår uden at være belærende, vurderende eller på anden måde agere som bedrevidende. Når man er frivillig, træder man ind i andre menneskers livsverden via gensidige relationer og en større ligeværdighed, der åbner op for andre former for dialoger og ligeværdige relationer end fagprofessionelle relationer. Den frivillige kan udgøre et netværk, som familien kan sparre med, inspireres af og støttes af. Men den frivillige har ingen myndighedsrolle og dermed ingen magt til at ændre forhold, som familierne ikke selv er interesseret i at ændre. Enhver støtte til forandring må derfor tage udgangspunkt i familiernes egne formulerede behov og interesser og i relationen mellem den frivillige og familien. Det skaber nogle andre muligheder for empowerment og hjælp til selvhjælp gennem relationer. Men den ligeværdige relation begrænser muligheden for at spille en rolle som 'den, der ved bedst', som det er muligt som faglig offentlig myndighedsperson. Den frivillige har ikke magt til at gribe ind, hvis der eksempelvis er forhold omkring børnene, som den frivillige vurderer som uforsvarligt. Her skal man bruge sin underrettningspligt som borger og lade de kommunale myndigheder være dem, der vurderer familien. En af de frivillige reflekterer over, at det ville have været nemmere at agere som professionel,

idet man som professionel skaber distance, dokumenterer og bruger fagligheder til at analysere og vurdere. Som frivillig deltager man i – og er en del af – familiernes livsverden på familiernes præmisser og er i højere grad i en relation, hvor man anvender sine personlige kompetencer, for nogle af og til suppleret af relevante faglige kompetencer.

Nogle frivillige ønsker større klarhed omkring deres rolle. Mellemmenneskelige relationer kan imidlertid ikke standardiseres på samme måde som faglige ydelser, men man kan, som det er tilfældet i Familien i fokus, støtte de frivillige ved hjælp af refleksion, sparring, opfølgning og supervision. Det er en selvstændig værdi i den form for frivilligt arbejde, at ikke to relationer og forløb udspiller sig ens, og at det netop er muligt at tilpasse sig 100 procent til de konkrete familier og frivilliges ønsker og behov i stor autonomi. Den selvstændige udfoldelse af forløbene reflekteres også i, at der i mange forløb er en relativt begrænset kontakt mellem aktivitetsleder og frivillig som vist ovenfor.

Der er således en høj grad af refleksion blandt de frivillige om deres roller, og der udtrykkes behov for dialog og sparring heromkring. Hvordan og hvor er det, man som frivillig hjælper bedst i forhold til at øge forældrenes kompetencer til at mestre hverdagslivet i familien og børnenes trivsel? Og hvordan kan man som frivillig bidrage uden at være dømmende og vurderende og sætte spørgsmål ved forhold i andre menneskers private hjem?

4.6.1 Frivillig-erfaringer forandrer forståelsen

Det er ikke bare rollen som frivillig, der giver overvejelser. For mange frivillige, især familievenner, er det også en særlig oplevelse og erfaring, når man som frivillig kommer ud i familier, der er i udsatte positioner på forskellige måder – nogle lever tilmed med en meget høj grad af udsathed.

Nogle af familievennerne kommenterer på, hvordan de helt overordnet oplever familievenindsatsen, og hvad kendskabet til familierne har betydet for deres opfattelse af, at udsathed ikke nødvendigvis betyder, at man ikke har ressourcer. En frivillig fortæller om 'sin' familie, der er kommet til Danmark som flygtninge:

Det bedste ved at være familieven er den menneskelige kontakt og indblikket i en anden kultur (...). De har nogle kæmpe ressourcer. Ellers var de ikke kommet (...). De har boet lige ved siden af lufthavnen (...), hvor bombeflyene lettede og fløj ind og bombede byen.

Andre fortæller, hvor meget det har påvirket deres forståelse af udsathed at møde familierne på deres egne præmisser:

Når jeg diskuterer med mine venner, som også har været heldige i deres liv, så kan jeg blive helt hidsig, når de sidder og siger: Dem, der er på kontanthjælp (...) på overførelsesindkomst, det er bare fordi, de ikke gider arbejde. De etniske familier – det er bare fordi, de vil have goderne. Der kan jeg godt mærke, at det gør noget ved mig. Før i tiden var jeg bare med på vognen, fordi jeg ikke havde set det. Jeg har set det nu. Jeg har set, hvordan familier lever i den største svinesti – og jeg tænkte: Hvordan kan det være, at de ikke gør noget ved det? Det har jeg måtte lægge fra mig og sige: Det er fordi, det kan de ikke. De kan simpelthen ikke. De kan ikke overskue andet end at stå op og få deres børn afsted. De har ikke noget netværk (...). Så sidder de totalt alene og ved ikke, hvad de skal gøre med deres liv.

I et samfundsmæssigt perspektiv er det således interessant at konstatere, at det at være familieven for en familie, der lever under helt andre vilkår, kan give et indblik i en verden, de fleste frivillige tidligere kun har set udefra. Og at det følges af en medmenneskelig forståelse og respekt for de familier, der af forskellige grunde er i en udsat position.

Det er et give and take. Man lærer andre kulturer og mennesker at kende, og man får et mere nuanceret billede af, hvordan verden hænger sammen. Der er mange, der siger: Hvor har du givet meget. Så siger jeg: Men jeg har også fået meget. Det bliver en øjenåbner, hvor jeg møder folk, som jeg aldrig ville have mødt.

I kraft af relationen som frivillig kan man således indgå i en gensidig relation og derved opnå en afgørende indsigt og forståelse for andre menneskers levevilkår og livsverden. Sammen med familierne kan de frivillige derfra støtte, handle, interessevaretage og agere på familiernes præmisser og adressere konkrete udfordringer. Men det tager tid at opbygge tilliden, relationen og forståelsen, og det er nødvendigt at tage udgangspunkt i familiernes egne behov og ressourcer og tilgå familierne selv som de afgørende beslutningstagere.

4.7 Opsamling

I det store billede ser det ud til, at Røde Kors lykkes med at rekruttere ressourcestærke og reflekterede frivillige, når vi kobler vores spørgeskemadata om de frivilliges baggrund, herunder uddannelse m.m. med vores interviewdata.

Besvarelserne fra spørgeskemaet til de frivillige viser, at den dominerende motivation for de frivillige er, at man er med til at hjælpe andre og gøre en forskel, mens det betyder meget lidt, at det evt. kan styrke de frivilliges CV. Med de kvalitative interview, hvor vi kommer tættere på den enkelte frivillige, ser vi, at de frivillige gør sig mange tanker om, hvordan de bedst kan hjælpe konkret. Særligt familievennerne, som kommer i andre menneskers hjem, reflekterer meget over, hvordan de som frivillige kan tillade sig at agere hjemme hos en anden familie.

De frivillige er nysgerrige, vidensøgende og vil gerne have mere supervision. Ligeledes efterlyser de mere sparring og/eller viden om, hvordan man bedst støtter folk med diverse mentale udfordringer, hvordan man støtter forældre-barn-relationen, samt mere praktiske ting som hvordan man hjælper dem med at lære at styre deres økonomi etc.

Nogle forløb afsluttes, fordi deltageren er kommet videre i livet. Andre forløb løber ud i sandet, fordi de aldrig rigtig kom i gang. Og atter andre ophører på initiativ fra den frivillige, enten fordi den frivilliges livssituation forandrer sig, eller fordi den frivillige synes, det er blevet for kompliceret og ressourcekrævende. Det kunne altså se ud til, at der er en række forløb, der kunne profitere af en tættere opfølgning fra Røde Kors' side.

Der er stor forskel på, hvor ofte aktivitetslederen har dialog med og følger op på den frivillige, og hvordan det går med forløbet. De frivillige, der har haft brug for støtte undervejs, vurderer i høj grad, at aktivitetslederen har været tilgængelig, og at støtten har været brugbar. Men der er også en del af de frivillige, der ikke synes, at den støtte, de har fået, har været brugbar, og samtidig er der en del frivillige, som efterspørger en mere systematisk opfølgning og ikke ved, hvad de egentlig kan forvente fra aktivitetslederen. Der ser ud til at være et behov hos de frivillige for at være bedre informeret om, hvordan der lokalt følges op på forløbene, hvem de kan kontakte hvornår og hvordan, og at der er de tilstrækkelige ressourcer lokalt til faktisk at følge op hos de frivillige.

5 Familieven-indsatsen

Til belysning af familieven-indsatsen er der som beskrevet i data og metodeafsnittet i kapitel 2 dels udsendt spørgeskemaer til deltagerne ved begyndelsen af alle forløb (baselineskema). For de relativt få forløb, der er afsluttet, eller som har været i gang i minimum 12 måneder, er der ligeledes udsendt et spørgeskema med henblik på en opfølgings- eller en slutmåling (der er i alt 22 afsluttende/opfølgende besvarelser). Og ligeledes har alle frivillige fået et spørgeskema ved afslutning af det familieven-forløb, de har været i.

5.1 Beskrivelse af indsatsen

Røde Kors' landskontor har i forlængelse af deres familienetværk udviklet en familieven-indsats, der er innovativ i den måde, indsatsen foregår på i familiens hjem. En familieven yder frivillig hjælp til selvhjælp fra én borger til en anden og har til formål at støtte børnefamilier, der på forskellige måder opfatter sig selv som værende i en position, hvor de har behov for støtte. For nogle er støttebehovet langvarigt, måske tilmed varigt. Andre har behov for støtte i en afgrænset periode fremkaldt af specifikke omstændigheder.

Ved projektets start var det tanken hos Røde Kors, at familierne først og fremmest skulle findes blandt de familier, der lokalt deltager i Røde Kors' familienetværk, og som derved allerede har signaleret et behov for et støttende netværk. Med tiden har Røde Kors bredt rekrutteringsgrundlaget til Familien i fokus ud, så alle børnefamilier, der efterspørger det, kan få en familieven, hvis de ved en matchesamtale ser ud til at ligge inden for målgruppen. Familieven-forløbet kan for nogle familier blive indgangen til at være med i Røde Kors' familienetværk eller andre Røde Kors-aktiviteter. Blandt forældrene med en familieven er 43 pct. også tilknyttet familienetværket (oplysning fra Røde Kors' landskontor).

Når vi spørger forældrene om, hvor de hørte om familieven-forløbene, har nogle hørt om det fra andre familier, er blevet henvist til Røde Kors med forslag om en familieven fra en kommunal sagsbehandler, fra et jobcenter, PPR, og nogle forældre har selv set opslag om familievenner i lokalavisen eller på Facebook.

På lokalt plan er det Røde Kors' frivillige aktivitetsledere, der skal matche familier, der ønsker en familieven, med en frivillig. Der er meget stor frihed i, hvilken form for støtte den frivillige kan bidrage med, alt efter familiens behov. Røde Kors' landskontor har udviklet en ramme for den frivillige indsats, som skal udspille sig inden for det, Røde Kors rammesætter som 'psyko-social' støtte (se også afsnit 1.2 og 2.1), som handler om at understøtte familiernes tryghed, ro, håb, fællesskab og handlekraft igennem fx at:

- støtte forælderen i at overskue opgaverne i hjemmet og i at organisere det praktiske arbejde
- støtte forælderen i at sætte rammer for børnenes dagligdag derhjemme, i at opbygge en positiv adfærd i hjemmet og håndtere konflikter med børnene konstruktivt, støtte barnets læring i hjemmet, skolegang etc.
- støtte til forældrens samarbejde med diverse instanser, fx familieafdelingen, jobcenter etc.
- støtte forælderen i at søge anden bistand ved behov, fx økonomisk bistand, praktisk hjælp, hjælp til børnene mv.
- støtte forælderen (eller børnene) i at få et lokalt netværk).

Ifølge Røde Kors skal den frivillige *ikke* have som sin hovedopgave at udføre praktisk arbejde i hjemmet, fx gøre rent, lave mad, rydde op eller købe ind, men den frivillige kan støtte forælderen i selv at kunne håndtere disse opgaver bedre på sigt. Røde Kors har desuden sat den ramme for den frivilliges indsats, at den frivillige ikke må være alene med børnene, hverken i familiens hjem eller ude af hjemmet jf. Røde Kors' samværsregler til beskyttelse af børn og frivillige.

5.2 Hvad kendetegner børnefamilier med en familieven?

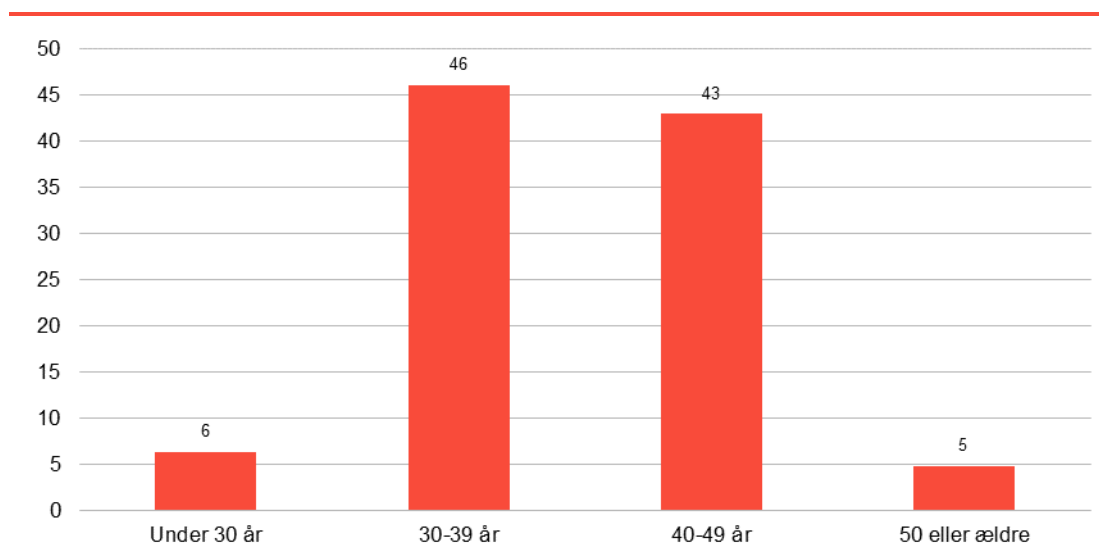
Ifølge Røde Kors' sekretariat er der ikke noget formelt krav til at få en familieven, og det fremgår af vores data, at de deltagende familier viser sig at have meget forskellig baggrund og meget varierende problemprofil. Ud over at have børn er der to familiemæssige karakteristika, som er fælles for mange af deltagerne her ved midtvejsstatus. For det første er der en meget stor overvægt af kvinder. Kun 3 pct. af deltagerne er mænd, mens de 97 pct. udgøres af kvinder. For det andet kommer størstedelen af de deltagende forældre fra eneforsørgerfamilier. Næsten to tredjedele (62 pct.) af deltagerne har ingen partner, mens 38 pct. har en partner (det kan også være en ny partner, som ikke er far til den interviewedes børn).

Hvad angår familiernes størrelse, deler de sig i tre store grupper:

- 43 pct. af familierne har ét barn
- 30 pct. har to børn
- 27 pct. har tre eller flere børn.

9 ud af 10 forældre (91 pct.) med familieven er i alderen 30-49 år – altså typisk de år, hvor familier har hjemmeboende børn. Som det ses af figur 5.1, er 6 pct. af deltagerne under 30 år, 5 pct. er 50 år eller ældre, mens hhv. 46 pct. og 43 pct. er i henholdsvis 30'erne og 40'erne.

Figur 5.1 Alder på deltagere med familieven. Procent.

Anm.: N = 63.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Uddannelsesmæssigt deler deltagere med familieven sig i tre næsten lige store grupper:

- 28 pct. har grundskolen (altså op til 9./10. klasse) som højest gennemførte uddannelse

- 38 pct. har gymnasium og lignende eller en erhvervsuddannelse
- 35 pct. har en videregående uddannelse.

Vi har i spørgeskemaet ikke spurgt til deltagernes etniske baggrund. Vi kan fra vores kvalitative interview med både forældre og frivillige konstatere, at en del forældre kommer med en anden etnisk baggrund end dansk. Nogle har specifikke udfordringer knyttet til dette – fx at de endnu ikke har opnået danskfærdigheder på et niveau, der gør dem let integrerbare i arbejde eller uddannelse. Andre familier kommer fra en kultur, hvor man agerer anderledes end i Danmark på arbejdsmarkedet. For atter andre er der tale om fuldstændig de samme sociale problemer som hos alle andre forældre. De ønsker familievennens hjælp til udfordringer efter skilsmisse, børn med særlige udfordringer, mange konflikter, en langvarigt presset økonomi, kaos i hjemmet, sygdom etc.

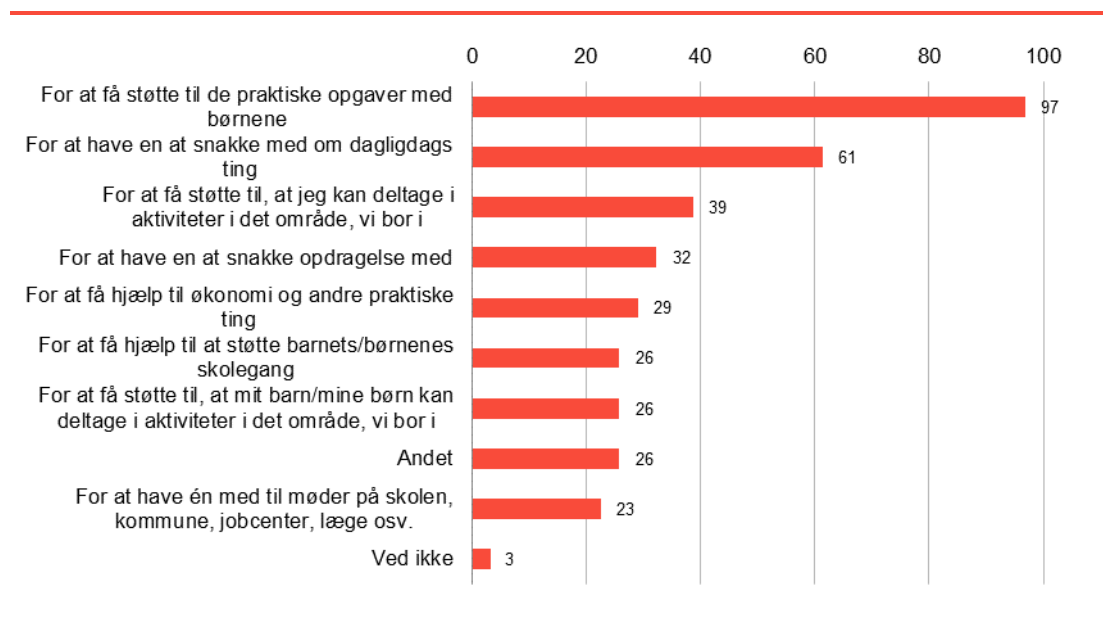
5.3 Motiver og forventninger til at få en familieven

I interviewene fortæller nogle af forældrene om, hvordan de kom i gang med deres familievenforløb. For nogle gjorde andre opmærksom på muligheden. En mor fortæller, at hun både havde hørt om det i Røde Kors' familienetværk og læst om det i lokalavisen:

Jeg sagde til mig selv: Nu tager jeg en chance. Og så ringede jeg på det telefonnummer, der stod i ugebladet. Jeg fortalte dem om mit liv, og så fik jeg tilbudt at få en familieven.

Vi har i spørgeskemaundersøgelsen spurgt forældrene, hvad der gjorde dem motiverede for at få en familieven. Som det ses af figur 5.2, har forældrene kunnet vælge flere svarmuligheder.

Figur 5.2 Hvorfor vil du gerne have en familieven? Procent.

Anm.: N = 31.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Den faktor, næsten alle nævner, er at få støtte til de praktiske opgaver med børnene, hvilket 97 pct. peger på. Som nævnt er det ikke tanken, at familievennen alene skal lave egentlig praktisk arbejde, men vi kan høre fra de kvalitative interview, at det sker under forskellige former. Det kan fx folde sig ud som hos den kvinde, der i forbindelse med skilsmisse flyttede til Danmark fra et andet land med sine tre børn. Familievennen har hjulpet hende med at organisere og indrette sig i den nye lejlighed, med at søge om hjælp til forskellige møbler til børnene, rydde op i gamle ting og med at gøre lejligheden hyggelig at være i for moren og hendes tre børn.

Den næst-hyppigste begrundelse for at få en familieven er at få en at snakke med om dagligdags ting (det nævnes af 61 pct.). Denne begrundelse skal formentlig ses i lyset af, at to tredjedele af deltagerne er eneforsørgere, og mange forældre fortæller, at de ikke har særlig meget netværk tæt på sig og måske heller ikke har en relation til bedsteforældre, der kan være en hjælp i forhold til børnene. En mor fortæller fx:

Og ja, jeg synes, at det er hårdt at stå alene med min datter, og man ikke har nogen opbakning fra min eksmand, eller at man i det mindste kan snakke med ham, eller [han kan] tage del i det.

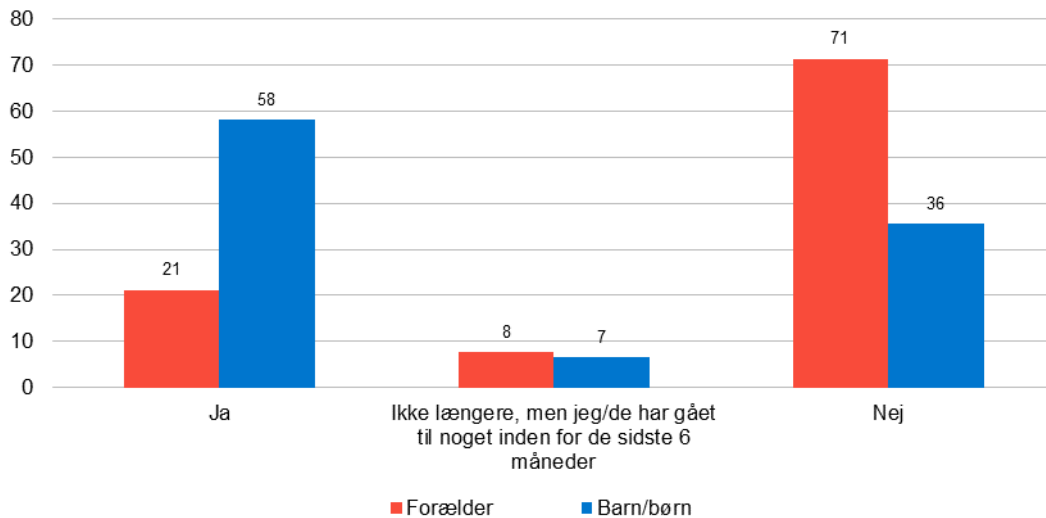
En anden savner

... en, man kunne snakke med nogle gange, og at det ikke kun er børn, jeg snakker med hele tiden. For jeg kommer ikke så meget ud og snakker med nogen.

Som den tredjehyppigste årsag nævner 39 pct. af forældrene, at en motivation for at få en familieven var et ønske om støtte til, at de selv kan deltage i aktiviteter i lokalområdet, og for 26 procent vedkommende, at deres børn kan deltage i aktiviteter lokalt. Når vi spørger til deres faktiske fritidsaktiviteter for tiden, går 21 pct. af forældrene til noget i fritiden, og yderligere 8 pct. har haft en fritidsaktivitet inden for de seneste 6 måneder. Men 71 pct. af forældrene er uden fritidsaktiviteter – så det er forståeligt, hvis mange deltagere ønsker at få støtte på dette område. Et af *succeskriterierne* for projektet (se også afsnit 2.2.1) er da også, at 75 pct. af de forældre, som har begrænset tilknytning til lokale fællesskaber og foreningsliv, opnår en øget tilknytning hertil i forbindelse med familieven-forløbet. Dette vil vi samle op på i slutrapporten.

For børnenes vedkommende er der en højere grad af deltagelse i fritidslivet. Næsten 60 pct. af børnene har fritidsaktiviteter, og 7 pct. yderligere har haft en fritidsaktivitet inden for de seneste 6 måneder, mens ca. 35 pct. ikke har en fritidsaktivitet. Det betyder, at en tredjedel af børnene ikke har nogen fritidsaktiviteter. Fra den nationale forløbsundersøgelse 'Børn og unge i Danmark' ved vi, at gennemsnitligt 20 pct. af de 7-19-årige fx ikke går til sport/motion i deres fritid. Vi ved imidlertid også, at der er en social skævhed i dette, og at 38 pct. af børn i relativt fattige familier ikke går til sport – altså et niveau svarende til det, vi finder i familier med familievenner (Andreasen & Hestbæk, 2018).

Figur 5.3 Fritidsaktiviteter for forældre og barn/børn. Procent.

Anm.: N = 66 forældre, 62 børn.

Note: Der er en overvægt af familier med småbørn i alderen 0-5 år blandt dem, der ikke går til fritidsaktiviteter. 55 pct. af børnene uden fritidsaktiviteter er småbørn 0-5 år. Det betyder altså, at 45 pct., dvs. lidt under halvdelen af børnene uden fritidsaktiviteter, er 6-18 år, en alder, hvor fritidsaktiviteter kunne udgøre en hensigtsmæssig social arena for mange børn.

Kilde: Førskema til forældre med familien, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Når man supplerer spørgeskemabesvareelserne med indsigterne fra de kvalitative interview, viser der sig en gruppe enlige, kvindelige forsørgere med meget begrænsede netværk og meget få aktiviteter ude af hjemmet, hvilket i nogle familier også kommer til at karakterisere børnenes hverdagsliv.

Legeaftaler? Nej, det har hun ikke noget af, fordi jeg kan ikke køre hende ud eller hente hende, og jeg ved ikke, om de andre forældre vil og kan hjælpe med det. Men jeg synes også, jeg har meget selv at se til i mit liv (...), så jeg ville nok have svært ved at overskue at have et ekstra barn [med hjem på besøg] her og sørge for det.

For nogle af disse familier ser det ud til bl.a. at være forældrens mentale og fysiske helbred, der sætter en række begrænsninger for både voksne og børns aktiviteter, koblet med en i øvrigt svær social situation. Her er der således et oplagt samarbejdsfelt for forælderen og familievennen. For andre er det primært den sociale situation – fx perioden efter en konfliktyldt skilsmisse med få ressourcer, og hvor nogle skal ind i en rytme med at være alene om at håndtere flere børn og deres dagtilbud, skole og hverdagsliv i øvrigt uden aflastning fra bedsteforældre eller netværk; atter andre forældre har været inde i langvarige sygdomsforløb, som tapper deres ressourcer etc.

Alt i alt er der tydelige indikationer på, at en god tredjedel af børnene (hvad andre undersøgelser også peger på) og over 70 pct. af forældrene kan have god brug for frivillig støtte til at få styrket fællesskabet ude af hjemmets regi. I slutrapporten følger vi op på, hvorvidt dette ændrer sig over tid i tråd med succeskriteriet herom.

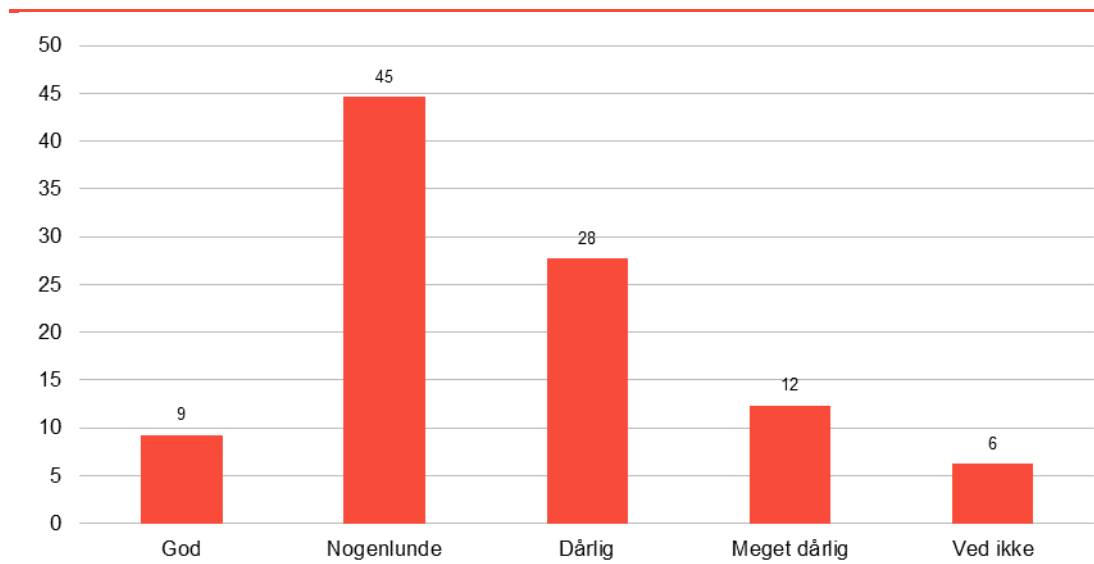
5.3.1 En presset økonomi som motivation til et familieven-forløb

Et af projektets *succeskriterier* er, at 50 pct. af de forældre, der ved familieven-forløbets start har mange bekymringer om deres økonomi, får lettet bekymringspresset. Mellem hver tredje

og hver fjerde forælder (29 pct.), nævner, at de har ønsket en familieven bl.a. med henblik på at få hjælp til økonomi og andre praktiske ting (jf. figur 5.2).

Vi har fulgt op på forældrenes oplevelse af deres økonomiske situation og spurgt til deres vurdering af familiens økonomi, og hvor ofte de bekymrer sig om netop økonomien. Det er slående, at i alt 40 pct. af forældrene finder deres økonomiske situation enten dårlig eller meget dårlig, 45 pct. betegner den som nogenlunde, mens kun 9 pct. ser den som god (figur 5.4).

Figur 5.4 Hvordan vil du alt i alt bedømme din/din families økonomiske situation? Procent.

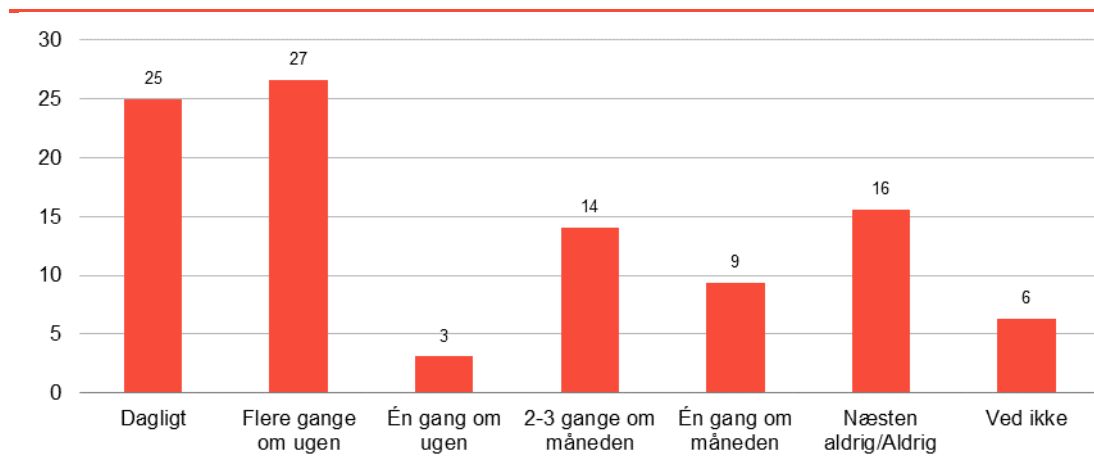

Anm.: N = 65.

Kilde: Føorskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

På et efterfølgende spørgsmål om, hvor ofte de bekymrer sig om økonomien, svarer i alt 52 pct., at de bekymrer sig dagligt eller ugentligt. En mor giver som forklaring, at da hendes mand tidligt er kommet på pension, er økonomien en daglig udfordring, og de må ofte tage forbrugs-lån i forbindelse med børnenes fødselsdage og til højtider. Flere forældre nævner i øvrigt også, at familievennen har hjulpet dem med at søge økonomisk støtte i organisationer og fonde. I den anden ende af spektret er der 25 pct., der bekymrer sig månedligt eller sjældnere.

Figur 5.5 Hvor ofte bekymrer du dig om din/jeres økonomi? Procent.

Anm.: N = 64.

Kilde: Føorskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

En anden mor fortæller, at hun for at aflaste familiens økonomi dels har skraldet fødevarer gennem mange år, dels at hun hver eller hver anden uge kører over 150 km t/r for at hente billige fødevarer gennem et projektet målrettet folk med en presset økonomi:

... man kan få overskudsmad (...), så har jeg nærmest til en uge for 150 kr. Og det gør en kæmpe forskel. Det er noget af det, der gør, at mine børn kan gå til det, som de får lov at gå til. Før vi flyttede, har jeg selv skraldet. Det ved de ældste, men det ved de andre ikke (...). Jeg gør det ikke nu. Og det gør jeg simpelthen udelukkende ikke, fordi jeg gider ikke, der er nogle her i lokalområdet, som tænker: Hold kæft, de henter mad i skraldespanden.

Der er således meget store indbyrdes forskelle mellem deltagernes økonomiske situation, og hvordan de selv oplever den, med en overvægt af deltagere, der er under et økonomisk pres. Fra litteraturen omkring økonomisk fattigdom ved vi, at det at vokse op med stærkt begrænsede økonomiske ressourcer kan have langsigtede negative effekter for børnene (Hestbæk & Andreasen, 2018; Lesner, 2017; Sievertsen, de Montgomery & Jørgensen, 2015). At vokse op i en lavindkomstfamilie øger således sandsynligheden for at afslutte skolen med relativt lave karakterer, og det mindsker sandsynligheden for både at starte på og for at gennemføre en ungdomsuddannelse, ligesom at det giver en løsere tilknytning til arbejdsmarkedet som voksen og øget risiko for tidlig eksklusion fra arbejdsmarkedet.

Alt i alt må det betragtes som en indikation på, at en stor del af de familier, der har en familieven, ikke bare er udsat i forhold til overskud i hverdagen, sociale relationer og mangel på netværk og aktiviteter ude af hjemmet. De lever også under og italesætter i interviewene, at de har en stram økonomi. På spørgsmålet om, hvorvidt hun har delt det økonomiske pres med sin familieven, svarer en mor, mens hun nærmest skamfuldt tørrer et par tårer væk: *Jeg har ikke snakket med min familieven om det. Det er pinligt.* Hun fortæller, at hendes ældste barn, som er flyttet hjemmefra og under uddannelse, har taget så meget erhvervsarbejde samtidig med studiet, at moren kan få lidt støtte derfra. Der er ligeledes familievenner, der i interviewet nævner, at de godt kunne bruge et sted, hvortil de kan henvise familier, der har behov for økonomisk rådgivning. Andre fortæller, at de har skullet hjælpe forælderen med afbetalingsordninger, gældssanering, ansøgninger til fonde mv.

Det at håndtere en presset økonomi er et således et vilkår for mange forældre med familieven, og det vil være en udfordring, som mange frivillige derfor også støder på. I slutrapporten, hvor vi har langt flere data om familierne at trække på, vil vi se på, om familierne oplever, at deres bekymringer for økonomien falder jf. succeskriteriet herom.

5.3.2 Forventninger til familieven-forløbet

Den sidste dimension i dette delafsnit handler om forældrenes forventninger til familieven-forløbet, her hvor de har modtaget spørgeskema så hurtigt som muligt inden for de første 3 måneder efter starten af deres forløb. Vi har bedt dem markere på en skala fra 1-10, hvor høje forventninger de har.

- 66 pct. af forældrene har meget høje forventninger til forløbet (8-10)
- 32 pct. har middelstore forventninger (3-7)
- En lille andel på 2 pct. har lave forventninger til familieven-forløbet (0-2).

En mor med flere børn fortæller, at hun gjorde sig mange overvejelser om, hvorvidt hun "har ret til" at få en familieven. *Har jeg nok brug for det*, spørger hun retorisk i interviewet. Ligeledes gjorde hun sig mange overvejelser over, hvem familien mon ville blive matchet med. Hun ønskede bevidst at møde den potentielle familieven ude af hjemmet først, så børnene ikke var til stede, hvis familievennen fx ikke var sikker på at kunne rumme familien:

... hvem som helst kan måske ikke tåle vores familie, for vi er en familie, som er lidt specielle. Og der kunne godt komme nogle herud, som måske ikke havde ballasten til at være så rummelig, som man er nødt til at være i vores hus (...). Der må ikke komme en eller anden sød ung mand/dame herud, som tænker: Jeg vil bare gerne være noget for en familie. Så bliver de blæst bagover, fordi at vi er en familie med nogle problematikker, som kan ryste folk (...). Men det er jo bare en del af vores liv.

Citatet understreger vigtigheden af en grundig matchproces med henblik på at sikre, både at den frivillige kan rumme og håndtere at støtte familien, men også, at familien kan føle sig tryk og rummet af den frivillige. I den konkrete familie er både børn og voksne meget glade for den familieven, de er blevet matchet med. Vedkommende har selv børn og har haft nogle udfordringer med nogle af disse, hvilket i deltagerens øjne skaber genkendelse og tillid og er med til at gøre familievennen både rummelig og respektfuld i forhold til familiens problemstillinger.

5.4 Forældrenes trivsel

Det er et formål med familieven-forløbene, at forældre bliver bedre til at mestre hverdagens problemer og tør tro på, at det kan de godt. Projektet har to specifikke succeskriterier i tilknytning hertil. Det er for det første, at 50 pct. af forældrene oplever øget selvværd over tid, for det andet, at 75 pct. af forældrene oplever en øget tro på sig selv i forælderrollen.

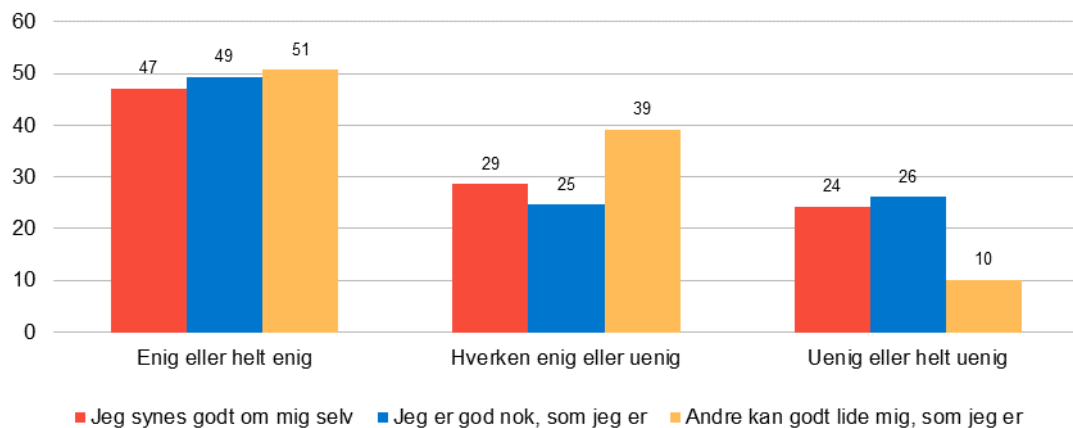
I baselinemålingen har vi stillet forældrene tre spørgsmål, der relaterer sig til deres oplevelse af selvværd. Som det fremgår af figur 5.6, er knap halvdelen (i alt 47 pct.) enige eller helt enige i formuleringen: *"Jeg synes godt om mig selv"*, mens i alt 24 pct. er uenige i en eller anden grad.

Svarene er nogenlunde de samme i forhold til udsagnet: *"Jeg er god nok, som jeg er"*: 49 pct. er enige i en eller anden udstrækning, mens i alt 26 pct. er uenige. Cirka hver fjerde deltager kæmper således på en eller anden måde med at acceptere sig selv, som vedkommende nu engang er.

For udsagnet *"Andre kan godt lide mig, som jeg er"*, er i alt 51 pct. enige i en eller anden udstrækning, og kun 10 pct. uenige – en meget mindre andel end for de to andre udsagn.

Set på tværs viser svarene på tre spørgsmål således, at ca. halvdelen er tilfredse med sig selv i forhold til disse dimensioner af selvværd, mens der er 'en stor fjerdedel', der svarer hverken/eller, og en 'lille fjerdedel', der tydeligt ikke er tilfredse med graden af selvværd.

Figur 5.6 Oplevet selvværd hos forældre med familieven. Procent.

Anm.: N = 70, 69, 69.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

En mor fortæller, hvordan en stor konflikt med den kommune, familien bor i, om støtte til familiens børn, har påvirket hendes selvværd meget negativt. Uenigheden med kommunen mandede ud i, at en fagperson sendte en underretning til kommunen med bekymring for børnenes trivsel:

Det kæmper jeg stadig med inde i mig selv (...). Jeg kæmper med mit selvværd og selvbegynder. Og jeg spørger mig selv, om det [oplevelsen med kommunen] betyder noget for vores konflikter [med kommunen] nu (...). Det har været traumatisk for mig at få den underretning fra kommunen.

I forhold til det andet succeskriterium om, at 75 pct. skal opleve *øget tro på sig selv i forælderrollen* har vi en række spørgsmål, hvoraf nogle indgår som 'batterier' af spørgsmål i spørgeskemaet, som tilsammen danner et valideret mål for forældrenes oplevelse af sig selv i forælderrollen. Her i midtvejsrapporten vil vi kun fremtage enkelte spørgsmål, der bidrager til et billede af, hvordan forældrene har det med forælderrollen (baseret på både forældres egen oplevelse og de frivilliges oplevelse af, hvordan forældrene trives):

- 37 pct. af forældrene oplever, at de har klaret problemerne godt
- 38 pct. af de frivillige oplever, at forældrene føler sig bedre rustet til at håndtere børneopdragelsen (næsten halvdelen af de frivillige svarer 'ved ikke')
- Ligeledes oplever 38 pct. af de frivillige, at forældrene har fået mere styr på de praktiske opgaver omkring børnene
- 29 pct. af de frivillige oplever, at forældrene hele tiden eller ofte føler sig optimistiske i forhold til fremtiden (mens 24 pct. sjældent eller aldrig gør det).

Det interessante er, om forældrene over tid selv oplever og vurderes til at blive styrket i deres oplevelse af at kunne håndtere hverdagens udfordringer og forælderrollen, hvilket er i centrum i slutrapporten.

5.4.1 Konflikter og konfliktniveau

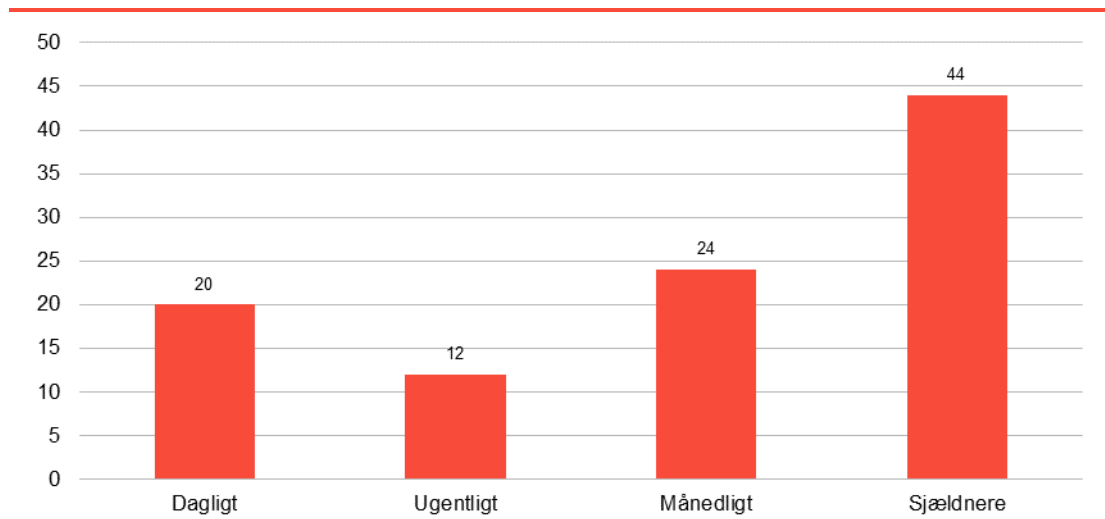
Projektet har et succeskriterium om, at 75 pct. af de forældre, som ved opstart havde et højt konfliktniveau, oplever, at konfliktniveauet falder, og vi har derfor stillet en række spørgsmål om konflikter.

De frivillige svarer, at 10 pct. af forældrene høj grad eller meget høj grad og 29 pct. i nogen grad er blevet bedre til at løse konflikter i familien. For 19 pct. af familierne synes den frivillige slet ikke eller kun i mindre grad, at forældrene er blevet bedre konfliktlødere, og 43 pct. svarer ved ikke på spørgsmålet.

Forældrene har som en del af et valideret spørgsmålsbatteri om deres generelle trivsel svaret på et spørgsmål, om hvorvidt de har klaret problemerne godt. 37 pct. svarer, at de har klaret problemerne godt ofte eller hele tiden, og 47 pct. noget af tiden. Ved afslutning af forløbene bliver det spændende at se, om dette rykker sig i positiv retning.

For de 38 pct. af deltagerne, der har en partner, har vi spurgt til konfliktniveauet mellem den interviewede forælder og partneren. 20 pct. anfører, at de har daglige konflikter, 12 pct. ugentlige konflikter og i alt 68 pct. har konflikter med partneren månedligt eller sjældnere. Uden at have et sammenligningsgrundlag er der altså ikke noget, der tyder på, at de forældre, der har en partner, i usædvanlig høj grad er belastede af konflikter i parforholdet. I slutrapporten vil vi undersøge, hvordan konfliktniveauet har udviklet sig for de 32 pct., der har daglige eller ugentlige konflikter.

Figur 5.7 Konfliktniveau mellem deltagerne og deres partnere. Procent.

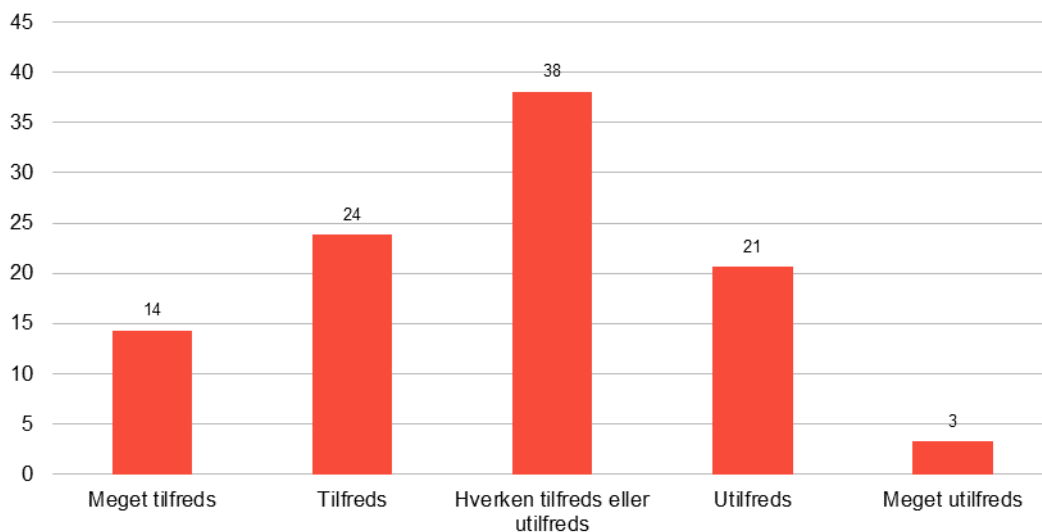
Anm.: N = 25.

Kilde: Førskema til forældre med familielevn, VIVEs midtvejsevaluering af Familien i fokus.

5.4.2 Livstilfredshed

Endelig har vi spurgt til forældrenes livstilfredshed på interviewtidspunktet. Det har vi gjort ved at bede dem angive, hvor tilfredse de generelt er med livet på en fempunktsskala fra meget utilfreds til meget tilfreds (figur 5.8).

Figur 5.8 Deltagernes livstilfredshed (forældre med familieven). Procent.

Anm.: N = 63.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Mens i alt 38 pct. er tilfredse eller endog meget tilfredse med livet på besvarestidspunktet, er i den anden ende af kontinuummet 24 pct. decideret utilfredse eller meget utilfredse med livet. I midten befinder sig 38 pct., der hverken ser sig selv som tilfredse eller utilfredse. Det vil være interessant, når vi får opfølgende målinger i slutrapporten, at undersøge, om livstilfredsheden for den enkelte forælder ser ud til at stige i den periode, de har familieven-indsatsen

5.5 Hvordan folder familieven-forløbet sig ud?

I håndbogen til frivillige familievenner anbefaler Røde Kors, at man mødes ca. 2 timer hver anden uge i minimum et år, men at det naturligvis skal tilpasses behovene i det konkrete forløb, og at det vigtige er en jævnlig kontakt over længere tid (Røde Kors, 2020).

Fra spørgeskemaerne kan vi se, at familieven-forløbene i den første del af projektperioden i gennemsnit har været et halvt år (25,9 uger). Godt hver tiende forløb (11 pct.) er kortere end 8 uger, mens 21 pct. af forløbene varer mellem 8-20 uger. 46 pct. af forløbene varer mellem 20-35 uger, mens 21 pct. varer mere end 35 uger (svarende til 8 måneder). Fra start har Røde Kors signaleret til både frivillige og forældre, at der forventes størst virkning af indsatsen, når forløbet får lov til at være relativt længe. Derfor er der i de fleste forløb lavet aftaler ved start om, at parterne tænker sig forløbet af mindst et års varighed (hvis ellers det forløber godt, og parterne er glade for hinanden).

Intensiteten af familieven-forløbene – altså hvor hyppigt forældre og frivillig mødes og i hvor mange timer – varierer (se tabel 5.1, hvor det skal understreges, at fordelingerne hviler på et meget lille datagrundlag). Knap tre fjerdedele (72 pct.) brugte op til 8 timer om måneden i begyndelsen af forløbet, fordelt på to lige store andele a 36 pct., der bruger henholdsvis op til 4 timer om måneden og 5-8 timer om måneden. Den sidste store fjerdedel (27 pct.) brugte mere end 8 timer om måneden, herunder bruger godt hver tiende frivillige mere end 12 timer om måneden, dvs. mere end 3 timer om ugen.

I de familieeven-forløb, der er afsluttet, har vi kunnet spørge til tidsforbruget sidst i forløbet. Den frivillige vejledes i, hvordan forløbet kan sluttes af på en hensigtsmæssig måde. Det ser ud til, at intensiteten falder en smule hen mod slutningen af forløbet. I de sidste 3 måneder er der relativt flere end i starten (55 pct.), der bruger op til 4 timer om måneden. Og der er halvt så stor en andel (i alt 14 pct. mod 27 pct. i starten), der bruger 9 timer eller mere om måneden.

Tabel 5.1 Tidsforbrug i familieeven-forløbene, vurderet af den frivillige. Særskilt for de første og de sidste 3 måneder af familieeven-forløbet. Procent.

	Første 3 mdr.	Sidste 3 mdr.
0-4 timer månedligt	36	55
5-8 timer månedligt	36	32
9-12 timer månedligt	18	9
Mere end 12 timer månedligt	9	5
I alt	100	100

Anm.: N = 22.

Bemærk, at der kun er tale om i alt 22 familieeven-forløb, hvor der er besvaret et fuldt frivilligskema efter endt forløb. Det vil sige, at tabellen hviler på et meget lille datagrundlag, og at fordelingerne kun kan betragtes som vejledende.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Det indikerer måske, at støttebehovet kan være størst i starten, og at deltageren og familien arbejder hen imod, at forældrene på langt sigt skal kunne klare sig uden en familieeven. Men det kan også indikere, at relationen og dermed indsatsen fader ud. De fleste familieeven-forløb afsluttes således ikke abrupt, men ser ud til at blive udfaset over en periode.

Når vi inddrager data fra de kvalitative interview, viser nuancerne sig. Der er fx familier, hvor der fast er besøg 2-4 timer ugentligt, nogle op til 5 timer om ugen. Og familier, hvor forældre og frivillig fast ringer eller sms'er sammen i løbet af ugen som et supplement til det personlige samvær. Og så er der familier, hvor indsatsen ikke rigtig har udviklet sig til jævnlige møder, men snarere består af telefonsamtaler af og til.

5.5.1 Hvilke aktiviteter laver deltagere og familievenner sammen?

Vi har spurgt de frivillige familievenner om, hvor meget tid forælderen og familievennen har brugt på forskellige aktiviteter ud fra nogle grove kategorier af tidsforbrug. Her vil vi koncentrere os om de mest markante budskaber i data. På nuværende tidspunkt er der ikke et datamæssigt grundlag for at dele op i forskellige forældregrupperes familieeven-forløb. Langt størstedelen (86 pct.) angiver, at de har brugt meget eller nogen tid på forælders egne udfordringer. Halvdelen (50 pct.) har brugt meget eller nogen tid på praktiske ting i hverdagen såsom økonomi, indkøb, husholdning osv.

En forælder beskriver essensen af sit familieeven-forløb frem til interviewtidspunktet netop som en kobling af at få støtte i en række praktiske gøremål kombineret med en mere psykosocial støtte i form af samtaler med en anden voksen til at håndtere sine udfordringer:

I starten brød jeg mig ikke så meget om hende. Jeg skulle lige vænne mig til hende. Og hun skulle forstå mig (...). Men nu, der har jeg følt det som mor nr. 2 (...). Hun giver mig nogle råd. Hun lytter til mig. Hun forstår mig. Og hun spørger mig: Hvad har DU lyst til? Det er ikke altid, vi er enige. Jeg savner, at min mor var sådan! Hun [familievennen] roser mig og giver mig råd om børnesamvær, fx at vi skal tage på gåtur, på legeplads osv.

En anden fortæller om sit familieven-forløb:

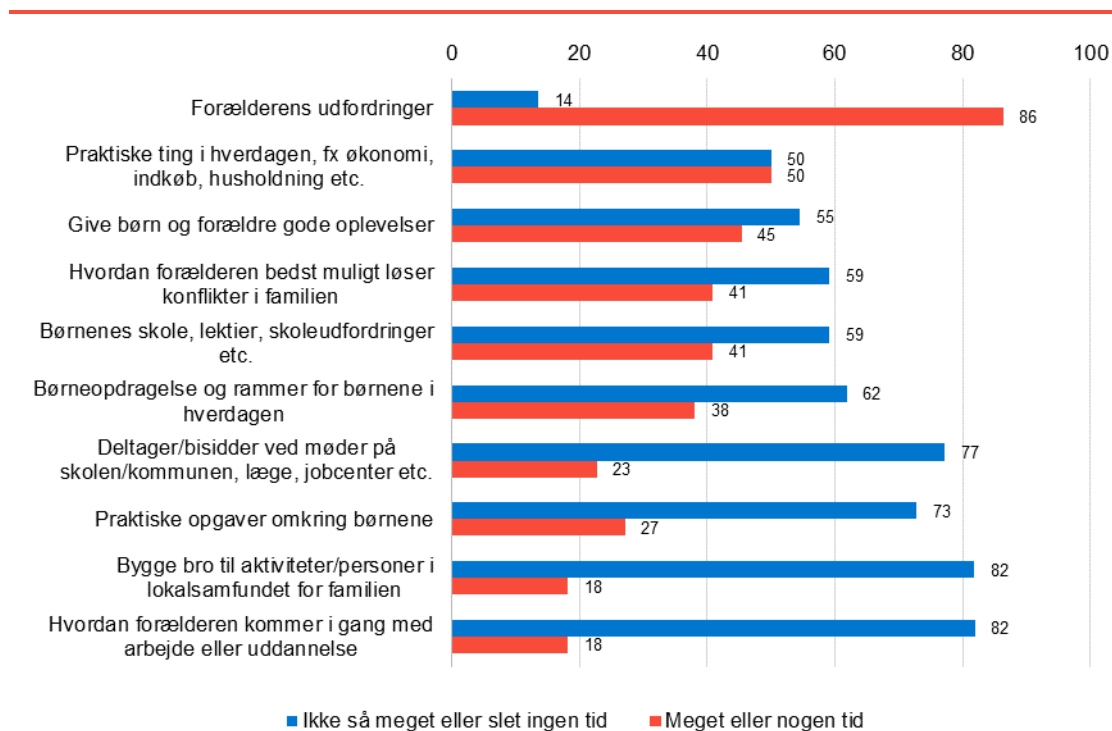
... hun er sidst i 60'erne og virkelig god. Hun hjælper mig med praktiske ting, strukturerer i hjemmet, og hun har gjort, at jeg har fået et nyt klædeskab og en køjeseng til børnene. Det har hun hjulpet mig med (...), det er skønt. Og jeg mener det: Det er livsforandrende – det, der er sket.

I midten rent tidsforbrugsmæssigt ligger aktiviteter som at give børn og forældre gode oplevelser, hjælpe med at håndtere konflikter, hjælp til børnenes skolegang og børneopdragelse og rammer for børnene i hverdagen. For disse aktiviteter vurderer 38-45 pct. af familievennerne, at de har brugt nogen eller meget tid. Som eksempel på dette fortæller en familieven, at hendes rolle primært er på en helt diskret måde at bakke op om morens fornuftige valg, når mor selv bliver i tvivl:

Hun har fået at vide, at hun skal synge for sit barn generelt, men også, når hun skal puttes. Men så er det jo svært, hvis der står en eks og siger: Du skal ikke synge, det gør jeg ikke. Det holder hende vågen (...). Der kan jeg støtte hende i at sige, at hun skal gøre det, hun selv synes. Og så bliver hun nødt til at skubbe den mand ud. Og hvis hun synes, det er et værktøj, der hjælper, for at få sit barn til at falde til ro om aftenen, jamen, så skal hun blive ved med at synge (...). Det er på den måde, at jeg tænker, jeg kan være der for hende.

Den form for aktiviteter, familievennerne vurderer, der er brugt relativt *mindst* tid på sammen med forældrene, er at bygge bro til lokalsamfundet og snakke om, hvordan forælderen kommer i uddannelse og arbejde (82 pct. har slet ikke eller ikke brugt meget tid på disse ting, se figur 5.9). Det har heller ikke fyldt meget at deltage i møder på kommune, skole, hos læge etc. (23 pct. har brugt meget eller nogen tid på det, 77 pct. har slet ikke eller ikke brugt meget tid på dette) samt praktiske opgaver omkring børnene (27 pct. har brugt megen eller nogen tid på det, 73 pct. har slet ikke eller ikke brugt meget tid på dette).

Figur 5.9 Hvor megen tid har I brugt på forskellige typer af støtte? Familievennens vurdering. Procent.

Anm.: N = 22.

Kilde: Frivilligskema til frivillige familievenner, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Taget under ét er én hovedtendens altså hjælp til forældrenes udfordringer, en anden hovedtendens er, at disse udfordringer tit har en praktisk forankring. Og den tredje hovedtendens er, at forælder og familieven i mange forløb arbejder sammen om at skabe nogle gode rammer for børnenes hverdag i hjemmet gennem at give børn og forældre gode oplevelser og styrke forældrenes håndtering af dagligdagens udfordringer med børneopdragelse og konfliktløsning.

Kigger vi tilbage på data om forældrenes motivation til at få en familieven, kan man se, at deres motivation langt hen ad vejen matches af de faktiske forløb: Familierne bruger relativt mest tid med familievennen som en samtalepartner til at diskutere hverdagens udfordringer med og til at få støtte til de praktiske opgaver i hverdagen – og det er også det, en stor del af dem faktisk ønskede støtte til. Der er dog et område, hvor der ikke er hel overensstemmelse mellem det, forældrene tænkte ved start, og det, de frivillige efterfølgende vurderer. 97 pct. af forældrene havde som motivation for at gå ind i et familieven-forløb et ønske om støtte til de praktiske opgaver med børnene. Men det viser sig jf. figur 5.9 at være et af de områder, som de frivillige vurderer, der foreløbig er brugt forholdsvis mindst tid på. En plausibel hypotese er, at mange forældre har nogle andre behov, der kommer i første række.

5.6 Familieven-forløbet og børnene i familien

Som nævnt er Familien i fokus målrettet børnefamilier. I den oprindelige ansøgning til Den A.P. Møllerske Støttefond var det nævnt, at det langsigtede mål med Familien i fokus er at reducere den negative sociale arv og mere konkret operationaliseret ned i bl.a. at støtte børnene i at klare sig relativt bedre i skolen. I Røde Kors' tilgang er der over tid kommet et tydeligere fokus

på udvikling og læring, således at de frivillige nu rustes til at støtte formelle og uformelle udviklings- og læringsprocesser i familien. Tidligt i det samlede projektforsøg blev der udarbejdet en videnskortlægning over, hvordan frivillige ud fra en bred forståelse af læring og udvikling med fordel kan støtte børnenes lærings- og udviklingsproces i hjemmet (se kapitel 3 i denne rapport samt Hansen & Hestbæk, 2018).

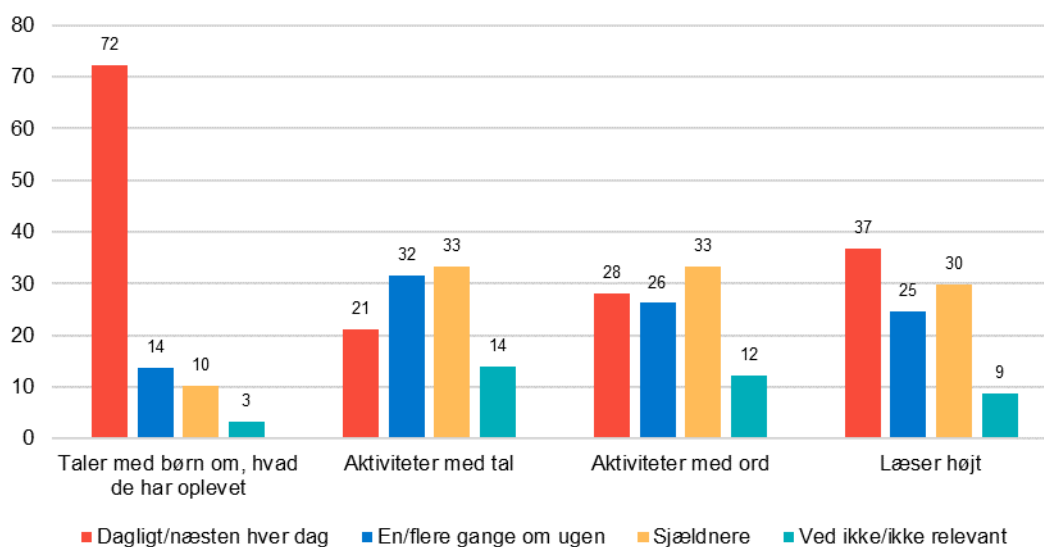
En pointe ved en bred forståelse af udvikling og læring er, at udvikling og læring ikke kun handler om, hvad der fx står i skolebøger. Udvikling og læring fremmes også af ordentlige rammer i hjemmet i form af trygge rammer, nærvær og dybde i samværet mellem børn og voksne om konkrete uformelle aktiviteter i hverdagen. Det kan fx være, når man laver mad, spiser eller bader, eller det kan være lege, hvor man bruger ord eller tal, højtlesning, fortælling af historier, og at man simpelthen taler med barnet om barnets hverdag (Hansen & Hestbæk, 2018).

5.6.1 Læse-, tal- og ordaktiviteter med børnene

Vi har forsøgt at indfange disse dimensioner bl.a. gennem at spørge forældrene, hvor ofte de snakker med deres børn om, hvad de har oplevet, hvor ofte de har aktiviteter, der indeholder tal eller ord (fx rim og remser eller sanglege), og hvor ofte de læser højt derhjemme. Forældrene har kunnet svare, at spørgsmålet ikke er relevant, fx for meget små børn eller meget store teenagere.

Som man kan se (figur 5.10), taler langt de fleste (72 pct.) i det daglige med deres barn om, hvad barnet har oplevet. Kun 10 pct. gør det mindre end en gang om ugen.

Figur 5.10 Forældrenes aktiviteter med barnet/børnene. Procent.

Anm.: N = 58, 57, 57, 57.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

I alt 53-54 pct. laver en eller flere gange om ugen aktiviteter med tal eller ord med deres barn, mens en tredjedel (33 pct.) gør dette sjældnere end en gang om ugen.

Og endelig er der spurgt til højtlesning i hjemmet. I 37 pct. af familierne læses der højt dagligt eller næsten hver dag, i den anden ende af spektret er der 30 pct. af familierne, hvor der læses højt sjældnere end en gang om ugen. Og som det kan ses, er der en vis andel (9-12 pct.), der ikke ved, hvor ofte disse aktiviteter finder sted.

Hertil kommer som nævnt det, man kan betegne som rammerne for udvikling og læring, som beskrevet bl.a. i afsnit 5.6. Det er fx bestræbelserne på at skabe et hjem med en vis orden og forudsigelighed, rolige og trygge rammer, struktur på barnets hverdag og at forældrene magter at støtte barnet konstruktivt. Uden at vi kender detaljerne om de tredjedele af familierne, hvor der jf. det ovenstående sjældent bliver læst højt eller leget med ord eller tal, er der en indikation på, at nogle familier måske vil kunne profitere af frivillige, der er rustet til at fremme helt hverdagsnære udviklings- og læringsorienterede aktiviteter i bred forstand i familierne. Og med i bred forstand tænker vi på, at den frivillige fx kan vise forældrene, hvordan de i dagligdagen kan hjælpe deres barns ordforråd på vej ved at spørge til det, barnet alligevel ser, hvad enten det er dyr, biler og mennesker på vej hjem fra dagtilbud eller skole, eller det er at deltage i madlavningen, tælle de ingredienser, man bruger, eller at snakke om noget, barnet ser eller hører i fjernsynet eller på sociale medier. I en del familier er det formentlig ikke den hjælp, der efterlyses allerførst, men det vil alligevel være muligt og hensigtsmæssigt at give opmærksomhed hertil; i andre familier står andre behov i første række.

5.6.2 Børnenes skolegang

Projektet har jf. ansøgningen til Den A.P. Møllerske Støttefond to succeskriterier rettet mod børnenes skolegang. Det er målet, at 50 pct. af forældrene med børn i skolealderen i forlængelse af familieven-forløbet oplever, at deres barn trives bedre i skolen rent socialt, og tilsvarende, at 50 pct. oplever, at deres barn har forbedret sit faglige niveau i skolen.

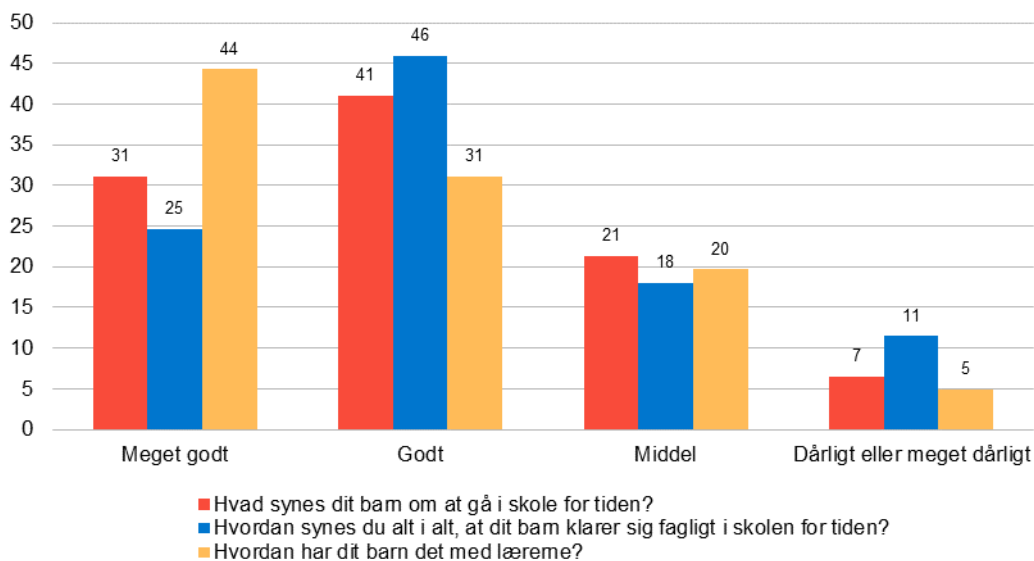
I de familier, hvor der er børn i den skolepligtige alder, har vi i spørgeskema spurgt forældrene til hvert enkelt skolebarns trivsel i skolen (se figur 5.11).

- Ifølge forældrene synes i alt 72 pct. af børnene godt eller meget godt om at gå i skole, mens det er 7 pct., der synes dårligt eller meget dårligt om at gå i skole
- I alt 71 pct. klarer sig ifølge forældrene fagligt set godt eller meget godt i skolen for tiden, mens 12 pct. klarer sig decideret dårligt eller meget dårligt
- Endelig har i alt 75 pct. af børnene ifølge forældrene det meget godt eller godt med deres lærere, mens 5 pct. har det dårligt eller meget dårligt.

Det er positivt at konstatere, at næsten 3 ud af 4 børn efter forældrenes opfattelse klarer sig godt i skolen og er glade for skolen. Dog ved vi fra andre undersøgelser, at ikke alle forældre har en lige præcis fornemmelse af, hvordan deres børn fungerer i skolen fagligt og socialt, og det er derfor muligt, at forældrene i deres vurdering ligger højere, end fx lærerne eller børnene selv ville have gjort, hvis vi havde haft mulighed for at interviewe dem enkeltvis om dette.

I lyset af hvor stor betydning det har at klare sig bare nogenlunde gennem grundskolen, er der imidlertid selv med forældrenes relativt positive vurderinger et signal om, at ca. hvert ottende barn ifølge forældrene klarer sig decideret dårligt og af den grund måske kunne have brug for (endnu mere) støtte. Hver femte af de medvirkende forældre angiver, at de har børn, der får særlig støtte i skolen. Det kan være alt fra særlig lektiehjælp eller støttelærer i klassen, til at barnet går i specialklasse eller på specialskole. Det er altså en gruppe børn, hvor relativt mange har særlige støttebehov og udfordringer med skolearbejdet.

Figur 5.11 Skoletrivsel. Procent.

Anm.: N = 61 børn. Baseret på forældres vurdering af hvert barn i skolealderen.

Kilde: Førskema til forældre med familieven, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Der er også børn, der har brug for hjælp til at klare skolen, og hvor familievennen bliver et godt anker for barnets skolestøtte. Som figur 5.8 viste, fortæller 41 pct. af de frivillige, at de i familieven-forløbet har brugt nogen eller megen tid på skolerelateret støtte. Generelt er forældrene meget glade for dette, nogle nærmest taknemmelige. I nogle familier fylder skoleudfordringer nemlig meget, og flere forældrene udtrykker et eksplicit ønske om, at børnene gerne skal få et bedre skoleforløb, end de selv fik som børn. En mor siger:

Jeg ville ønske, at den store var lidt mere med i matematik. Det har fyldt meget for mig. Mine børn skal blive til noget, selvom deres mor har haft det svært. De skal op på hesten.

Også andre af de 10 interviewede forældre med familieven fortæller, at familievennen enten af og til eller ofte hjælper børnene med lektier, og at det er en stor hjælp, at det er en anden person end forældrene, der fx skal støtte en modvillig teenager i skolearbejdet. I et par af de familier, hvor der er gennemført personligt interview, er familievennen specifikt rekrutteret til at lave lektiehjælp med et barn med bestemte skoleudfordringer. En mor fortæller, at tidligere fik barnet særlig støtte i skolen, men at denne støtte blev afskaffet på grund af besparelser. De føler sig derfor meget afhængige af at have adgang til en familieven, der kan arbejde målrettet sammen med barnet.

Og endelig er der forældre, som ikke bekymrer sig så meget om skolen, fx fordi der er andre udfordringer for barnet, som kræver mere opmærksomhed – og som måske af den grund får overset betydningen af at støtte børnenes skolegang. I en familie med en teenager fortæller moren, at sønnen kommer op i skole hver dag, men det er ikke den bedste oplevelse for ham, og han er nu på tredje skole:

Det er godt nok lidt kedeligt og sådan noget, men han overlever. Han overlever skolen, ligesom vi andre gjorde (...). Det har jeg også sagt til ham: (...) Jeg tror samtlige børn på din alder, også yngre og ældre, de har det med, at skolen er eder hakke mig dødssyg og mega træls nogle gange. Så kan der være perioder, hvor det

er okay (...), i hvert fald halvdelen af tiden, så vil du synes, det er kedeligt, og læreren er irriterende. (Forælder)

Som vi beskrev det i læringsnotatet om muligheder for at ruste de frivillige til at hjælpe forældrene med at styrke lærings- og udviklingsmiljøet i hjemmet, så er der i en del familier voksne, der selv har haft dårlige skoleerfaringer (Hansen & Hestbæk, 2018). Og nogle gange har disse voksne behov for at få hjælp til at erkende, at det er vigtigt at støtte deres barns brug af dagtilbud og skole – herunder bidrage til, at det ikke bare er ”dødssygt og mega træls”, som en mor formulerer det i citatet ovenfor.

Som led i et større batteri af spørgsmål om mulige virkninger af familieeven-forløbet har vi stillet to skolerelaterede spørgsmål med henblik på at belyse de to succeskriterier på skoleområdet, som vi nævnte ovenfor. På dette tidlige tidspunkt i forløbet, hvor vi primært har førskemaer fra forældrene at basere analyserne på (dvs. at skemaet er udfyldt inden for de første 3 måneder efter familieeven-forløbets start), er der meget store andele, der svarer ’ved ikke’ på spørgsmålene om, hvorvidt børnenes faglige og sociale trivsel er forbedret. 20 pct. af forældrene vurderer, at barnet i høj grad eller nogen grad har forbedret sin sociale trivsel – og tilsvarende er der 19 pct., der svarer, at det har de i mindre grad eller slet ikke. Desuden vurderer 10 pct., at børnene har forbedret det faglige niveau – 14 pct. i mindre grad eller slet ikke.

Endelig har vi spurgt forældrene, om børnene har venner i skolen. Det at have venner må betragtes som en forudsætning for barnets inklusion i fællesskaber i bred forstand. 78 pct. af børnene har ifølge forældrene flere gode venner, og 15 pct. har én god ven, mens 7 pct. ikke har nogen venner i skolen. I figur 5.8 kunne vi se, at det med at bygge bro til lokalsamfundet er en af de aktiviteter, som familievenner og familier bruger *allermindst* tid på sammen. 18 pct. af familievennerne siger, at de har brugt nogen eller megen tid på dette. Der er således et vigtigt budskab til de frivillige om, at i mere end hver femte familie er der børn, som har ikke har nogen venner i skolen eller kun én god ven, og som måske af den grund kunne bruge støtte til at få udvidet deres netværk med jævnaldrende. I forhold til projektets ambition om at bidrage til at bryde den negative sociale arv er netværk med andre af afgørende betydning, fordi det giver adgang til andre ressourcer, inspiration, handlemuligheder og styrket mestringskompetence.

5.6.3 At være alene med børnene

Flere forældre og familievenner nævner af egen drift reglen om, at familieeven og familiens børn ikke må være alene sammen. Forældrene ønsker mulighed for dette og giver flere eksempler på, hvor det ville opleves som en aflastning for dem. Det kunne være at hente et barn fra sport eller være derhjemme sammen med familiens yngste, mens mor er afsted til noget andet med de ældste. En forælder siger således:

Vores familieeven må ikke være derude på græsplanen sammen med et eller to af mine børn, mens jeg er herinde. Vi skal være det samme sted. Og det er sådan lidt firkantet. Det er måske en fin regel i hvert fald til en start. Det er måske også en fin regel, hvis man som familie tænker: Det har jeg det bedst med. Men jeg synes, at der burde kunne være en form for fleksibilitet i, at hvis man har opbygget hinandens tillid, så er det faktisk okay (...), det bremser bare noget, i hvert fald når man er en familie med fem børn med forskellige behov...

De frivillige er udmærket klar over, at reglen er til for at beskytte dem som frivillige, så der ikke på nogen måde kan opstå mistanke om, at den frivillige opfører sig uacceptabelt over for børnene. Men de oplever også, at der er mange situationer, hvor muligheden for at være alene

med børnene kan være hensigtsmæssigt i familien, da det kan understøtte andre formål, fx at mor fik mulighed for at være alene med et af de andre børn.

Nu har Røde Kors sendt et spørgeskema ud, hvor vi skal høre familierne [i Familienetværket], om de har brug for en familieeven. Der står eksempelvis, at vi kan komme og lege med børnene. Det kan godt være, men vi må ikke være alene med børnene. Det er også svært, for det, de fleste familier har brug for, er, at vi gik en tur med barnet, imens de lige puster ud og får ordnet et eller andet. Men det må vi jo ikke.

En anden familieeven konstaterer, at *det er godt med de faste rammer. Jeg må ikke være alene med børnene. Jeg ville jo gerne tage dem med på biblioteket eller i Tivoli. Men de regler er jo til for at beskytte mig selv.*

Alt i alt er der i nogle familieeven-forløb et udækket behov for, at nogen kan lave aktiviteter med børnene eller de unge alene, både af hensyn til barnet/den unge, men også for at kunne give forælderen et tiltrængt pusterum.

5.7 Indikationer på virkninger af indsatserne

Selvom der på nuværende tidspunkt er tale om en foreløbig status ca. halvvejs inde i projektets forløb, hvor kun en mindre andel af de planlagte forløb er gennemført, er vi naturligvis nysgerrige på, om der allerede nu kan findes indikationer på, om familieeven- og mentorindsatserne har medført positive ændringer for familien. Der er i projektet indskrevet en række ambitiøse mål for, hvad man gerne vil opnå (jf. også kapitel 1 og 2), omsat til en række håndfaste succeskriterier (boks 5.1). Det er dog vigtigt at holde sig for øje, at vi først i slutrapporten står med et tilstrækkeligt stort datamateriale til at kunne foretage egentlige analyser af udviklingen over tid.

Boks 5.1 Succeskriterier for familieeven-indsatsen

50 pct. af deltagerne tilknyttet en familieeven:

- oplever øget selvværd
- oplever, at konfliktniveauet i familien er faldet
- oplever mindre bekymring om deres økonomi.

75 pct. af deltagerne tilknyttet en familieeven:

- oplever en øget tro på sig selv i forældrerollen
- opnår øget tilknytning til lokale fællesskaber eller foreningsliv (fx idrætsforeninger, humanitære organisationer eller lignende).

I 50 pct. af de deltagende familier med børn i skolealderen tilknyttet en familieeven:

- oplever forældrene, at deres barn trives bedre i skolen
- oplever forældrene, at barnet har forbedret sit faglige niveau i skolen.

Succeskriterierne baserer sig på en forandringsteori jf. kapitel 1, hvor forandringsmekanismen er, at en *tæt, individuel og målrettet støtte i en én til én-relation* med forældrene bidrager til, at forældrene oplever en øget mestring af hverdagen og øget tiltro til egne evner, fordi de, bl.a. gennem deres praktiske erfaring, tør tro på, at de kan, og at de har kompetencer til at klare de udfordringer, de måtte møde. Dette er et vigtigt skridt i forhold til at opnå bæredygtige ændringer i familiens situation. På meget langt sigt er det ønsket, at forældrenes bedre mestring af

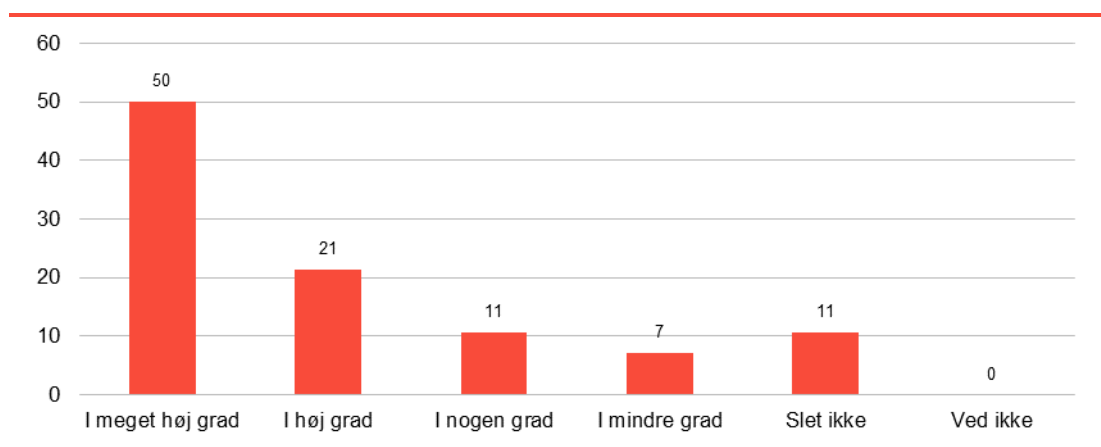
hverdagslivet afspejler sig i, at børnene trives bedre og klarer sig bedre i skolen, og at man derved bidrager til at reducere den negative sociale arv.

5.7.1 Konkrete eksempler på virkninger

Det er endnu for tidligt at give en systematisk afrapportering på de enkelte succeskriterier, da der er så forholdsvis få besvarelser for afsluttede forløb. Ud over, hvad der allerede er beskrevet tidligere i dette kapitel, ser vi i data en række indikationer på virkninger, der *kan* tilskrives det familieeven-forløb, familien har fået.

Med de relativt få besvarelser in mente er det interessant at konstatere, at i alt 71 pct. af forældrene vurderer, at de i meget høj grad eller høj grad har haft gavn af forløbet. I den anden ende af spektret har 7 pct. (svarende til to personer) haft gavn af forløbet i mindre grad, og 11 pct. (svarende til tre personer) slet ikke (se figur 5.12). På dette tidlige tidspunkt melder altså knap 3 ud af 4 forældre, at de har profiteret meget af forløbet.

Figur 5.12 Forældrenes vurdering af, om familieeven-forløbet har gavnet. Procent.

Anm.: N = 28. Bemærk, at der er indsamlet data frem til 26. marts 2020 på dette spørgsmål, altså senere end de øvrige spørgsmål, med det formål at få så mange respondenter, at det giver mening at afrapportere det.

Kilde: Skema til forældre med familieeven. VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

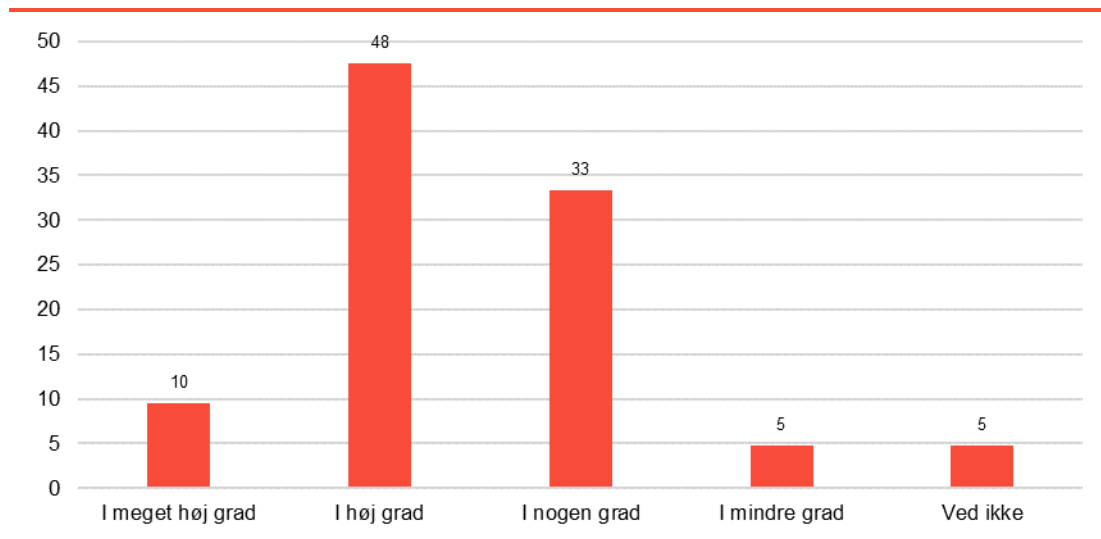
Nogle forældre fortæller i interviewene, at de ikke er helt tilfreds med deres familieeven-forløb. De har fx ikke fået så meget ud af det, som de har håbet, de har ikke en god relation til familieevenen, eller det er svært at få etableret et kontinuerligt forløb, hvor forælder og familieeven lærer hinanden bedre at kende. En mor fortæller fx, at de kunne bruge hjælp i et større omfang, end de aktuelt får fra familieevenen:

... jeg har brug for [mere] hjælp, for der er nogle ting, som min handicapsager ikke må hjælpe mig med, så jeg ved ikke, hvor jeg skal gå hen med det (...). Jeg prikker til min familieeven, men jeg synes ikke, der kommer så meget. Jeg forstår hende også godt, fordi hun har også selv en familie og et arbejde ved siden af, men jeg forstår også godt mig selv, fordi jeg har brug for hjælp.

Pointen her er ikke, at familieevenen ikke slår til som familieeven, men at der er en forælder, der tilsyneladende har behov for mere støtte, end familieevenen kan give. Her kan familieevennerne hjælpe ved at være opmærksomme på forældrenes behov, støtte forældrene i at søge anden hjælp eller selv få sparring hos den lokale aktivitetsleder om, hvad man kan forestille sig at gøre i den konkrete situation.

Når vi spørger familievennerne, om deltagerne har haft gavn af forløbet, svarer i alt 58 pct. i høj grad eller i meget høj grad. Familievennerne er altså positive, om end lidt mindre positive end forældrene selv. Man skal her være opmærksom på, at figuren bygger på et relativt lille antal forløb.

Figur 5.13 I hvor høj grad oplever familievennen, at deltageren har haft gavn af forløbet? Procent.

Anm.: N = 28. Bemærk de relativt få besvarelser.

Kilde: Skema til frivillige familievenner, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Flere familievenner har øje for, at nogle familier kunne bruge meget mere hjælp, end de aktuelt har, fx i form af én familieven til den voksne og én til børnene, eller én, der særligt arbejder med skolestøtte og lektielæsning. En familieven fortæller, hvordan hun som frivillig har hjulpet en børnefamilie massivt ved at komme i hjemmet 4-5 timer ugentligt i 4-5 måneder. Hun er matchet til primært at støtte mor, men oplever, at også barnet i familien trængte til social støtte:

Der var ikke så meget fokus på drengen – desværre. Moren havde mest fokus på sig selv. Men hun havde også rigeligt brug for hjælp – til regning, til dansk, til selskab. Hun var lidt ensom.

Metodisk set skal man naturligvis også have for øje, at de frivillige er biased i den forstand, at de som frivillige er part i forløbene, og at de derfor – også uintenderet – kan have svært ved at stille sig udenfor og vurdere virkningerne af forløbet neutralt og nøgternt. Det frivillige arbejde er jo netop karakteriseret ved at være relationelt og personligt, hvilket er en del af virkningsmekanismen. Og også forælderen kan, som den part, der står midt i forløbet og af forskellige grunde befinder sig i en udsat position, have svært ved at vurdere virkningerne på eget hverdagsliv.

Forældrene kommer både i interviewene og i spørgeskemaets åbne besvarelser med mange eksempler på oplevede positive virkninger (se boks 5.2). De udvalgte citater peger på tre forskellige områder eller måder at opleve virkningen af familieven-forløbet på, som flere nævner. For nogle er det at få hjælp til at 'rejse sig' efter nogle alvorlige livsbegivenheder, fx alvorlig sygdom eller konfliktfyldt skilsmisse og få skabt nyt håb for, at en positiv udvikling også er mulig i deres familie. For det andet er det at komme videre i livet med nogle praktiske forhold, som har været svære at overskue for forælderen. Og for det tredje er det oplevelsen af at få hjælp til sit barn, som har haft behov for støtte.

At starte forfra og skabe nyt håb:

Hun har hjulpet mig så meget. Hun har fået mig over på den anden side. Da jeg startede, tænkte jeg: Hvad bruger man en familieven til? Der var stilhed i vores snakke. Men nu skriver hun fx til mig: Skal jeg ikke lige komme forbi, så kan vi gå på café. Jeg bliver så glad i låget.

Det har ændret vores liv. Det hele skal nok gå. Hun har været en kæmpe støtte for mig. Jeg fik pension efter mine tidligere indlæggelser på grund af depression. Nu går det så godt, at jeg står i kø til fleksjob.

Før var jeg helt nede på bunden (...). Nu mangler jeg at få gang i noget arbejde.

At skabe en bedre dagligdag:

Det er livsforandrende, det, der er sket. Jeg mener det (...). Min lejlighed er pænere og flottere, og jeg kan også selv mærke nu, hvordan mine børn har det. De er glade.

Hjælpen med økonomien har givet en stor ro og overskud på det område. Og en overskuelig og god plan for fremtiden

Støtte til familiens børn:

Jeg er glad for de snakke, jeg har med hende, og jeg kan se, at min søn arbejder godt sammen med hende, og han rykker sig fagligt.

... det er superfedt, og jeg kan mærke på min søn, når hun har været her, at det giver ham et boost (...), at det har en effekt, at hun dukker op og er her. Det har jeg skrevet til hende, så hun er klar over, at hun bruger sin tid fornuftigt (...), så har det en psykisk effekt på ham (...). Han føler sig lige pludselig sådan: Jeg er noget værd. Der er nogen, der gider mig, og der er nogen, der forstår mig (...). Han bliver en centimeter højere.

Vi har været glade for, at vores søn kunne få hjælp til skolen, og håber, det lykkes igen, nu hvor familievennen er stoppet ...

Som nævnt er der i spørgeskemabesvarelser nogle få, der næsten ikke eller slet ikke føler, at de har fået et udbytte af familieven-forløbet. Der er to, der i de åbne besvarelser nævner, at forløbet blev meget kortere, end de havde håbet eller forventet, og løb ud i sandet efter et par gange. Først i næste rapport vil vi få et bedre grundlag for at analysere på de negative oplevelser med familieven-forløb.

Også familievennerne kommer med eksempler på, hvor de ser, at støtten bærer frugt eller spiller en positiv rolle i familiernes hverdagsliv. Vi har udvalgt tre citater, der skal ses som eksempler på oplevelser og vurderinger, der forekommer flere gange blandt de frivillige. Det er for det første og som det helt centrale konstateringen af, at støtten i én til én-relationen hjælper forælderen fremad. Det er for det andet oplevelsen af at hjælpe et barn, og for det tredje støtten til forældre med anden sproglig baggrund end dansk, og hvor sproget bliver en barriere for mange ting, fx som her at følge med i en retssag, hvor forælderen selv er part:

Boks 5.3 De frivilliges familievenners udsagn som indikationer på positive virkninger

Den psykosociale støtte i én til én-relationen til forælderen hjælper:

... så blev der meget mere ro (...) der er nogle følelsesmæssige knuder, der ligesom har løsnet sig og [er] bundet retmæssigt sammen igen.

Men alligevel føler jeg jo, at jeg gør en forskel lige i det minut, jeg gør et eller andet (...). Jeg tror på, det er relationen mellem hende og mig. Hvis den er god, så rykker det (...). Og det kan hun så forhåbentlig tage med sig videre.

Jeg tror også, jeg kan give hende noget, altså støtte hende i at være en god mor. Uden at skulle definere, hvad en god mor er.

At kunne være der for et andet menneske, når det menneske føler, det har behov, uden at det er presset nedover.

Jeg lærte, hvor lidt der skal til for at hjælpe én, der er ensom.

At hjælpe et barn med behov:

Målet var at hjælpe barnet med lektier, og de kan se, at der er sket noget der. Hun klarer sig bedre.

At hjælpe, når det danske sprog volder besvær:

Fokus er at hjælpe hende med at forstå og få svaret på en masse offentlige dokumenter i forbindelse med en retssag mod en tidligere partner, der har været voldelig. Da morens danskundskaber endnu ikke er så store, er dette vanskeligt for hende, og hun har fx misset en række deadlines, idet hun ikke forstod brevenes indhold.

Alt i alt peger de kvalitative interview med både forældre og familievenner på, at der hos mange spores indikationer på positive virkninger i familierne af familieven-forløbene. Man skal naturligvis have in mente, at der kan være den metodiske skævhed, at de forældre og de familievenner, der takker ja til at blive interviewet personligt, er dem, som har mest overskud, og dem, som er mest positive over for familieven-indsatsen. Og hvis man ikke oplever, at det giver mening, vil man formentlig lade familieven-forløbet ophøre og takke nej til at blive interviewet.

5.8 Opsamling på familieven-indsatsen

Spørgeskemabesvarelserne viser, at deltagere med familieven er næsten udelukkende mødre, og langt de fleste er i 30'erne og 40'erne. Mange af deltagerne har flere børn, og størstedelen er enlige forsørgere. Familiernes udfordringer er meget varierende. Og da der er tale om en 1:1-indsats, folder hjælpen sig vidt forskelligt ud, tilpasset familiernes konkrete behov.

Nogle beskriver sig selv som midlertidigt udsatte, fx på grund af en konfliktfyldt skilsmisse eller alvorlig sygdom hos børn eller forældre, som giver en belastning i hjemmet og forhindrer dem i at arbejde midlertidigt. Men de har en tro på, at de nok skal komme tilbage på sporet inden for en overskuelig periode.

Andre familier synes at være i en meget mere udsat position. Der er måske kaotisk derhjemme, hvor forælderen sjældent kommer uden for døren; er tydeligt psykisk sårbar eller decideret syg og har svært ved at skabe en fast og udviklende ramme for barnets hverdagsliv i hjemmet; og ud over frivilligvennen er der forskellige offentlige indsatser i gang. Nogle af disse familier og deres børn er eksponeret for så mange samtidige risikofaktorer, at der umiddelbart synes at være lang vej til at kunne håndtere hverdagen selv. For dem er perspektivet ikke at komme i arbejde, men at kunne mestre hverdagslivets udfordringer bedre. Andre af de mest udsatte forældre lykkes under familieeven-forløbet at rykke sig så meget personligt, at de går fra en meget udsat position, hvor arbejde var et fjernt mål, til ifølge deres egen opfattelse et aktivt ønske om at komme i arbejde.

Nogle familievenner står således over for familier med markante udfordringer, som de skal hjælpe forælderen med at håndtere, men hvor problemerne i deres essens ligger langt ud over, hvad et familieeven-forløb alene kan håndtere. Det er helt naturligt, at nogle af de frivillige i disse familier kan føle et behov for supervision omkring netop deres families udfordringer, og hvor de skal lægge deres fokus.

For begge grupper er det imidlertid interessant at konstatere, at familievennen opleves som en stor og meningsfuld støtte, i nogle familier tilmed som en afgørende hjælp. Også familievennerne ser det som en nyttig indsats, der tjener et vigtigt formål.

Man kan på nuværende tidspunkt udskille to hovedtyper af aktiviteter i familieeven-forløbene, som forekommer i mange af familierne. Det er dels *den personlige støtte til forælderen* med henblik på at støtte forælders mestrings af hverdagslivet med børn, hvor der er behov; hjælpe til mere positivt samvær mellem forældre og børn. Det er tit en usynlig indsats, hvor citaterne fra forældrene hjælper til at forstå den store betydning, denne psykosociale støtte har for forældrene. Dels er der *samarbejdet om mere praktiske gøremål* i hverdagen (oprydning og det at støtte forælderen i, at det overhovedet sker; hjælpe forældrene til at få nogle rytmer i deres hverdagsliv, så de på længere sigt kan være selvkørende etc. Begge hovedtyper af indsatser bidrager til at skabe et pusterum i hverdagen for forældrene, hvilket er et af de forventede resultater i forandringsteorien bag indsatsen og et skridt på vejen til at forbedre familiernes trivsel. Endelig bør det nævnes, at en ret stor andel af familierne lever under en vældig presset økonomi og udtrykker behov for forskellige typer af hjælp (hvordan man klarer sig for få penge, budgetlægning, gældssanering mv.).

Begge hovedtyper af aktiviteter må forventes at bidrage til at styrke rammerne i hjemmet for børnenes trivsel, udvikling og læring. Mere specifikt ser man, at i en relativt stor andel af forløbene handler støtten nemlig også om at støtte forælderen i børneopdragelse og i at skabe gode rammer for barnet, at give børn og forældre gode oplevelser sammen, og i 4 ud af 10 forløb også at understøtte barnets skolegang på forskellige måder.

Røde Kors har fra start defineret, at en familieeven ikke udelukkende er praktisk bistand. Familievennen kommer således ikke for at vaske op, gøre rent, passe børn, lave mad etc. Det ser dog ud til at være en pointe, at *den praktiske og den medmenneskelige støtte ofte kan gå hånd i hånd*, også set fra deltagerens og de frivilliges perspektiv. Når forældrene sammen med den frivillige lykkes med at få ordnet hjemmet, med at etablere en god eftermiddag, hvor børnene deltager i madlavning, eller få organiseret nogle møbler til lejligheden eller en tur ud af hjemmet, så udvikler det relationen mellem forældre og frivillige, og forældrenes mestringskompetence vokser. Her er det vigtigt, at de frivillige netop kan støtte forældrene på de områder, der giver mest mening for forældrene her og nu.

Nogle familievenner støder på familier, der kunne bruge langt mere støtte end det, én familieven kan bidrage med. Nogle ved, at deres familie får anden systematisk støtte, fx kommunale indsatser. Men der er også familievenner, der oplever, at 'deres' familie har brug for en støtte, de ikke får aktuelt. Det er i nogle tilfælde støtte til børnenes skolegang, i andre tilfælde mere støtte til forældrene. Der er også frivillige, der påpeger, at de som frivillige primært er matchet til at støtte moren i familien, men at der samtidig er et eller flere børn, som i den grad vurderes at kunne profitere af en egen frivillig støtte. Her kan nogle af de frivillige føle sig usikre på, hvad de bør gøre i forhold til at hjælpe familien videre.

6 Mentorindsatserne

Ifølge ansøgningen til Den A.P. Møllerske Støttefond skal forløb med frivillige mentorer støtte forældre i at komme tættere på beskæftigelse eller i at gennemføre uddannelse. Røde Kors tilbyder forældre i en udsat position tre typer mentorforløb: erhvervsmentorforløb, jobmentorforløb og uddannelsesmentorforløb. I alle mentorforløb er det hensigten, at der tages udgangspunkt i den enkelte forælders situation, ønsker og behov. Udgangspunktet for støtten på beskæftigelses- og uddannelsesområdet er, ligesom for de øvrige aktiviteter i Familien i fokus, frivillighed. Det er således forælderens egen motivation og ønske om støtte, der er omdrejningspunktet. Målet er, at forældrene efter et endt mentorforløb bl.a. vil være mere afklaret i forhold til arbejdsmarkedet, vil være tilknyttet en arbejdsplads eller have påbegyndt eller gennemført et uddannelsesforløb.

6.1 Beskrivelse af erhvervsmentorindsatsen

Jævnfør Røde Kors' projektbeskrivelse (2016) er erhvervsrettede mentorforløb forankret på en arbejdsplads, hvor den ledige forælder er i et praktikforløb og som en del af forløbet bliver støttet af en ansat (erhvervsmentor) på arbejdspladsen. I den forstand adskiller erhvervsmentorindsatsen sig fra de øvrige frivilligindsatser i Familien i fokus ved, at den frivillige reelt set er lønnet af den virksomhed, vedkommende er ansat på. Det frivillige element består i, at mentoren påtager sig mentorskabet over for deltageren.

Mentorenes opgave er at være med til at skabe trygge rammer på arbejdspladsen, så deltageren kan få en god oplevelse, føle sig tryk på arbejdspladsen og fastholdes i målet om beskæftigelse. Ved rekrutteringen af mentorer skriver Røde Kors i materialet til de frivillige, at tidsforbruget til selve mentorindsatsen vil variere fra forløb til forløb, men man forventer ca. 2-3 timer om ugen.

Da erhvervsmentorforløbene er knyttet op på jobcentrenes indsats, er der en del administration forbundet med igangsættelse af disse forløb, både for forælderen og for den deltagende arbejdsplads. En af de erhvervsmentorer, som vi har interviewet, beskriver det som (for) bureaukratisk set fra et arbejdspladsperspektiv.

I denne midtvejsrapport har vi data om de hidtidige 11 erhvervsmentorforløb. Spørgeskema-data fra deltagere samt frivillige er kombineret med kvalitative interview med 3 deltagere og 3 frivillige erhvervsmentorer. Beskrivelserne skal læses med det, at der ikke er et stort kvantitativt datagrundlag at beskrive indsatsen og dens deltagere ud fra, in mente, men til gengæld et vist kvalitativt datamateriale.

6.1.1 Hvad kendetegner deltagere med erhvervsmentor?

De kvalitative interview belyser fem forskellige erhvervsmentorforløb. I 3 af de 5 forløb er deltagerne i erhvervsmentorindsatsen forældre, der er flyttet til Danmark og har en videregående uddannelse bag sig. Men fordi de ikke har et netværk, har svært ved det danske sprog og ikke har en dansk uddannelse, har de svært ved at komme ind på det danske arbejdsmarked. De søger i høj grad hjælp til at få indsigt i den danske arbejdskultur og arbejdsmarked, hjælp til at øge deres professionelle netværk og til at få trænet det danske sprog.

Forløbet for de to øvrige interviewede er kendetegnet ved, at de har været uden for arbejdsmarkedet i en længere periode. De har brug for hjælp til at komme tilbage eller finde en ny vej ind på arbejdsmarkedet, fordi de ikke længere kan varetage den type arbejde, de tidligere har haft. Deltagerne eksemplificerer med tilkomne fysiske problemer eller udfordringer i familien (fx et barn eller en ægtefælle med udfordringer), der gør det svært for deltageren at vende tilbage til arbejdsmarkedet på samme måde som tidligere.

Fælles for begge grupper er, at de i interview udtrykker høj motivation for at få et arbejde.

6.1.2 Erhvervsmentor-indsatsen i praksis

De fleste interviewede deltagere har hørt om erhvervsmentorforløbene via jobcentret eller gennem andre aktiviteter i Røde Kors. Deltagerne er blevet spurgt til deres forventninger til forløbet i spørgeskemaet, hvor 55 pct. svarer, at de har middelhøje forventninger, og 46 pct. svarer, at de har høje forventninger. Deltagerne har også haft mulighed for at kommentere deres svar. En skriver følgende om sine forventninger til forløbet:

God indføring i arbejdsopgaver og i det sociale. Sparring om, hvorvidt arbejdsopgaverne er passende. Jeg forventer, at min mentor hjælper mig med de arbejdsmæssige opgaver og sætter mig grundigt ind i dem.

Blandt de interviewede deltagere er der stor forskel på, hvilke opgaver de har varetaget under deres erhvervsmentormentorforløb, og hvor mange timer, de arbejder. Deltagere med en videregående uddannelse indgår i høj grad i arbejdsopgaverne på lige fod med andre ansatte. De deltagere, der i en længere periode har været uden for arbejdsmarkedet, starter fx med at være på arbejdspladsen nogle gange om ugen et par timer ad gangen. Deres opgaver er oftere forefaldende opgaver. Det kan være at hente post, scanne posten og fordele den, vande planter, sørge for, at der er pænt på kontoret eller hjælpe til med at tilberede frokost på stedet.

Der er ligeledes stor forskel på, hvor tæt opfølgningen har været mellem deltagerne og erhvervsmentorerne. En af de interviewede fortæller:

Måske hver tiende dag eller hver anden uge. Sådan noget der. Vi arbejder samme sted, men han var meget travl og havde masser af projekter. Og jeg havde mine egne opgaver. Jeg skulle lave nogle rapporter til dem. Så jeg havde mange opgaver, så jeg var meget travl.

I andre erhvervsmentor-forløb mødes deltageren og mentoren dagligt eller nogle gange ugentligt. Det er særligt forløb, hvor deltageren har været væk fra arbejdsmarkedet i en årrække eller har nogle personlige udfordringer, der skal tages hensyn til.

Hver mandag satte vi os ned i et kvarters tid, hvor hun havde en plan for, hvad det var, jeg skulle nå i løbet af ugen. Og så var der nogle ekstra ting på, hvis jeg nu havde tid og kunne. Fordi jeg er plaget af mine smerter, ikke?

Mens nogle deltagere har profiteret af en tæt opfølgning, har andre savnet en tydelig plan og mål for udviklingen. En deltager fortæller i interviewet:

[Jeg mangler] at der bliver taget mere hånd om én. Det er ikke fordi ... for det gjorde der jo sådan set. Men det der med, at der bliver lavet nogle mål, og der er et eller andet at gå efter. Så man lærte noget.

I nogle erhvervsmentorforløb arbejder deltageren og mentoren tæt sammen med jobkonsulenten i Jobcentret. Her udarbejdes målene for mentorforløbet sammen med jobkonsulenten, og der kan også være en fælles opfølgning på målene undervejs i forløbet.

Noget af det, som både deltagere og erhvervsmentorer fremhæver som vigtigt og som en succes, er, når deltageren ud over det rent faglige også indgår i det kollegiale, sociale fællesskab, fx indgår i kollegiale samtaler om, hvad man skal i weekenden, med andre medarbejdere end mentoren.

Det er helt klart de der snakke, man havde. Og den hjælp, man får, når man har brug for det. (...) Jeg har været på kontanthjælp i 10 år. Og tit er man bare et stykke papir, et tal eller et nummer i et system. Hvor her, man bliver hørt, man føler, man bliver hørt, man er et menneske, der sidder over for personen, ikke? Og ikke bare robotagtig. Så det kan varmt anbefales, det der med mentor.

Samlet set er der stor variation mellem erhvervsmentor-forløbene. Nogle deltagere er i stand til at indgå på arbejdspladsen på fuld tid og med egne opgaver, mens andre møder ind få timer et par gange om ugen og har et betydeligt støttebehov. Det er vigtigt, at erhvervsmentoren og virksomheden forberedes på, hvad der er realistisk for deltageren, og hvor megen støtte der er behov for.

6.1.3 Når deltagere og mentorer oplever, at forløbet er svært

Erhvervsmentorerne fortæller i interviewene, at de gør meget ud af klæde de nærmeste kollegaer på, inden mentorforløbet starter. De fortæller, hvilke opgaver deltageren skal varetage, og hvis der er noget, som kollegaerne skal være særlig opmærksomme på for at sikre, at arbejdspladsen og kollegerne er på opgaven og samtidig give deltageren de bedste rammer for at lykkes. Men det er også i relationen til andre kollegaer, at mentorerne fremhæver, at det kan blive svært. En mentor kommenterer i spørgeskemaet, at det blev svært:

Når en kollega eller en leder havde en anden holdning end jeg til, fx hvorvidt og hvor meget deltageren skulle deltage i fælles og tværgående aktiviteter på arbejdspladsen.

Men der er også flere erhvervsmentorer, der har skrevet, at det bliver svært for dem som mentorer og nogle gange også for virksomheden som sådan, når støtten relaterede til et problem hos deltageren, som de ikke følte, de havde den fornødne baggrundsviden til at kunne forholde sig ordentligt til. Dette kommer blandt andet til udtryk i denne spørgeskemakommentar, hvor erhvervsmentoren efterspørger mere viden:

Mere forudgående viden om praktikanten. Den vanskelige sociale situation og psykiske/sygdomsmæssige udfordringer skabte både nogle behov og barrierer, som det kunne have været godt at være lidt bedre klædt på til.

Det er en fin balance, hvor meget erhvervsmentorerne kan og skal vide om deltageren inden forløbet, herunder skal man tage hensyn til tavshedspligten, fx hvor meget jobcentret må formidle om deltageren uden at have specifikt samtykke.

Det er imidlertid vigtigt, at erhvervsmentorerne bliver klædt tilstrækkeligt på til at varetage mentorrollen, hvis deltageren har betydelige problemer. Der er flere erhvervsmentorer, der nævner, at det er vigtigt, at der er én, man kan ringe til, hvis man står i en situation, der er svær at

håndtere. En anden nævner, at det vil være rart at kunne mødes med andre mentorer, så man kan dele erfaringer, fx om hvordan man kan håndtere forskellige situationer.

Derudover foreslår flere af erhvervsmentorerne, at man kan kombinere familieeven-indsatsen med mentorforløb, da en familieeven vil kunne hjælpe med nogle af de andre ting, der er på spil i familierne.

Familieeven er rigtig god at parre med denne indsats. Og det er rigtig fint, hvis det er to forskellige, for folk er gode til noget forskelligt. Nogle kan rigtig godt lide at komme hjem til familien og hjælpe med at rydde op. Og det samarbejde mellem de to – man skal have et overblik over, hvem er på hvem. Som mentor vil det være godt at vide, hvis der var en familieeven, og så kan de mødes alle tre og snakke om: Hvordan går det? Hvor kan vi hjælpe mere? Kan vi se på økonomisk hjælp? Er der andre steder, hvor vi kan trække på noget?

6.2 Beskrivelse af jobmentorindsatsen

Ifølge ansøgningen til Den A.P. Møllerske Støttefond skal de frivillige jobmentorer støtte forældre i overgangene fra at være ledige til at starte arbejde og støtte op om personlige og sociale faktorer, der kan fremme den enkeltes tilknytning til arbejdsmarkedet. Denne form for støtte sker i borgerens fritid og dermed ikke på en evt. arbejdsplads.

I denne midtvejsrapport har vi data om de hidtidige 36 jobmentorforløb. Spørgeskemadata fra deltagere samt frivillige er kombineret med kvalitative interview med 5 deltagere og 1 frivillig. Desuden har der været gennemført 2 fokusgruppeinterview med mentorer, hvori der har deltaget i alt 3 jobmentorer. Det er vigtigt at holde sig for øje, at der på nuværende tidspunkt er et begrænset kvantitativt datagrundlag at beskrive indsatsen og dens deltagere ud fra, men til gengæld et vist kvalitativt datamateriale.

6.2.1 Hvad kendetegner deltagere med jobmentor?

Resultaterne fra baselinespørgeskemaet viser, at deltagerne har en meget forskellig baggrund og meget varierende tilknytning til arbejdsmarkedet, hvilket afspejler sig i de interview, der er gennemført med deltagere og jobmentorer.

Ligesom det var tilfældet for deltagere med erhvervsmentorer, kan deltagerne med jobmentor på baggrund af vores data også opdeles i to grupper. Den ene gruppe er kendetegnet ved, at deltageren har erhvervserfaring fra udlandet, men flere har svært ved det danske sprog og har i nogle tilfælde haft ufaglærte småjobs i Danmark. Den anden gruppe har været uden for arbejdsmarkedet i en del år. En af de interviewede har fx ikke været på arbejdsmarkedet i 10 år. De har enten brug for hjælp til at komme ind på arbejdsmarkedet, efter at de har taget en uddannelse for at komme tilbage på arbejdsmarkedet.

Fælles for de interviewede er, at de er netværksfattige og mangler erfaring med jobsøgning. Dette kommer også til udtryk i deltagerenes forventning til indsatsen, hvor de fleste svarer, at de håber på at få hjælp til ansøgning og CV samt på at få et netværk, der kan hjælpe deltageren videre. En deltager skriver i kommentarfeltet til spørgeskemaet:

Jeg håber, min mentor vil fungere som min sparringspartner og motivator samt kan hjælpe mig med at se muligheder på jobmarkedet, som jeg ikke selv er opmærksom

på, samt gennem sit netværk muligvis kunne introducere mig til relevante virksomheder/stillinger.

En anden deltager håber, at mentoren kan hjælpe med at finde en vej ind på arbejdsmarkedet:

Jeg, håber, vi sammen kan finde den rette vej for mig.

6.2.2 Jobmentor-indsatsen i praksis

De fleste af de deltagere med jobmentor, vi har interviewet, har hørt om indsatsen via Facebook. Andre har hørt om job mentorordningen via Familienetværket eller fx en medarbejder i deres boligforening (fx social vicevært), der fungerer som en brobygger til forskellige indsatser.

Jobmentorindsatsen har til formål at hjælpe deltagerne tættere på arbejdsmarkedet eller i job ved at støtte dem i jobsøgningen. En stor del af forløbene er kendetegnet ved, at mentor yder konkret støtte til at skrive ansøgninger og CV samt hjælper med at udforme en profil på LinkedIn. Der er også eksempler på, at mentor har trænet jobsamtale med deltageren.

[min mentor] har først og fremmest hjulpet mig med at få min LinkedIn profil i orden. Jeg havde ikke tænkt på, at det var vigtigt. Og hun har også hjulpet både med at få lavet en god ansøgning og få lavet et ordentligt CV. Jeg havde jo lavet alle de her ting inde fra skolen, men sådan som man gjorde det for 10 år siden.

En af deltagerne fortæller i interviewet, at hun valgte at få et mentorforløb, fordi:

Jeg tænkte, hun havde nogle idéer til noget, der kunne hjælpe mig fremad, så vi [deltagerens familie] kunne komme i gang igen.

Nogle af de jobmentorer, vi har interviewet, fortæller, at de også hjælper deltagerne med at forventningsafstemme, hvilket type job de kan forvente at få, eller med at udvide deltagernes horisont i forhold til, hvilke stillinger de kan søge, og hvad det kræver for at komme dertil.

Det er stor forskel på, hvor tit deltagerne mødes med deres jobmentorer. Nogle har en fast aftale, hvor de mødes én gang om ugen eksempelvis på biblioteket. Andre aftaler møder over sms og mødes efter behov. Jobmentorerne fortæller i interviewene, at de gør meget ud af at snakke med deltageren om, hvad formålet er med mødet, og hvad de skal fokusere på under mødet.

Blandt de deltagere, vi har interviewet, bliver der ikke arbejdet konkret med mål, men i stedet arbejder de med en forståelse af, at der er forskellige trin hen mod arbejdsmarkedet. De hjælper med at bryde vejen til arbejde op i små skridt, så det bliver nemmere for deltageren at overskue og at få succesoplevelser. Det kan eksempelvis være: Tag kontakt til den og den virksomhed og se, hvordan det går. Så tager vi næste skridt næste gang. En jobmentor fortæller:

Det er også sådan, jeg arbejder. Jeg er netop ikke en kaffeveninde. Altså, jeg kan godt lide at drikke kaffe, og vi snakker selvfølgelig også privat, men mest jobfagligt. Selvfølgelig hører jeg om børn, ægtefæller og alt muligt andet, men grunden til, at jeg er der, er at hjælpe med at få job. Og så er der selvfølgelig nogle mål. Det er ikke sådan, at jeg har en plan fra start. Det er noget, vi planlægger fra gang til gang.

Der er dog også tilfælde, hvor forløbet og relationen i højere grad er præget af en venne-/veninderelation. En af de interviewede fortæller, at de mødes og går ture ved stranden, og at mentorrelationen i høj grad værdsættes pga. det sociale. De har også arbejdet med at forbedre

deltagerens danskundskaber ved at lave øvelser sammen, og mentor har anbefalet hende bøger og film, som hun kan bruge til at træne. Derudover har de arbejdet med opsætning af CV, men dette har været sekundært i forhold til den øvrige træning.

En kommentar fra spørgeskemaet viser, at opbygningen af tillid og relation kan fylde meget i opstartsfasen, inden der åbnes op for at arbejde med ansøgninger og CV.

Lytte. Mest bare at lytte. [Deltager] har fyldt bagagen med dårlige historier/oplevelser. Det har været vigtigt og en del af processen, at han har fået lov til at 'tømme posen' så at sige. Det har været vigtigt for tillidsfasen. Vi brugte de første 4-6 timer udelukkende på dette. Herefter lagde jeg en plan på bordet, og vi aftalte rammerne for de følgende møder.

En stor del af jobmentorforløbene er kendetegnet ved, at jobmentor yder konkret støtte til jobsøgningen, og fokus er meget entydigt på dette. I andre forløb er en stor del af mentors opgave i højere grad at lytte, og jobsøgningen har et meget lille fokus. Der er stor forskel på de to typer forløb, og der er jobmentorer, som understreger, at de bestemt ikke er en kaffeven eller veninde, men netop en relativt målrettet jobmentor. Her er det særligt vigtigt, at deltager og mentor bliver matchet rigtigt, så deres ønsker og forventninger stemmer overens.

6.2.3 Når deltagere og jobmentorer oplever, at forløbet er svært

Interviewene viser, at der er stor variation mellem jobmentorforløbene, og der er også nogle af jobmentorerne, der finder det kompliceret at være i en sådan omskiftelig relation. Nogle af de jobmentorer, vi har interviewet, fortæller, at det kan være svært, når deltagerne ikke er klar på, hvad de ønsker af forløbet, og hvad der kræves af dem i et mentorforløb. Det første kommer til udtryk i en kommentar fra spørgeskemaet:

Jeg tror, det er vigtigt, at deltageren også klædes på til et mentorforløb. Dette forløb viste i alt fald, at hun ikke var helt klar på, hvad hun kunne/ville bruge mig til – og det ændrede sig fra gang til gang.

I forhold til at forventningsafstemme med deltageren inden forløbet beskriver en anden jobmentor udfordringen på følgende måde:

Nu er vi blevet forberedt rigtig godt på vores rolle som mentor. Jeg ved ikke, om de gør det allerede, men prøve at fortælle deltageren, hvad kan de forvente af sådan et forløb, og hvad kræver det. For det er jo ikke bare... man skal jo også gøre noget. Og det kan jeg godt forestille mig i det her forløb, at det har hun ikke været forberedt på. Eller så har hun ikke kunnet tage det ind eller troet, at hun kunne noget andet. Men [man skal] lige fortælle, for at det her bliver en succes: Hvad er det så, du skal gøre? Det er ikke bare en vejledning som i jobcenteret eller i studievejledningen. Det er noget, hvor du selv bliver sat i arbejde og selv skal gøre en indsats. Du skal selv gøre noget. Der er ikke nogen, der kommer og giver dig noget.

Citatet viser, at nogle af deltagerne skal forberedes bedre på, at der også kræver noget af dem i forløbet. Andre har så mange udfordringer, at mentoren også skal forberedes på, at deltageren måske har lang vej til uddannelse eller arbejde. Det er derfor af stor betydning, at den lokale aktivitetsleder formår at hjælpe de forskellige mentorforløb i gang med passende støtte og passende match, og at der skal forventningsafstemmes til begge sider.

Flere af de jobmentorer, vi har interviewet, foreslår, at der skal være mere kommunikation og samarbejde mellem jobcenter, virksomheder, mentor og deltageren for hurtigt og effektivt at kunne nå frem til beskæftigelse til deltageren. Der er også andre eksempler på, at jobmentoren også har en brobyggende rolle, hvor et øget samarbejde med andre tilbud kan være relevant.

Hun [deltageren] var faktisk rimelig selvkørende fra start, så det var mere noget med at støtte med helt konkrete råd til opbygning af ansøgning og CV. Hun ville også gerne have råd i forbindelse med at være deleforældre og fælles forældremyndighed, men der måtte jeg henvise hende til rådgivning i Mødrehjælpen og til retshjælpen.

To af deltagerne i interviewene efterspørger også et større samarbejde mellem jobmentor og familienetværket, da de hjælper på hver deres måde.

Jeg synes, det hænger rigtig godt sammen. I familienetværket kender de min og min søns historie og hjælper med alt [omkring] det. Mentoren hjælper med alt det specifikke i forhold til job. Så de spiller hver sin rolle.

6.3 Beskrivelse af uddannelsesmentorindsatsen

De frivillige uddannelsesmentorer skal støtte forældre, der skal i gang med en uddannelse eller er påbegyndt en uddannelse, og ligeledes støtte op om personlige og sociale faktorer, der kan fremme den enkeltes muligheder for gennemførelse. Det kan eksempelvis være deltagere, som har brug for hjælp til motivation og fastholdelse. De kan også få hjælp til at søge ind på ny uddannelse, hvis de ønsker at fortsætte deres uddannelsesforløb. Herigennem forventer Røde Kors at styrke forældrenes oplevelse af tryghed i forhold til at være på både en uddannelse og en arbejdsplads samt at styrke den enkeltes tro på at kunne komme i beskæftigelse eller gennemføre uddannelse. Røde Kors lægger op til, at deltageren og mentoren mødes hver 14. dag i 1-2 timer i en periode på op til et halvt år. Perioden kan forkortes eller forlænges efter behov.

I denne midtvejsrapport har vi data om de hidtidige 27 uddannelsesmentorforløb. Spørgeskema-data fra deltagere samt frivillige er kombineret med kvalitative interview med 5 deltagere og 4 frivillige. Desuden har der været gennemført to fokusgruppeinterview med mentorer, hvori der har deltaget i alt 3 uddannelsesmentorer. Beskrivelsen bygger på et begrænset kvantitativt datagrundlag, hvilket er vigtigt at huske på. Til gengæld er der et vist kvalitativt datagrundlag til at understøtte og nuancere de kvantitative beskrivelser.

6.3.1 Hvad kendetegner deltagere med uddannelsesmentor?

Størstedelen af de interviewede har fået en uddannelsesmentor, fordi de har brug for hjælp til lektier, det danske sprog, og hvordan man indgår i et studiemiljø på en dansk uddannelsesinstitution. For en del af deltagerne er der kun fokus på denne del i form af lektiehjælp og kommentering af opgaver. Men interviewene viser, at der også er en gruppe kvinder, der er alene med deres børn i en presset hverdag, hvor mentoren i højere grad er en person, de læsser af på, og som lytter til dem, så de får overskud til at komme videre. Uddannelsesmentorerne betegner det som, at de er en *ventil* eller en losseplads, hvor deltageren får luft, så de kan fokusere på uddannelsen igen. Fælles for alle er, at de med støtte og ros forsøger at opbygge deltagerens selvtillid, så de får en større tiltro til, at de kan gennemføre uddannelsen.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at 67 pct. af deltagerne tidligere har påbegyndt en uddannelse, de ikke har gennemført. Tidligere afbrudte uddannelsesforløb kan være en af årsagerne

til, at deltagerne ønsker at få en mentor, der kan støtte dem under uddannelsen. Som en af deltagerne siger i interviewet:

Det er min drøm at være uddannet.

Både deltagere og uddannelsesmentorer nævner, at det danske sprog er svært for deltageren, og at det kan være svært at følge med i de teoretiske udtryk og få skrevet opgaverne. Dette kan være en af grundene til, at en tredjedel (34 pct.) synes, at det er svært eller meget svært at være under uddannelse og modtage undervisning. Derudover fremgår det af Figur 6.1, at for 29 pct. svinger det, hvordan de har det med at være under uddannelse og modtage undervisning.

Figur 6.1 Hvordan har du det med at være under uddannelse og modtage undervisning? Procent.

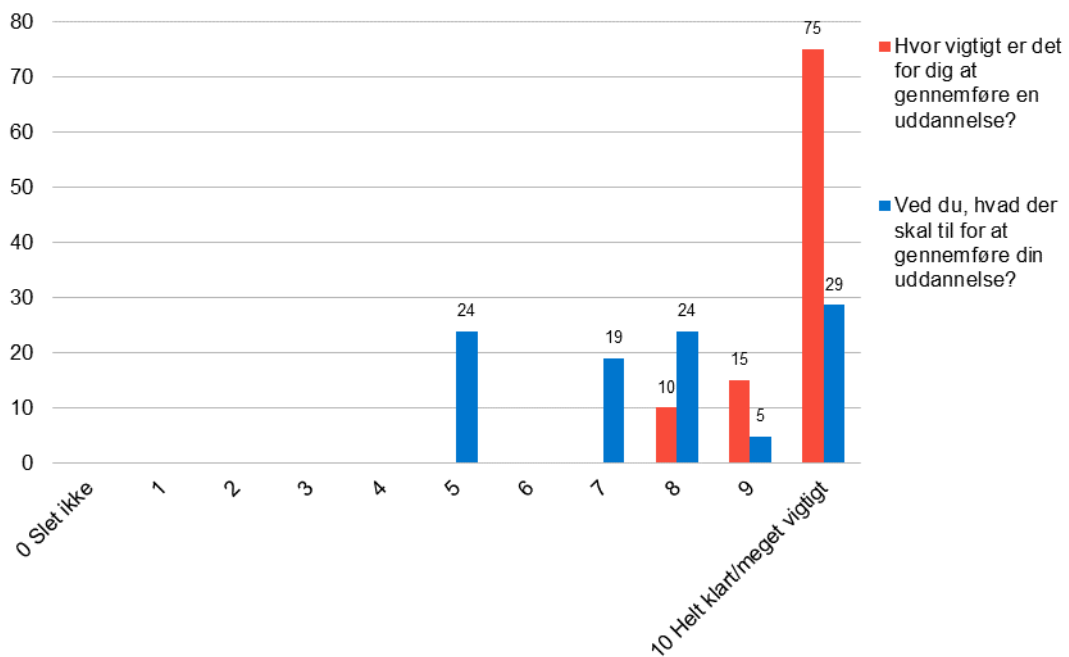
Anm.: N = 21.

Bemærk, at der er tale om relativt få besvarelser.

Kilde: Førskema til forældre med uddannelsesmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

I forhold til vigtigheden af at få en uddannelse viser Figur 6.2, at 75 pct. af deltagerne med en uddannelsesmentor svarer, at det er meget vigtigt for dem at gennemføre en uddannelse, og alle deltagerne placerer sig mellem 8 og 10 på en skala fra 0 til 10, hvor 0 er slet ikke vigtigt, og 10 er meget vigtigt. Samtidig er det værd at bemærke, at 24 pct. af deltagerne svarer 5 på en skala fra 0 til 10, hvor 0 er 'jeg ved slet ikke, hvad der skal til for at gennemføre en uddannelse', og 10 er 'jeg ved helt klart, hvad der skal til for at gennemføre en uddannelse'. Der er altså en relativt stor andel, der ikke er sikre på, hvad der skal til, for at de kan gennemføre deres uddannelse, og her kan mentorerne guide og bidrage til større sikkerhed for deltagerne undervejs i deres uddannelsesforløb.

Figur 6.2 Deltagernes holdninger til vigtigheden af uddannelse, og hvad der skal til for at gennemføre en uddannelse. Procent.

Anm.: N = 20 og 21.

Kilde: Førskema til forældre med uddannelsesmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Fælles for alle deltagerne er, at de vægter vigtigheden af uddannelse utroligt højt, men der er stor forskel på, hvor tydelig vejen derhen er for deltagerne, og hvad de har brug for hjælp til, og derfor er der også stor forskel på mentorforløbene blandt dem, vi har interviewet.

6.3.2 Uddannelsesmentor-indsatsen i praksis

De fleste deltagere har hørt om mentorordningen via Facebook eller deres studiested. For de deltagere, der primært har brug for lektiehjælp og hjælp til sproget, kan det fx være skriftlige opgaver, der skal afleveres, eller eksaminer, der bestemmer, hvor ofte de mødes. Andre har en fast kadence, hvor de mødes hver uge eller hver anden uge i 1-2 timer, hvor de fokuserer på deltagerens lektier.

Vi mødes ca. hver anden uge i en times tid. Vi sms'er eller taler i telefon i mellemtiden, hvis der er en situation eller lignende, hvor hun har brug for noget hjælp. Hun er god til at skrive, hvis der er noget, som hun ikke forstår eller har brug for hjælp til.

De fleste mødes på skolen, men der er også enkelte, der mødes hjemme hos deltageren, da mentor har erfaret, at det giver deltageren mest ro. Andre sender opgaver til mentoren via mail, og så sender mentor kommentarer tilbage.

Målet er at fastholde deltageren i uddannelse, men som en mentor fortæller i interviewet:

Det er bare sådan overordnet. Det ligger bare derude. Det er mere, hvis vi får styr på alt det andet. Hvis vi får styr på, at hun kan lufte ud hos mig, så kan hun godt klare alt det andet. Hun er stærk nok. Hun er bare ikke selv klar over det.

I interviewene er der mange tilsvarende eksempler på, at mentoren ikke kun hjælper med uddannelsesrelaterede problemstillinger, men også om mange andre faktorer i forbindelse med og rundt om uddannelsen. En deltager fortæller:

Hun er ligesom en storesøster til mig. Vi snakker om alt muligt. Og hvis jeg vil græde, så græder jeg nogle gange. Og græder ud. Så det er bare en, der stoler på mig og hjælper mig gennem det tidspunkt, hvor det har været virkelig hårdt med skole, og at stå med to børn. Det var bare det bedste, synes jeg.

En uddannelsesmentor har hjulpet deltageren, da hun fik at vide, at hendes SU ville stoppe, og da hun stod i en svær boligsituation. Her har mentoren hjulpet hende til at turde ringe igen og igen til fx myndighederne og ikke tage nej for et nej, men spørge til begrundelsen. En anden mentor har hjulpet deltageren med planlægningen af studieliv versus familieliv. Deltageren havde et ønske om også at have tid til at være både mor og sig selv ud over sine studier. Derfor har de i forløbet ikke fokuseret på det faglige, men derimod på sproglig (og kulturel) selvsikkerhed og planlægning. Opbygningen af deltagerens selvtillid fylder generelt meget i forløbene.

Jeg har aldrig hørt: "Ej, hvor er du god." Jeg har aldrig hørt det før! Det er en god ting at høre, selvom man er gammel. Men hvis man aldrig har hørt sin egen mor sige: Ej, hvor er du dygtig, så når du hører det for første gang – det er ligesom: Kan jeg det? Er jeg så god? "Ja", siger hun bare så. Hun får mig bare til, at jeg kan se målet lige foran mig selv. "Ej, jeg tror, efter det der, jeg vil gå lidt videre." Jeg ved, jeg kan, for min mentor bliver ved med at sige, at jeg kan.

Ovenstående citater viser også, hvordan mentoren i højere grad udgør et netværk for deltageren mere end en relation, hvor der er fokus på faglig sparring og vejledning.

Mentorerne forsøger også at give deltagerne en ro, der kan gøre det nemmere for deltagerne at håndtere læringssituationer og eksaminer. Som to mentorer udtrykker det:

Der ligger et stykke arbejde i at få hende i ro. Og få hende til at forstå, at alle er nervøse.

Jeg gør meget ud af at sige til hende, at hun skal trække vejret, og at hun skal trække vejret helt ned i maven. For hun virker meget stresset over de ting, som hun skal nå at forstå. Hun er godt klar over det. Lige så snart jeg siger: Prøv lige at kigge på mig, så siger hun: Ja, jeg ved det godt, jeg skal trække vejret. Det skal jeg huske.

Der er også mentorer, der træner eksamenssituationer med deltagerne, så de er bedre forberedt inden eksamen.

6.3.3 Når deltagerne og mentorer oplever, forløbet er svært

En af de interviewede mentorer fortæller, at det første forløb, hvori han var mentor, blev afbrudt, fordi deltageren ikke var klar på, hvad hun ville og ikke ville lytte til det, der blev foreslået.

Det sværeste er at blive konkret på, hvad jeg kan hjælpe med, da den studerende ikke selv var så klar på, hvad hun havde brug for hjælp til.

En anden udfordring, som en mentor nævner, er, når deltageren ønsker, at de kan bruge mere tid sammen, end mentoren har mulighed for eller ønsker:

Deltageren kan godt bruge noget mere tid. Det er noget, alle oplever. Det at sige nej, det er også et element.

For langt de fleste forløb er afslutningsdatoen fastsat til efter 6 måneder eller i forbindelse med afslutningen af et uddannelsesforløb. Men der er mentorer, der oplever, at afslutningen kan være svær.

Jeg er i syv sind, og jeg er meget i tvivl, for jeg kan se, at hun vil meget gerne have, at jeg kommer, og meget gerne meget mere. Hun har brug for det. Det er jo det, som vi også godt ved som mentorer. Vi gør, hvad vi kan, men vi kan jo heller ikke give mere, end hvad man har. Så i virkeligheden er jeg færdig med hende nu, men menneskeligt synes jeg, det er svært at håndtere.

En uddannelsesmentor nævner, at det vil være rart med en tættere dialog med aktivitetsleder i Røde Kors – særligt omkring matchet mellem deltager og mentor, og hvorvidt forløbet går, som det skal.

Man er meget selvkørende som mentor. De blander sig ikke – det skal de heller ikke. Men så alligevel. Der er jo en deltager i den anden ende. Hvad nu, hvis matchet ikke havde været godt? Der har ikke været opfølgning på, hvordan det går. Måske sende en standardmail ud, hvor de spørger, hvordan det går. Hvornår regner I med at afslutte forløbet?

En del af uddannelsesmentorerne kommer i praksis også til at udgøre deltagernes netværk. Der kan opstå en 'konflikt' mellem at indgå i et midlertidigt mentorforløb og at udgøre et netværk, der, ligesom venskaber, ikke er tidsberammet. Det er derfor vigtigt, at der er en dialog med mentorerne om, hvordan de forholder sig, når nogle deltagere har behov for tidsubestemt og netværk til en langvarig støtte i bredere forstand.

6.4 På tværs af mentor-indsatserne

Stort set alle deltagere, som vi har baselinedata om her, har en begrænset tilknytning til uddannelsessystemet og/eller arbejdsmarkedet. Gennem samarbejdet med mentoren forventes det, at forældrene opnår øget kendskab og tryghed til det at være på en arbejdsplads eller uddannelse og derved kommer tættere på arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet. Der er opstillet følgende succeskriterier for mentorforløbene:

Boks 6.1 Succeskriterier for familier tilknyttet en mentor

Stort set alle familier i projektet har en begrænset tilknytning til uddannelsessystemet og/eller arbejdsmarkedet. Gennem samarbejdet med mentoren forventes det, at forældrene opnår øget kendskab og tryghed til det at være på en arbejdsplads eller i uddannelse og derved kommer tættere på arbejdsmarkedet eller uddannelse.

80 pct. af deltagerne:

- der har været tilknyttet en erhvervsmentor, oplever, at mentor skaber/har skabt tryghed i forhold til at være på en arbejdsplads/et uddannelsessted
- der har været tilknyttet en mentor, oplever, at de er klædt bedre på til uddannelse og arbejdsliv efter at have haft en mentor.

60 pct. af deltagerne:

- oplever, at de er blevet mere afklaret i forhold til fremtidigt arbejde eller uddannelse
- er tilknyttet en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution efter endt forløb.

I spørgeskemaet anvender vi blandt andet spørgsmål fra Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP) (Væksthusets Forskningscenter, 2017) til at måle, i hvilken udstrækning der er tegn på at indfri succeskriterierne.

Boks 6.2 Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP)

Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP) er både nationalt og internationalt et af de mest omfattende videnskabelige progressionsmålingsstudier, der har undersøgt, hvad der rent faktisk gør, at udsatte kontanthjælpsmodtagere kommer i arbejde.

10 jobcentre har medvirket i forskningsprojektet. De har over 4 år foretaget gentagne progressionsmålinger på ca. 4.000 aktivitetsparate kontanthjælpsmodtagere. Der er blevet gennemført over 27.000 målinger.

Jobcentrene har målt på 11 udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedsparathed. Det er eksempelvis vurderinger af borgerens helbredsmestring, hverdagsmestring, tro på at få job, samarbejdsevner og jobsøgningsadfærd. Fællesnævneren for de udvalgte indikatorer er, at de er mulige at påvirke fremadrettet med forskellige indsatser.

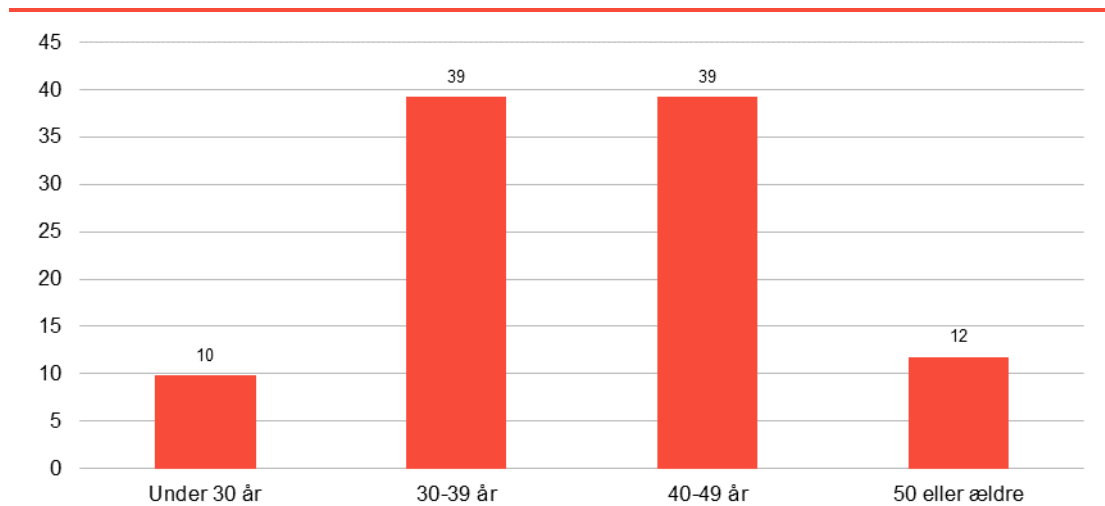
Kilde: Væksthusets Forskningscenter (2017).

BIP undersøger sammenhængen mellem udvalgte indikatorer for arbejdsmarkedsparathed og sandsynligheden for, at en udsat ledig kommer i arbejde. Spørgsmålene er fra 2011 til 2016 testet på omkring 4.000 udsatte ledige og 300 jobcentermedarbejdere. Da der ikke direkte spørges til eksempelvis tryghed på arbejdspladsen i BIP, inddrager vi supplerende spørgsmål, der tilsammen kan betragtes som indikatorer på succeskriterierne. Eksempelvis bruges spørgsmålene: 'Hvordan har du det med at tage kontakt til personer, du ikke kender?' og 'Føler du dig klar til at skulle indgå i et kollegialt fælleskab på en arbejdsplads eller på en uddannelsesinstitution?' til at belyse, hvor trygge deltagerne er ved at skulle være på en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution. Når deltagerens besvarelser præsenteres i det følgende afsnit, vil det fremgå, hvilket succeskriterie besvarelserne sigter mod at afdække.

6.4.1 Beskrivelse af deltagerne

Besvarelsene fra baselinespørgeskemaet viser, at ligesom det er tilfældet med familievenindsatsen, er langt de fleste deltagere i mentorforløb kvinder. Blandt deltagerne er 84 pct. kvinder, og 16 pct. er mænd. Langt størstedelen er i alderen 30-49 år, hvilket typisk er de år, hvor familien har hjemmeboende børn – det samme som for familieven-forløbenes vedkommende. Som det ses i Figur 6.3, er 10 pct. under 30 år, og 12 pct. er over 50 år. 10 pct. af deltagerne er også knyttet til et Røde Kors familienetværk.

Figur 6.3 Deltagernes alder. Erhvervsmentor, jobmentor og uddannelsesmentor samlet. Procent.

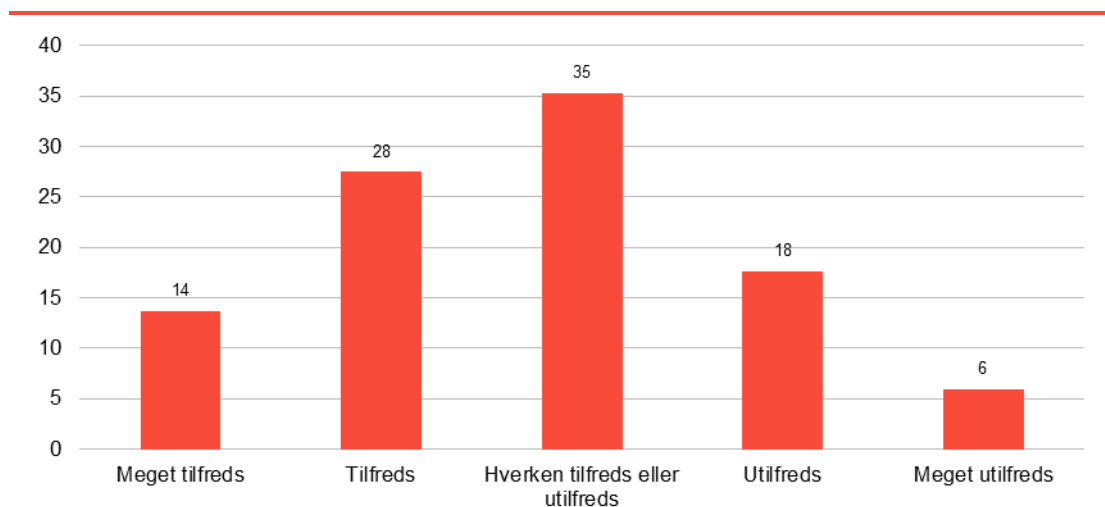

Anm.: N = 51.

Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Vi har spurgt til deltageres livstilfredshed ved opstarten af forløbet. Det har vi gjort ved at bede dem angive, hvor tilfreds de generelt er med livet på en 5-punktsskala fra meget utilfreds til meget tilfreds.

Figur 6.4 Deltageres livstilfredshed. Erhvervsmentor, jobmentor og uddannelsesmentor samlet. Procent.

Anm.: N = 51.

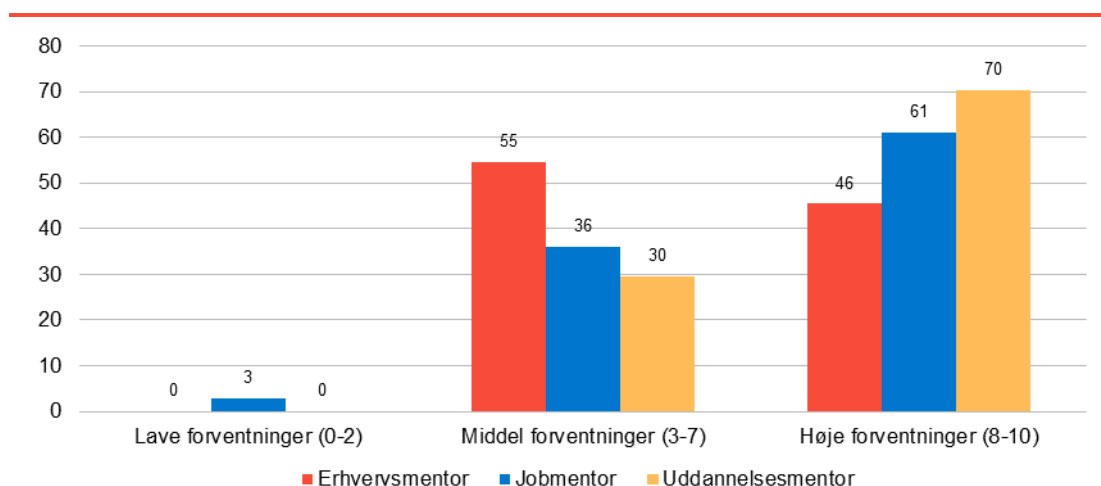
Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Figur 6.4 viser deltagernes besvarelser. Mens i alt 42 pct. er tilfreds eller meget tilfreds med livet på besvarestidspunktet, er der modsat 24 pct., der er decideret utilfreds eller meget utilfreds med livet. I midten befinder sig 35 pct., der hverken er tilfreds eller utilfreds med livet. Det er interessant at undersøge, hvorvidt der er sket en ændring i livstilfredsheden, når de afslutter deres mentorforløb.

6.4.2 Forventninger og motivation på tværs af mentorindsatserne

I forbindelse med opstarten af mentorforløbet har vi spurgt om deltagernes forventninger til forløbet. Figur 6.5 viser, at deltagerne generelt har høje forventninger til forløbet. Blandt deltagerne med uddannelsesmentor svarer 70 pct., at de har høje forventninger. For deltagere med en jobmentor er andelen 61 pct., og 46 pct. for deltagere med en erhvervsmentor. Vi har ikke noget grundlag for at udtale os om, hvorfor der er denne forskel i forventninger til forløbet. En mulighed er, at de personer, der får tildelt et erhvervsmentorforløb, har haft mange år uden for arbejdsmarkedet og af den grund kan føle sig tilsvarende langt fra eller usikre på deres sandsynlighed for at komme ind på arbejdsmarkedet igen. Det er også muligt, at de har været gennem andre, mislykkede forløb, som gør dem mindre forventningsfulde.

Figur 6.5 Deltagernes forventninger til mentorforløbet. Erhvervsmentor, jobmentor og uddannelsesmentor samlet. Procent.

Anm.: N: deltagere med erhvervsmentorer = 11, deltagere med jobmentor = 36, deltagere med uddannelsesmentor = 27.
 Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Interviewene med deltagerne viser, at deltagere med en uddannelsesmentor i høj grad håber på hjælp til lektierne og det danske sprog, som en del har svært ved. Deltagere med en jobmentor håber på, at mentoren kan hjælpe dem med tips til ansøgning og CV samt med adgang til et større netværk. Dette gør sig også gældende for deltagere med erhvervsmentorer, men de udtrykker også et ønske om hjælp til at forstå og indgå i kulturen på en arbejdsplads, da deltagere med en erhvervsmentor ofte har været uden for arbejdsmarkedet i en længere periode.

For mange af deltagerne er de på en ny arena i forbindelse med deres mentorforløb. Deltagere med erhvervsmentor og jobmentor har ofte ikke haft en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet i en længere periode. Interviewene viser, at der er deltagere, der lider af social angst, mens andre holder sig tilbage, fordi de ikke kender spillereglerne på det danske arbejdsmarked. I forhold til netop spillereglerne på arbejdsmarkedet fortæller en af erhvervsmentorerne, at det selv at tage initiativ i forhold til opgaver, var noget af det, som deltageren skulle øve sig i.

[Arbejdsmarkedet i] Danmark er mere: Det må du selv finde ud af. Så jeg har fokuseret på at være meget konkret i formuleringen af opgaver. At man siger 'fint, det gør du bare', og så skal de selv gå med ansvaret. Det har deltageren skullet lære. Selv at tage initiativ.

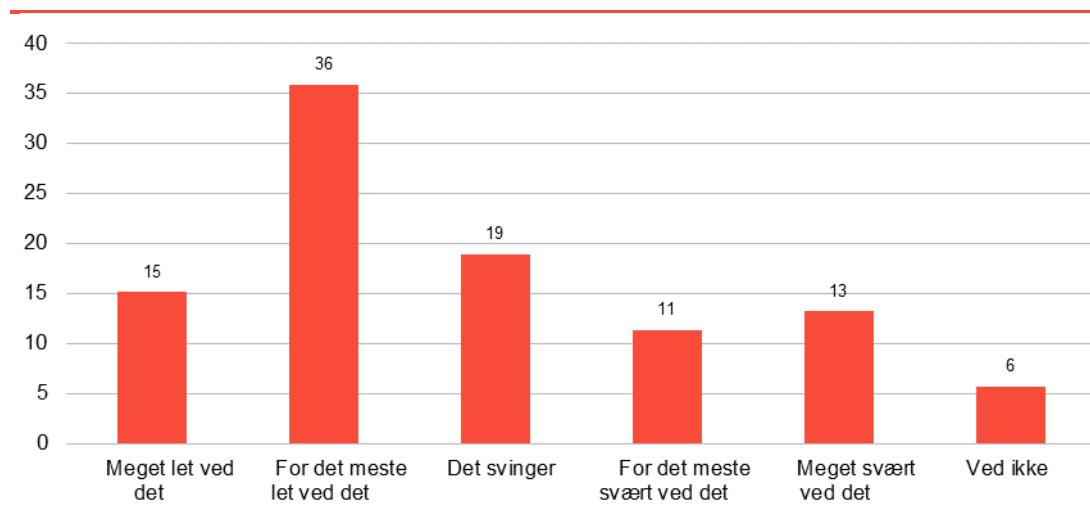
For deltagere med en uddannelsesmentor viser interviewene, at de kan have svært at spørge studievejleder og klassekammerater om hjælp, ved at blande sig i diskussionen i klassen eller indgå i gruppearbejde, hvilket ofte er centrale elementer i en typisk dansk undervisningskultur. Flere af deltagerne med en uddannelsesmentor kommer fra lande, hvor der er en meget mere elitær og/eller autoritær kultur, og hvor den studerende ikke blander sig i undervisningen eller giver sin egen mening til kende.

6.4.3 Deltagernes tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsesinstitution

Dette afsnit tager udgangspunkt i deltageres besvarelser ved baseline på en række spørgsmål fra Beskæftigelses Indikator Projektet (BIP), der tilsammen afdækker deltageres nuværende tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsesinstitution. Der er således ikke tale om egentlige virkninger af projektet endnu, jf. tidligere afsnit om indikationer på virkninger under hver af de tre mentortyper, men en præsentation af, hvordan vi måler succeskriterierne, og hvordan deltagerne scorer på disse i baselinemålingen ved forløbets opstart. I slutrapporten belyser vi deltageres udvikling i forhold til succeskriterierne.

Et af succeskriterierne for mentorindsatserne er, at deltagerne opnår større tryghed ved at være på en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution. Dette måler vi blandt andet ved at spørge deltagerne om, hvordan de har det med at tage kontakt til nogen. Figur 6.6 viser deltageres besvarelser i starten af forløbet.

Figur 6.6 Hvordan har du det med at tage kontakt til nogen, du ikke kender? Erhvervsmentor, jobmentor og uddannelsesmentor samlet. Procent.

Anm.: N = 53.

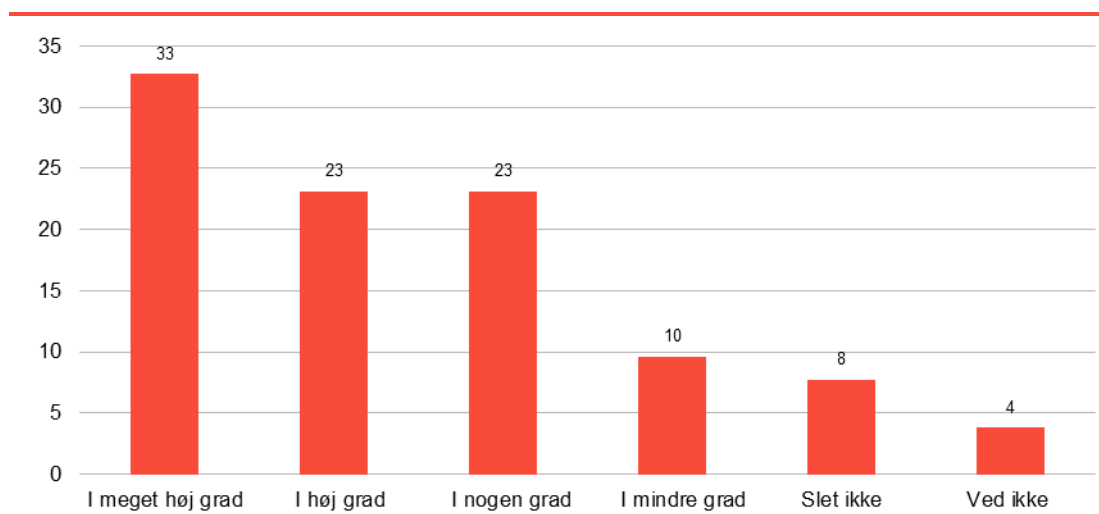
Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Figur 6.6 viser, at 24 pct. for det meste har det svært eller meget svært med at tage kontakt til nye, som de ikke kender. Jobmentorerne fortæller, at det at tage uopfordret kontakt på arbejdspladser ofte er noget af det, mentor bruger tid på sammen med deltagerne. Nogle har det fx som et mål for deltageren mellem møderne, at de skal tage uopfordret kontakt til et antal ar-

bejdspladser. Eksempelvis er der en deltager, der lider af social angst, og her arbejder mentoren med denne barriere ved at være meget tæt på deltageren i en kollegial relation og løbende støtte deltageren i vedkommendes udvikling.

Figur 6.7 viser, i hvilken grad deltagerne føler sig klar til at være en del af fællesskabet på en arbejdsplads eller det sociale fællesskab på en uddannelse. Dette spørgsmål er med til at belyse deltagernes tryghed ved at være på en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution. Der er 56 pct. af deltagerne – altså over halvdelen – der i høj grad eller i meget høj grad føler sig klar til at indgå i fællesskabet, mens 18 pct. i mindre grad eller slet ikke føler sig klar.

Figur 6.7 I hvilken grad føler du dig klar til at være en del af fællesskabet på en arbejdsplads/det sociale fællesskab på en uddannelse? Procent.

Anm.: N = 52.

Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

De kvalitative interview giver os mere detaljeret viden om, hvordan deltagerne bruger mentorforløbene. Fælles for de tre forløbstyper er, at de arbejder med, hvordan man indgår i fællesskabet enten på en arbejdsplads eller på en uddannelsessituation, når man eksempelvis skal lave gruppearbejde. Uddannelsesmentorerne arbejder i høj grad med, hvordan man indgår i gruppearbejde, da dette kan være en udfordring i forhold til gruppedynamikker, og hvordan man tager sin plads og arbejder sammen i en gruppe. Her er man i typisk dansk uddannelseskultur opdraget til en høj grad af selvstændighed, hvor den studerende skal kunne forholde sig reflekterende og kritisk og kunne sige sin mening i gruppen og til underviseren.

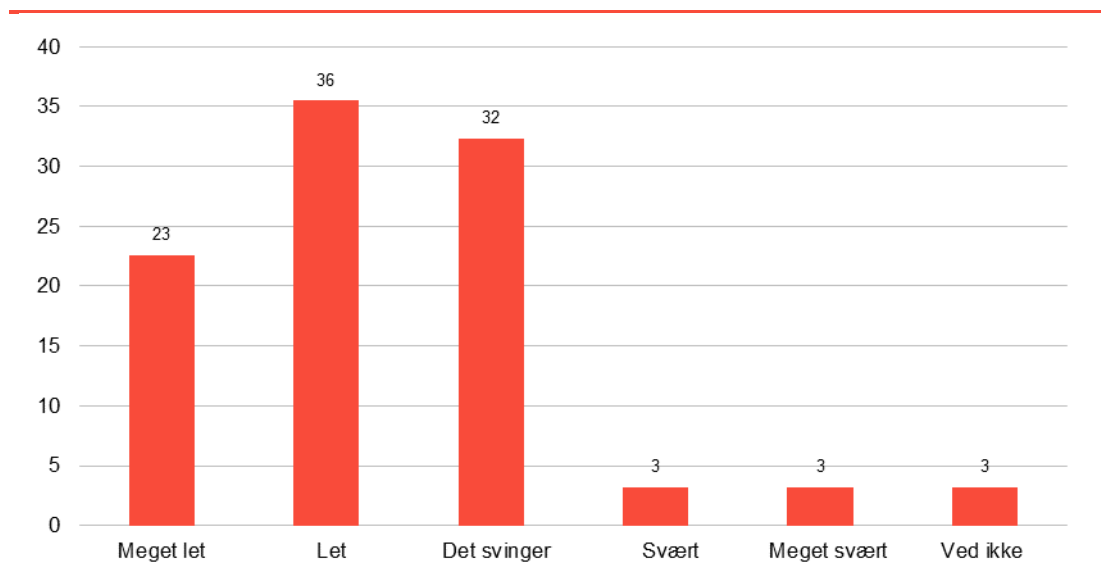
En af deltagerne med uddannelsesmentor fortæller i interviewet:

Altså, jeg kan godt sige, hver gang der er sket noget i skolen, som har været hårdt for mig at håndtere, så har jeg snakket med hende. Fordi hun er dansker, og så kender hun mere til den kultur. Det kan være, at jeg siger noget eller gør noget, som er måske lidt forkert. Det har jeg også fået hjælp for. Om at kende lidt kultur her i Danmark.

Blandt erhvervsmentorerne er der eksempler på, hvordan mentoren opfordrer deltageren til at deltage i sociale arrangementer på arbejdspladsen, eller hvor professionelle netværksarrangementer bliver brugt til at træne, hvordan man præsenterer sig selv fagligt og få fortalt om de kompetencer, den enkelte kan tilbyde i et job.

Et andet succeskriterie er, at deltagere oplever, at de er klædt bedre på til arbejdsliv efter at have haft en mentor. Forventningen er, at mentorforløbet er med til at give deltageren en øget tro på sig selv og en øget mestringskompetence. Det første af de to spørgsmål, der måler dette, er: *Hvordan har du det med at gå i gang med nye arbejdsopgaver på en arbejdsplads?* Figur 6.8 viser, at ved opstarten af forløbene havde 59 pct. let eller meget let ved at gå i gang med nye arbejdsopgaver på en arbejdsplads. Der var 6 pct., der havde det svært eller meget svært med at gå i gang med nye opgaver.

Figur 6.8 Hvordan har du det med at gå i gang med nye arbejdsopgaver på en arbejdsplads? Erhvervsmentor og jobmentor samlet. Procent.

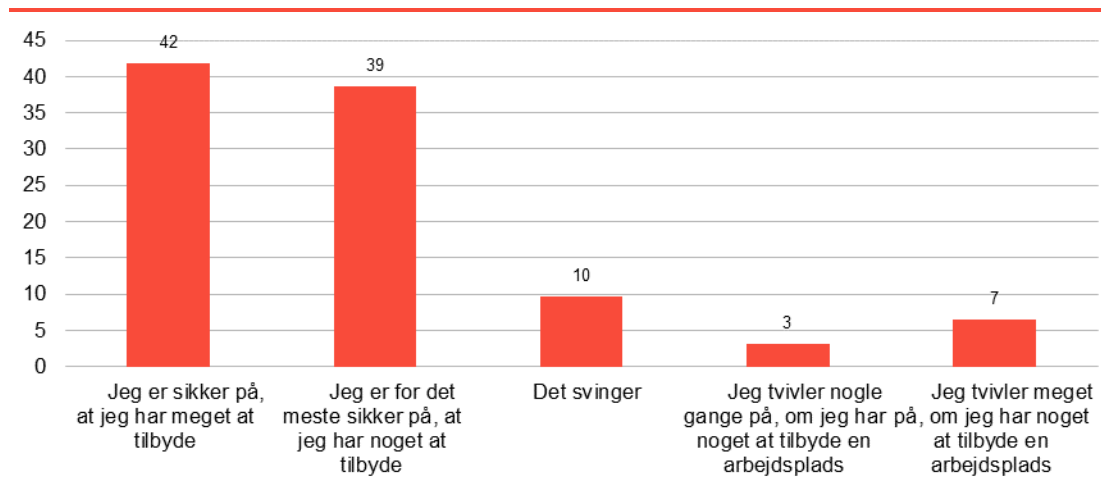
Anm.: N = 31.

Kilde: Førskema til forældre med job- eller erhvervsmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

En stor del af deltagerne vurderer, at de i høj grad føler sig klar til at være en del af en arbejdsplads eller en uddannelsesinstitution, og at de har meget nemt ved at gå i gang med nye arbejdsopgaver. Fra interviewene med mentorerne fremgår det, at en del af mentorernes opgave er at forventningsafstemme med deltagerne, eksempelvis hvilke stillinger, det er realistisk, at deltageren kan få, hvis deltageren er i jobmentorforløb, eller hvilke opgaver, deltageren kan varetage i et erhvervsmentorforløb. To af de interviewede erhvervsmentorer fortæller, at de undervejs i forløbet har måttet ændre arbejdsopgaver og sætte arbejdstiden ned, da deltagerne ikke kunne klare opgaverne eller det forventede antal timer på arbejdspladsen.

Figur 6.9 viser deltagerens vurdering af, om de tror, deres erfaringer kan bruges på en arbejdsplads. Dette er det andet spørgsmål, vi bruger til at måle, om deltagerne oplever, at de er klædt bedre på til arbejdslivet efter at have haft en mentor. Figur 6.9 viser deltagerens besvarelse ved opstarten af forløbet. Der er deltagere, der har en videregående uddannelse fra udlandet, og i interviewene giver de klart udtryk for, at de føler, de kan bidrage med noget, men de skal have hjælp til at navigere på det danske arbejdsmarked. Samtidig er der job- og erhvervsmentorforløb, hvor deltageren har været uden for arbejdsmarkedet i en lang årrække. Her udtrykker deltagerne en stor usikkerhed omkring, hvad det er, de kan bidrage med. Der er derfor stor forskel på, hvorvidt deltagerne tror, at deres erfaringer kan bruges på en arbejdsplads, hvilket kan være med til at forklare de forskelle, som fremgår af Figur 6.9.

Figur 6.9 Tror du, at dine erfaringer kan bruges på en arbejdsplads? Erhvervsmentor og jobmentor samlet. Procent.

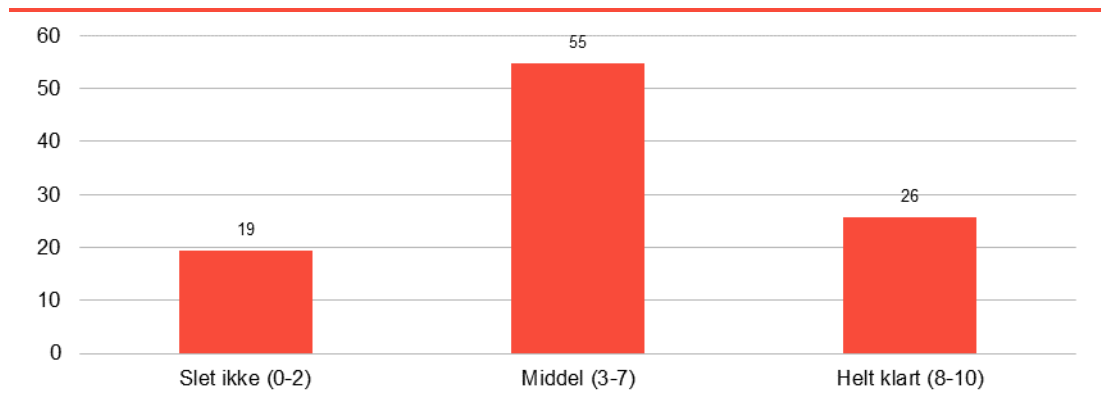
Anm.: N = 31.

Kilde: Førskema til forældre med job- eller erhvervsmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

En del af det, som job- og erhvervsmentorerne arbejder med, er at hjælpe deltagerne med at blive mere afklarede omkring, hvilket job de gerne vil have, og hvad der skal til, for at de kan få dette job. Disse spørgsmål er med til at afdække, hvorvidt deltagere, der har været i mentorforløb, oplever, at de er blevet mere afklaret i forhold til fremtidigt arbejde eller uddannelse.

Deltagerne er ved forløbets opstart blevet spurgt, om de ved, hvad de skal gøre for at forbedre deres muligheder for at få et job. Figur 6.10 viser deltagernes svar ved starten af forløbet. Her svarer 26 pct., at de helt sikkert ved, hvad de skal gøre for at forbedre mulighederne for at få et job, og 20 pct., at det svinger, eller at de nogle gange tvivler eller er meget i tvivl om, hvad der skal til, for at de kan få et arbejde. Dette kan være en afspejling af usikkerheden omkring, hvilke muligheder man har efter en længere periode uden for arbejdsmarkedet, mange afslag på ansøgninger, at deres arbejdserfaring stammer fra et andet land med en anden arbejdskultur, eller at de står overfor at skulle vælge et nyt spor i forhold til beskæftigelse, hvilket er nogle af de årsager, der nævnes i interviewene. Derudover fortæller en del af de interviewede, at de gerne vil forbedre deres danskundskaber, da de oplever, at det kombineret med manglende professionelt netværk er en central barriere for at få et job.

Figur 6.10 Ved du, hvad du skal gøre for at forbedre dine muligheder for at få et job? Erhvervsmentor og jobmentor samlet. Procent.

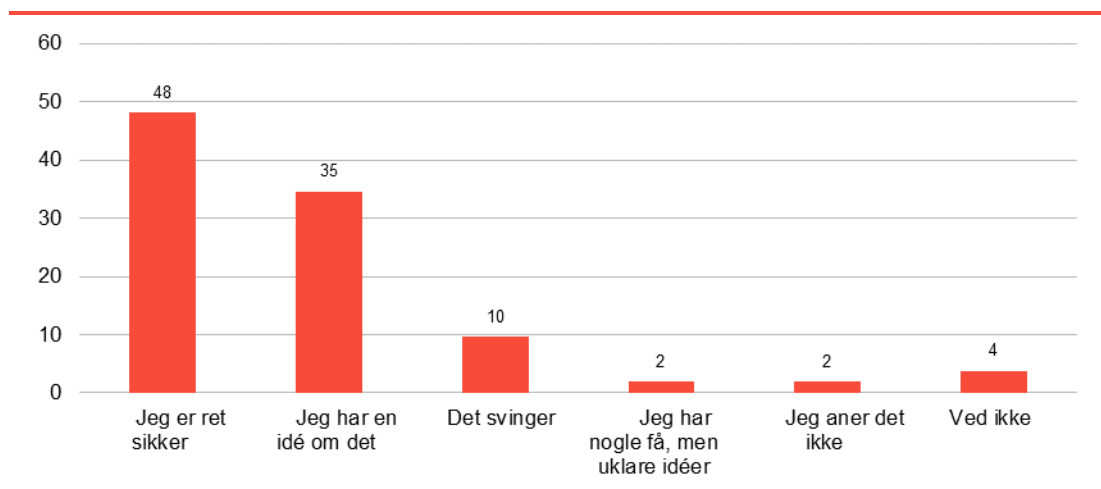
Anm.: N = 31.

Kilde: Førskema til forældre med job- eller erhvervsmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Selvom der er mange deltagere, der ikke er sikre på, hvad det præcist vil kræve for at forbedre mulighederne for at komme i arbejde, så er 48 pct. ret sikre på, hvilket arbejde de gerne vil have. Det ses i Figur 6.11. Der er 35 pct., der ved opstarten af mentorforløbet har en idé om, hvilket arbejde de gerne vil have, og 14 pct., hvor det svinger, eller de i større eller mindre grad er uklare omkring job. I spørgeskemaet skal deltagerne skrive, hvad deres forventninger til forløbet er, og her skriver deltagerne med jobmentor blandt andet, at de håber, at *'min mentor kan hjælpe mig med at se muligheder på jobmarkedet, som jeg ikke er opmærksom på'* og *'jeg håber, at vi sammen kan finde den rette vej for mig'*. Citaterne viser, at deltagerne oplever en usikkerhed omkring, hvilket job de gerne vil have, og hvad det i så fald vil kræve for at få det. Målet med mentorindsatsen er, at deltagerne bliver mere afklaret og derved scorer højere ved afslutningen af mentorforløbet, hvor de skal svare på de samme spørgsmål.

Som det fremgår af Figur 6.11, har hovedparten af deltagerne en ret klar idé om, hvilket job de gerne vil have, og for deltagere med en uddannelsesmentor, hvilket job de gerne vil have, når de er færdige med deres uddannelse. I interviewene understreger deltagerne selv, hvor vigtigt det er for dem, at de finder et job. Det er både på grund af deres økonomiske situation og også ud fra et ønske om at blive integreret i og bidrage til samfundet som de fleste andre og herunder få et større netværk – i flere tilfælde både privat og professionelt. I interviewene bliver det også nævnt flere gange, at de ønsker at være en rollemodel for deres børn ved at få uddannelse og/eller arbejde.

Figur 6.11 Har du en idé om, hvilket arbejde du gerne vil have? Erhvervsmentor, jobmentor og uddannelsesmentor samlet. Procent.

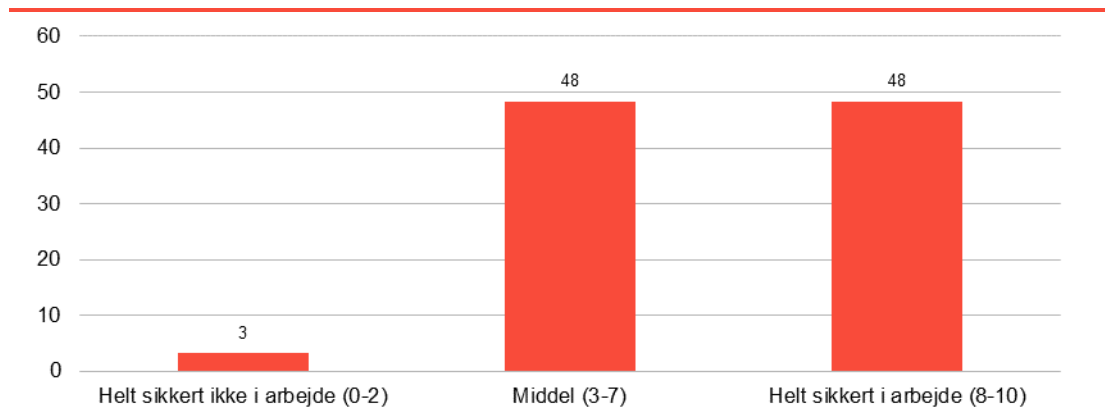
Anm.: N = 52.

Til uddannelsesmentees er spurgt: *Har du en idé om, hvilket job du gerne vil have, når du er færdig med din uddannelse?*

Kilde: Førskema til forældre med mentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Ønsket og motivationen for at få et arbejde afspejler sig også i svarerne i Figur 6.12. Her svarer 48 pct. af deltagerne ved opstarten af forløbet, at de helt sikkert er i arbejde inden for det næste år, mens kun 3 pct. svarer, at de helt sikkert ikke er i arbejde. Der er tilsyneladende tale om en ganske motiveret gruppe deltagere, som har blikket klart rettet mod arbejdsmarkedet.

Figur 6.12 Tror du, at du er i arbejde inden for det næste år? Erhvervsmentor og jobmentor samlet. Procent.

Anm.: N = 31.

Kilde: Førskema til forældre med job- eller erhvervsmentor, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

En deltager sætter ord på, hvorfor det betyder så meget for hende at få et arbejde:

Jeg tror, jeg er i arbejde inden for et år. Det skal nok lykkes. For nu gør vi så meget, så det handler om at finde et sted, hvor jeg kan være og få ro på det hele. På en skala fra 1-10 er det helt oppe på en 10'er i vigtighed at få et arbejde. Det er en del af min identitet og vores liv at være en del af et arbejdsfællesskab og tjene nogle penge. Og så er det også en del af at lægge historien bag os.

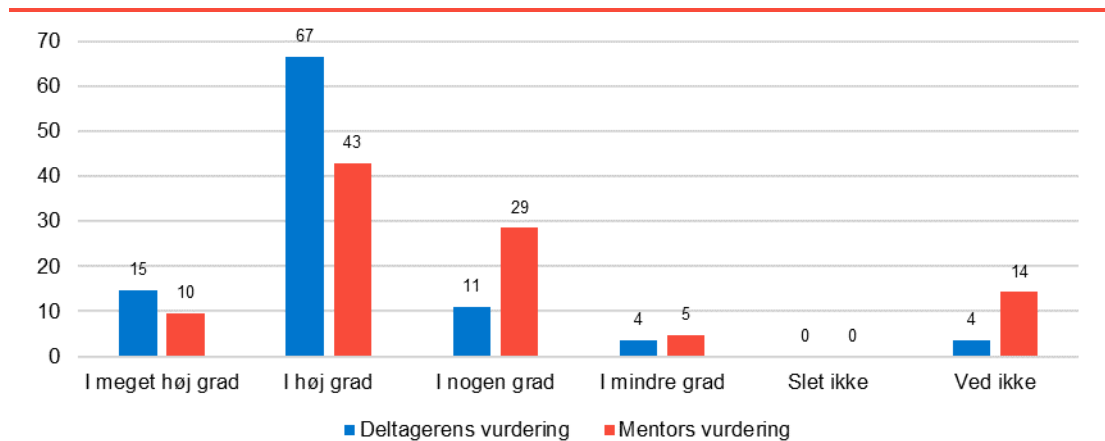
Set i lyset af, at mange har haft en perifer tilknytning til arbejde og uddannelse gennem mange år, kan andelen, der ser sig i stand til at klare et arbejde eller parat til at involvere sig i nye arbejdsopgaver synes høj, og man kan overveje, om alle deltagere på dette tidlige tidspunkt har en realistisk forventning til, hvad der kræves af dem på arbejdsmarkedet. Ved afslutning af mentorforløbet vil der være flere spørgsmål til deltagernes tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelsesinstitution, sådan at det vil blive muligt at belyse, hvilken situation deltagerne står i efter endt forløb.

6.4.4 Indikationer af virkninger på tværs af de tre typer mentorforløb

Som beskrevet tidligere er det endnu for tidligt at give en systematisk afrapportering på de enkelte succeskriterier, da vi primært har baseline-information, dvs. ved mentorforløbenes start, og kun forholdsvis få besvarelser for afsluttede forløb. Fra de kvalitative interview ved vi fx, at 2 af de 3 deltagere i erhvervsmentorforløb, vi har interviewet, har fået arbejde i direkte forlængelse af erhvervsmentor-forløbet. Blandt de interviewede deltagere med jobmentor har to fået arbejde. Alle de deltagere med uddannelsesmentor, vi har interviewet, er stadig i gang med deres mentorforløb, og derfor kan vi ikke sige, hvad der sker med deltagerne efter endt uddannelsesforløb. Men flere mentorer nævner, at deltagerne allerede har bestået fag eller kurser under forløbet. Andre har ifølge mentorerne fået et klarere blik for, hvad de vil i fremtiden, og hvilken uddannelse eller job de gerne vil have efter endt uddannelse.

Ved afslutningen af alle forløb spørger vi både deltagere og mentorer om deres vurdering af, om deltageren har haft gavn af forløbet. Man skal være opmærksom på, at fordelingerne i Figur 6.13 bygger på 17 deltagerbesvarelser og 21 besvarelser fra mentorer, altså et lille antal forløb.

Figur 6.13 I hvor høj grad deltageren og mentor oplever, at deltageren har haft gavn af at have en mentor. Procent.

Anm.: For deltagerene er N = 17 og for mentorer er N = 21.

Fordelingen bygger på få besvarelser. Den konkrete spørgsmålsformulering varierer en anelse på tværs af spørgeskemaerne.

Kilde: Efterskema til forældre med mentor og spørgeskema til mentorer, VIVEs Midtvejsevaluering af Familien i fokus.

Der er 15 pct. af deltagerne og 10 pct. af mentorerne, der svarer, at deltageren i meget høj grad har haft gavn af forløbet. Derudover svarer 67 pct. af deltagerne og 43 pct. af mentorerne, at deltageren i høj grad har haft gavn af forløbet. Det vil sige, at 8 ud af 10 deltagere efter eget udsagn i høj grad har profiteret af forløbet, mens lidt over halvdelen af mentorerne på nuværende tidspunkt ser en positiv virkning.

Erhvervsmentorerne fortæller, at de tydeligt kan se, hvordan deltagerne vokser med opgaverne og får mere selvtillid undervejs i forløbet. Som en af deltagerne, der har fået arbejde på den arbejdsplads, hvor vedkommende havde mentorforløb, udtrykker det:

Jeg har altid haft to jobs, og jeg har altid arbejdet. Det har hele min familie også, og lige pludselig ender jeg i denne her situation. Det er pinligt ligefrem, hvis jeg skal være helt ærlig. Så nu må jeg jeg er helt stolt, når folk spørger mig, hvad laver du nu? Nå, jeg er blevet ansat, og... det er vigtigt! Det er en del af min identitet at have et arbejde.

De deltagere med erhvervsmentor, der har afsluttet deres forløb, fortæller, at de er blevet mere afklaret omkring, hvad de gerne vil fremadrettet, og hvordan de kan bidrage til en arbejdsplads.

Øget selvtillid, fordi jeg kan udføre et stykke arbejde, som andre har brug for og værdsætter. Bevist over for mig selv, at jeg er pålidelig – kan møde til tiden. Fået vigtig hjælp i forbindelse med fremtidig uddannelse.

Den øgede selvtillid er også en udvikling, som jobmentorerne oplever hos deres deltagere. En af jobmentorerne fortæller om den udvikling, pågældende har set hos deltageren:

Han er blevet optimistisk. Mere positiv energi. Han smiler mere. Måske er det fordi, der er lys i mørket, fordi han har fået job, men han bliver mere optimistisk. Da jeg mødte ham, var han deprimeret og havde mørke tanker.

To deltagere med jobmentor beskriver deres forløb og relation til deres mentor i afslutnings-skemaet på denne måde:

Det har været dejligt at have en "kollega" i jobsøgningsprocessen. En, der har givet mig håb. Har haft et virkeligt godt forløb.

... det var længe siden, jeg havde været i arbejdsmarkedet, og jeg havde mistet lidt selvsikkerheden i at søge et job, fordi jeg netop var lidt angst over, om jeg var god nok. Der vil jeg sige, at det var meget rart at snakke med en person, som ikke dømte mig og samtidig gav mig gode råd omkring, hvordan jeg kom godt i gang, og hvad der er relevant at have med på en ansøgning, og hvordan jeg skulle sætte det op.

En lignende beskrivelse af en af deltagerne med uddannelsesmentor om sit forløb:

Min mentor var rigtig god til at lytte og give mig gode råd, når jeg stod og ikke vidste, hvad jeg skulle gøre. Jeg har været så glad for min mentor og ville til hver en tid vælge hende igen, hvis jeg fik brug for det.

Deltagerne er også glade for forløbet, blandt andet fordi de føler sig set og mødt i de problemer, de har:

Det var rart at få en person, der kan hjælpe dig, der kan stå der og gerne vil høre på dig. Og forstår, at du er ordblind og har brug for hjælp. Og så man har mulighed til at få hjælp.

En anden deltager fortæller i interviewet, at han selv gerne vil være mentor, når han selv kommer i arbejde:

Det bedste er at lære at kende nogle mennesker og forstå, at der er nogle andre ud over din familie og dit netværk, som gerne vil hjælpe dig. Han brugte sin personlige tid for mig. Han kom tidligt fra sit arbejde for at bruge sin tid med mig. Det er noget, som jeg tager med, når jeg har et arbejde, som jeg gerne vil videregive. Det er det bedste ved det, synes jeg. Det er noget, man læser i avisen, at der er nogle, der hjælper andre. Det er lidt anderledes, når man selv mærker, at der er nogle andre, der gør det for mig.

6.4.5 Opsamling på tværs af tre typer mentorforløb

Deltagerne i erhvervs- job- og uddannelsesmentorforløb er overvejende kvinder i alderen 30-49 år.

Helt overordnet kan mentorforløbene opdeles i to forskellige typer på tværs af de tre mentorindsatser. Der er mentorforløb, hvor fokus er på 'opgaven' eller 'missionen'. Det kan være, hvordan man skriver en ansøgning, lektiehjælp eller hjælp til at forstå, hvordan kulturen er på en arbejdsplads, og hvordan de kan indgå i denne. I den anden hovedtype af mentorforløb ("all round-forløb") støtter mentorerne i langt højere grad deltagerne i forhold til alt det øvrige i livet rundt om arbejde og uddannelse. Ofte er mentoren én, som deltageren lægger af på og bruger til 'at få luft'. I forskningen om mentorskaber kaldes denne type mentor 'den personlige vejleder'. Her fokuseres der på at skabe tryghed og socialt tilhørsforhold, der er væsentligt fx for at gennemføre en uddannelse og/eller skabe sig en fast tilknytning til arbejdsmarkedet (Albæk et al., 2015; Svarer et al., 2014). Det kan både ske ved, at mentor hjælper med at få struktur på hverdagen, få orden i økonomien eller finde bolig. Men det kan også bestå i at bidrage til at styrke deltagerens selvtillid. Denne mentorrolle dækker således mange flere aspekter af forældrenes liv.

I den anden hovedtype af mentorforløb hjælper mentorerne i langt højere grad med alt det øvrige rundt om deltageren, *'all-round mentoren'*. Ofte er mentoren én, som deltageren lægger af på og bruger til 'at få luft'. Nogle deltagere beskriver tilmed relationen som en 'veninderelation', 'at hun er som en søster' eller 'en ven af familien', mens andre har en tydeligt professionel relation med et afgrænset formål og varighed.

En grov todeling baseret på deltagernes overordnede problemstillinger giver grundlag for at inddele i to hovedtyper af mentees. Dels en gruppe, der har været uden for arbejdsmarkedet i en længere periode og har helbredsæssige og personlige udfordringer, der gør, at de har svært ved at finde en vej tilbage til uddannelse eller arbejde. Dels en anden gruppe, der er kommet til Danmark fra udlandet, måske har en uddannelse, men savner dansk kundskaber, professionelt netværk og kendskab til dansk arbejdskultur. Disse to hovedtyper af mentees afføder et meget varieret støttebehov; alt fra konkret hjælp til at skrive et CV, til støtte i at opbygge selvtillid og tro på sig selv og sine evner.

I denne indledende fase af evalueringen oplever mentorerne, at deltagerne får en øget selvtillid i løbet af forløbet. Der er allerede nu også nogle deltagere, der er kommet i beskæftigelse i forlængelse af deres forløb. Forholdsvis store andele af deltagerne er positive overfor at komme ind i det kollegiale miljø på en arbejdsplads, og de er parate til at gå i gang med nye arbejdsopgaver etc. I lyset af, hvor mange år mange af deltagerne har været væk fra uddannelse og arbejde, og hvor udsatte positioner i al fald en del af dem er i, kan man rejse det spørgsmål, om deres selvopfattelse er helt i overensstemmelse med virkeligheden, og hvordan arbejdspladser og uddannelsesinstitutioner ser på det. Fra andre studier af udsatte grupper (fx anbragte børn) ved vi, at der kan være en tendens til – på afstand – at overvurdere evner i praksis, eller at der ikke er helt overensstemmelse mellem drømme og virkelighed, fx ønsker til uddannelse, og hvad der faktisk kan lade sig gøre.

En af de ting, der fremhæves på tværs af de tre mentorindsatser, er da også, at nogle af deltagerne måske skal klædes bedre på inden forløbene og forberedes på, at det også kræver noget af dem som deltagere. Når mentorerne fortæller om, hvornår det bliver svært, så er det ofte, når deltageren ikke ved, hvad de vil med forløbet. Eller de forventer, at mentoren ordner det hele for dem. Der er derfor en vigtig opgave i forventningsafstemning, hvor deltagerne også er klar på, hvad et mentorforløb indebærer – men at der til gengæld også er en rummelighed over for forskellige typer af mentorforløb med forskellige grader af målrettethed i forhold til uddannelse og arbejde.

Ligeledes er det vigtigt, at mentorerne er klædt på til mentorrollen. Enkelte mentorer fortæller, at de har stået over for deltagere, hvis udfordringer de har haft svært ved at håndtere, og hvor de gerne ville have haft mere viden om disse udfordringer for at kunne hjælpe bedre. Andre mentorer fremhæver, at mentorrelationen især omfatter psykisk og social opbakning og anerkendelse, og at det netop ikke kræver en særlig faglig indsigt, men snarere en mellemmenneskelig rummelighed.

7 Opsamling og perspektivering

I denne rapport foretager vi en midtvejsstatus på indsatsen Familien i fokus, som Røde Kors har iværksat, og resultaterne skal vurderes i lyset af, at der er tale om foreløbige data med et stort kvalitativt interviewmateriale, men et relativt lille kvantitativt grundlag. Vi ser på, hvad der karakteriserer de frivillige, deres baggrund, deres motivation for at være frivillige netop i Familien i fokus og deres refleksioner over rollen som frivillig (kapitel 3). Vi undersøger familieeven-indsatsen nærmere ved at undersøge, hvad der karakteriserer de familier, der får en familieeven, hvad de forventer, hvordan familieeven-indsatsen folder sig ud i samspillet mellem familie og familieeven, hvordan børnene evt. er involveret, og om der ser ud til på dette foreløbige tidspunkt at være tegn på positive virkninger (kapitel 4). Vi undersøger tilsvarende de tre mentor-indsatser, deltagerne og deres forventninger, mentorernes motivation, hvad samarbejdet mellem deltager og mentor faktisk består i samt tegn på positive virkninger (kapitel 5). Vi vil på tværs af de to hovedindsatser i denne opsamling og perspektivering trække nogle interessante observationer fra undersøgelsen frem, ligesom vi viser, at der inden for hver af de to hovedindsatser er en række vigtige fund og budskaber.

7.1 Observationer på tværs af de to hovedindsatser

VIVEs analyse viser, at der er tale om meget stor variation blandt de deltagende familier, når man ser på ressourcer i bred forstand, på udfordringer og på forældrenes fremtidsperspektiver. I både familieeven- og mentor-indsatserne finder man relativt selvhjulpne deltagere, evt. med uddannelse og erhvervserfaring bag sig. Af forskellige grunde er disse deltagere imidlertid sat ud af spillet for en periode. Det kan være en veluddannet forælder, der er migreret til Danmark fra et andet land, og som på grund af sprogproblemer har svært ved at finde et arbejde, der matcher de formelle kvalifikationer. Eller en enlig mor, der selv eller hvis barn har fået en indgribende sygdom for en periode.

I den anden ende af spektret finder man familier, der på forskellige måder befinder sig i en forholdsvis udsat position. For nogle gør summen af de aktuelle udsathedsfaktorer, at de er langt fra arbejde og uddannelse, og den umiddelbare indsats kan fx handle om at støtte forælderen i at skabe et trygt og udviklende miljø i hjemmet for familiens børn. Denne gruppe, som ofte samtidig har flere andre indsatser gennem kommunen, ser på baggrund af de foreløbige data ud til at være overrepræsenteret i familieeven-indsatsen. For andre forældre er der til trods for markant udsathed også på dette korte sigt tegn på, at de er i stand til at udvikle sig i positiv retning, fx i forhold at kunne håndtere hverdagen med børnene bedre, i forhold til at komme tættere på arbejdsmarked eller uddannelse, eller til overhovedet at føle overskud og tro på, at forholdene kan udvikle sig positivt. De store indbyrdes forskelle i forældrenes udgangspunkt betyder også, at der er stor forskel på, hvilke behov frivilligindsatsen skal dække.

Uanset graden af udsathed gælder for både familieeven- og mentorindsatser princippet om *hjælp til selvhjælp* i en én til én-relation samt fleksibel tilpasning til den enkelte deltagers behov. På tværs af de to hovedtyper af indsatser ser det ud til, at man i mange forløb lykkes med at støtte forældrene, så de i større udstrækning selv kan mestre udfordringerne i deres hverdag og dermed blive mere bæredygtige som familier. At de selv kan søge arbejde, selv er i stand til at afslutte studiet, selv kan organisere hverdagen med dagtilbud, skole, lektielæsning, indkøb osv. og samtidig have overskud til fx at tage konflikter med børnene.

For begge indsats typer er der i vores data eksempler på, at en del forældre faktisk styrkes markant i deres mestring af hverdagslivet. I den danske evaluering af et program, som ligner familieeven-indsatsen ved ligeledes at være en frivillig indsats i hjemmet (Home-Start), formuleres udbyttet som, at familierne på kort sigt får tid til sig selv og derved et pusterum og en ekstra hjælp til opgaver i hjemmet. På mellemlang sigt oplever de ro, overskud, selvstændighed og selvtillid, og på langt sigt forebygges kriser og sammenbrud (Epinion, 2014). På trods af forskelle i forandringsteori og måderne, de konkrete indsats er gennemføres på, ser virkningerne af familieeven-forløbene i Familien i fokus ud til at bevæge sig inden for en lignende ramme. Mentorforløbene er naturligvis ofte mere målrettet mod arbejde/uddannelse, men lige som for familieeven-forløbene gælder det, at relationen til mentoren og den personlige dialog er en afgørende faktor i mange forløb, og ikke kun den rent faglige side af mentorforløbet.

7.2 Erfaringer med familieeven-indsatsen

VIVEs data viser, at i de fleste familier er familieevenen rekrutteret til at samarbejde med forældrene (næsten udelukkende kvinder) om at styrke familien gennem en udvikling af forældrenes mestringskompetence bredt set, operationaliseret i, om de fx kan håndtere konflikter, om de tror på sig selv, om de kan klare problemerne mv. Et argument for at fokusere på indsats til forældre er, at megen forskning har peget på, at de vigtigste faktorer til at få socialt udsatte børn til at trives bedre, er, at forældrene i bred forstand trives bedre. Og når man måler børns trivsel longitudinelt, viser det sig, at de børn, der over tid ligger lavt på trivsel, er karakteriseret ved en overforekomst af usunde familiære relationer, fx mange konflikter mellem de voksne eller vold i hjemmet – altså forhold knyttet til forældrene (Nielsen & Olsen, 2011). Når man arbejder med børns udsathed, er det således vigtigt at få belyst ikke blot, at barnet mistrives, men at man ser på barnets adfærd i alle barnets vigtigste kontekster, og her er relationen mellem barn og forældre helt afgørende.

I nogle familier er familieevenen rekrutteret specifikt med det formål at støtte et barn, ofte med et særligt fokus på skolestøtte, men også rent socialt. Og det er tydeligvis en glæde og mental aflastning for forældrene, når de oplever, at det ser ud til at gå bedre med fx barnets skolegang, eller de kan se, at barnets selvværd styrkes, i takt med at barnet får en bedre og bedre relation til familieevenen. Men det er dog støtten via den voksne, der er dominerende i forløbene.

7.2.1 Felter for forandring i familieeven-indsatsen

På baggrund af vores foreløbige data og analyser heraf peger vi på en række felter, hvor familieeven-indsatsen potentielt kan styrkes.

Nogle forældre efterlyser forventningsafstemning. Forældrene er i stor udstrækning meget taknemmelige for overhovedet at få en familieeven, og de beskriver i de personlige interview meget indlevende de positive virkninger, de oplever. I de familier, hvor der ikke helt har været klarhed over, hvordan de skal mødes med familieevenen, omkring hvad og hvor meget, efterlyser forældrene større klarhed over, hvad de kan forvente af den frivillige. Kan forældrene fx tillade sig at ringe til den frivillige og spørge, om hun eller han snart kommer på besøg? Kan de ringe til aktivitetslederen og sige, at de ikke er helt tilfredse med matchningen, og at man gerne vil overveje en anden familieeven? Kan de bede om en familieeven særskilt til deres barn samtidig med deres egen familieeven? Forældrene er formentlig blevet orienteret om det meste af dette i forbindelse med forløbets start, men det er tydeligt, at nogen af dem ikke har den information længere.

Nogle frivillige efterlyser viden og kompetencer. Langt de fleste frivillige har deltaget i kompetenceudvikling hos Røde Kors i forhold til at udfylde rollen som familieven. Nogle deltagere har været meget glade for deres kurser, mens andre ikke er helt så tilfredse. I interviewene giver mentorer og familievenner eksempler på dette, fx at de kan opleve at mangle viden om, hvad det vil sige at have den form for udfordringer, "deres familie" har), og hvordan man bedst kan støtte som frivillig. De kan nogle gange føle sig usikre på, hvordan de kan udfylde rollen som frivillig. Nogle har været gode til selv at kontakte den lokale frivillige aktivitetsleder for sparring og supervision, men andre har følt sig lidt alene om at håndtere uvante situationer med forældre, der fx psykisk er meget udfordrede. Det positive budskab er imidlertid, at mange af familievennerne gerne vil have mere viden. De nævner opkvalificering fx omkring:

- Hvad betyder det at have traumer, herunder PTSD, og hvordan kan man som frivillig forholde sig til det?
- Hvordan kan man understøtte tilknytningen/en god relation mellem barn og forældre?
- Findes der en god metode eller et godt redskab til at hjælpe forældrene med budgetlægning på en overskuelig måde?
- Underretningspligten for frivillige: Hvornår overskrider man den grænse, hvor man skal underrette kommunen – og hvordan kan man bedst understøtte relationen til familien, når der er behov for at underrette?
- Hvordan støtter man forældre med depression eller angst?
- Hvor går grænsen for, hvad den frivillige skal tage på sig, hvornår skal man vise forældre videre til anden støtte, og hvad er muligt i forskellige lokalsamfund?

Nogle frivillige efterlyser mere systematisk dialog, sparring og opfølgning. De frivillige har i forskellig grad haft opfølgning med deres lokale Røde Kors-bagland. Nogle fortæller i interviewene om systematisk opfølgning efter fx 3 og 6 måneder, hvor aktivitetslederen har fulgt op på mål, samarbejde, match osv. Men der er også familievenner, som efterspørger dialog og opfølgning, men ikke har fået det. Der er således store lokale forskelle. Både ønsket om mere viden, som nævnt ovenfor, samt ønsket om systematisk opfølgning og sparring spiller tilbage til forandringsteorien, som forudsætter, at den frivillige kan rumme familien og yde en bredspektret psykosocial støtte.

Nogle frivillige vil gerne vide, når de går i gang med et forløb, at der er nogen, der kontakter dem efter en vis periode, som de kan have en dialog med. Og de vil gerne vide, hvem de kan kontakte, hvis de har brug for sparring. Ligeledes er der frivillige, der er opmærksomme på familier med behov for mere støtte, men de ved ikke helt, hvor de skal gå hen med den observation. I de tilfælde vil det være fint, hvis alle frivillige ved, at de kan drøfte dette med fx den lokale aktivitetsleder. Er det fx et behov, som Røde Kors kan dække via en ekstra familieven til et barn eller en voksen? Eller er der brug for at orientere socialforvaltningen om den frivilliges observation, uden at der er tale om en underretning?

Forældre og frivillige efterlyser muligheden for, at familievennen yder praktisk bistand. Som det fremgår af kapitel 4, er der rigtig mange forældre, der ønsker hjælp til 'praktiske opgaver' i hverdagen. Og der er en del familieven-forløb, hvor det at udføre praktiske opgaver sammen – forælder og frivillig – også giver familievennen en konkret base at samtale med og støtte forældrene ud fra, og som derfor giver mening i situationen. *Det praktiske og det mellem-menneskelige kan i nogle tilfælde smelte sammen.* I et af de forløb, der er ophørt, står der som note i forbindelse med ophøret, at der i stedet er igangsat hjælp fra Home-Start, der ligesom Røde

Kors er en frivilligbaseret indsats til børnefamilier, men også yder praktisk bistand. Af en evaluering fremgår det, at i 47 pct. af familierne ydes der praktisk hjælp til daglige gøremål, i 46 pct. hjælp til samvær med børn, så den voksne får tid til daglige gøremål, og i 42 pct. af familierne samvær med børn, så den voksne får tid for sig selv (Epinion, 2014; Mehlsen et al., 2016). Vores data fra Familien i fokus viser, at mange frivillige og forældre mener, at praktiske opgaver nogle gange kan være en god måde at være sammen på. For nogle af de meget udsatte familier med familieeven nævner de frivillige, at der simpelthen er brug for, at nogen hjælper med at rydde op og med at organisere hjemmet, sådan at det er et sted uden kaos, hvor børnene har lyst til at invitere kammerater med hjem. Enkelte frivillige – både mentorer og familievenner – nævner omvendt, at de ikke kommer for at lave praktisk arbejde eller passe børn. De enkelte familier har forskellige behov, de konkrete frivillige har forskellige grænser, og der opstår forskellige relationer imellem de frivillige og familierne. Vi ved fra andre undersøgelser, at frivillige ofte gør det, der opleves meningsfuldt i relationen, fremfor hvad en organisation evt. opsætter af guidelines (La Cour, 2014).

Forældre og frivillige efterlyser begge, at familievennen må være alene med børnene. Familievenner og forældre instrueres ved forløbets start i, at familievennen ikke må være alene med familiens børn som en beskyttelse af både børn og frivillige. Der er imidlertid flere forældre og familievenner, der uafhængigt af hinanden efterlyser muligheden for, at den frivillige og barnet/børnene kan lave noget sammen uden forælderen, sådan som det også er beskrevet i kap. 4. Forældrene har i interviewene udtrykt et behov for fx at have lidt tid alene hjemme eller for at kunne nå nogle praktiske ting, som besværliggøres, når man har flere børn hængende rundt om benene. En forælder siger, at hun udmærket forstår ordningen, men at man måske kunne åbne for, at forælderen selv kunne efterspørge det, når man har fået opbygget en fortrølig relation til familievennen. De frivillige nævner tilsvarende familier, hvor de fx vurderer, at mor ville have allerbedst af, at nogle tog børnene ud af huset en gang imellem, eller at mor kunne gå ud og lave noget for sig selv med sit voksennetværk. Andre nævner, at med store teenagere bliver det nogle gange akavet, at den frivillige skal sidde med både mor og den unge sammen hele tiden, og at det nemt munder ud i, at de bare ser fjernsyn sammen. Og endelig skal det nævnes, at i flere forløb *har* den frivillige faktisk været alene med børnene ved særlige lejligheder. Det har fx været, når en frivillig hentede en ung fra et arrangement langt fra familien, som ikke selv havde bil. Eller når en sportsglad familieven tog den unge med på en mere tur med fysiske udfordringer, som mor af flere grunde aldrig ville have mulighed for at tilbyde den unge, og der er andre tilsvarende eksempler.

7.3 Erfaringer med mentorforløb

Vores data viser, at ligesom det var tilfældet med familieeven-forløbene, kan også mentorforløbene lidt groft opdeles i to typer på tværs af de tre mentorindsatser. Der er mentorforløb, hvor fokus er på *'opgaven'* – det kan være, hvordan man skriver en ansøgning, lektiehjælp eller hjælp til at forstå, hvordan kulturen er på en arbejdsplads, og hvordan de kan indgå i denne. Mentorens rolle er i denne type forløb ofte fagligt veldefineret, og der arbejdes med klare mål eller *'trin på vejen'* hen mod det overordnede mål, som er at blive afklaret om og gennemføre en uddannelse eller komme i beskæftigelse.

I den anden hovedtype af mentorforløb (*all round-forløb*) støtter mentorerne i langt højere grad deltagerne i forhold til alt det øvrige i livet rundt om arbejde og uddannelse. Ofte er mentoren én, som deltageren lægger af på og bruger til 'at få luft'. I forskningen om mentorskaber kaldes denne type mentor 'den personlige vejleder'. Her fokuseres der på at skabe trykthed og socialt

tilhørsforhold, der er væsentligt fx for at gennemføre en uddannelse og/eller skabe sig en fast tilknytning til arbejdsmarkedet (Svarer et al., 2014; Albæk et al., 2015).

Uanset model er det derfor vigtigt, at både mentorer og forældre forventningsafstemmer og gør sig klart, hvad forældrene ønsker af forløbet, og hvad mentor kan bidrage med, så det rigtige match kan findes. Det er vigtigt i forhold til, at forældrene får den hjælp, de har brug for, og så mentorerne ikke kommer til at stå i situationer, de ikke føler sig klar til eller klædt på til.

7.3.1 Felter for forandring i mentor-indsatserne

På baggrund af vores data og analyser heraf peger vi på en række felter, hvor mentor-indsatserne potentielt kan styrkes.

Nogle frivillige mentorer efterlyser viden og systematisk dialog og opfølgning. Som nævnt i afsnit 6.2.1 har langt de fleste frivillige deltaget i kompetenceudvikling hos Røde Kors, men ikke alle mentorer er tilfredse og vurderer kurset som brugbart "i nogen grad". Enkelte mentorer fortæller i interviewene, at de har stået over for deltagere, hvis udfordringer de har haft svært ved at forstå og rumme, og hvor de gerne ville have haft mere viden om disse udfordringer for at kunne hjælpe bedre. Nogle mentorer har selv kontaktet den lokale aktivitetsleder i de situationer, men andre efterlyser en mere systematisk dialog og opfølgning på Røde Kors' initiativ, så de kan få sparring på eventuelle tvivlsspørgsmål og usikkerheder.

De frivillige mentorer efterlyser, at også forældrene bliver bedre klædt på til forløbet. Når mentorerne på tværs af de tre mentorindsatser fortæller om, hvornår det bliver svært i mentorforløbet, så er det ofte, når deltageren ikke ved, hvad de vil med forløbet. Eller fordi de forventer, at mentoren ordner det hele for dem. Derfor er der et ønske fra nogle af de frivillige om, at også deltagerne er klar over, hvad formålet er med mentorforløbet. Her fremhæver en evaluering af mentorforløb (Albæk et al., 2015), at det er vigtigt, at mentor ikke overtager opgaver for borgeren, da det kan medvirke til, at mentor oplever fremskridt, men at borgeren ikke oplever, at der sker noget. Der skal findes en balance, hvilket stiller krav til både mentorers personlighed og til rekruttering, oplæring og til systematisk opfølgning på forløb. Og samtidig vil vi nævne, at der er grænser for, hvad man kan forvente fra de af deltagerne, der må karakteriseres som sårbare borgere. Her er det formentlig svært at tænke disse borgere mentalt klar til et relativt målrettet forløb. Snarere er det nødvendigt, at Røde Kors i matchningsprocessen og dialogen med mentorerne er tydelige omkring, hvornår der netop er tale om så sårbare borgere, at mentorforløbet ofte vil have en anden og ikke så målrettet karakter, og hvor uddannelse og arbejde måske er lidt længere ude i fremtiden eller mere kompliceret at nå frem mod.

De frivillige efterlyser et større samarbejde mellem familieeven- og mentor-indsatsen. I interviewene med både job- og erhvervsmentorer bliver ønsket om et tættere samarbejde med familienetværket og/eller familieeven-indsatsen nævnt. Det er særligt, når forældrene har brug for mere støtte, end mentorerne føler, at de kan give dem. I den forbindelse fortæller mentorerne, at det vil være rart med én, der fx hjælper med familierelaterede forhold, så de kan fokusere på at hjælpe forælderen tættere på uddannelse eller arbejdsmarked. På tidspunktet for denne midtvejsevaluering gennemføres 10 pct. af deltagerne i mentorforløb også tilknyttet familienetværket.

Anden forskning (Svarer et al., 2014; Slottved et al., 2017) viser, at mentorordninger i højere grad lykkes, når:

- Mentor er vedholdende og anerkendende i sin tilgang

- Der er et tæt samarbejde og rollefordeling mellem mentor og andre fagpersoner (eksempelvis jobkonsulenten, studievejlederen, familienetværket)
- Mentor er mediator mellem deltageren og systemet
- Mentor bidrager med rådgivning og inspiration til deltageren i forhold til uddannelse/beskæftigelse
- Mentor yder praktisk hjælp i tilfælde, hvor det er nødvendigt.

En del af de faktorer eller den adfærd, der er nævnt, praktiserer mentorerne i Familien i fokus allerede. I interviewene fortæller forældrene, at mentorerne er meget anerkendende i deres tilgang, og at de i høj grad bidrager med rådgivning og inspiration til forældrene om uddannelse og arbejde. Et opmærksomhedspunkt kan således være, om mentorerne i højere grad skal brobygge og samarbejde med andre fagpersoner rundt om forældrene.

7.4 At tænke helhedsorienteret

Familien i fokus indskriver sig, som også nævnt i indledningen, i en større kontekst af Røde Kors-indsatser, hvor familier på forskellige måder kan få støtte, være en del af fællesskaber og indgå i gensidige netværk med hinanden og frivillige. Man kan betragte de mange forskellige indgange under samme organisation som en form for helhedsorientering i forhold til familiernes udfordringer, der skaber komplementære løsninger i relation til kommunernes tilbud.

Det viser sig da også, at i både familieeven- og mentorindsatsen efterspørges der også fra familiernes side en helhedsorientering. For ofte er de problemer, udsatte familier står over for, ikke afgrænset til en bestemt arena, mens alt andet i øvrigt fungerer upåklageligt for familien. Tværtimod hænger udsathederne sammen. Så i nogle af de familier, der har en familieeven, kommer den frivillige og forælderen også til at være sammen om fx uddannelses- eller arbejdsrelaterede aktiviteter. Og i nogle af mentorforløbene bliver udfordringerne i familien et naturligt omdrejningspunkt, måske fordi de netop har været en vigtig barriere i forhold til uddannelse eller arbejde etc.

Pointen er således, at for at give en meningsfuld og helhedsorienteret tilgang til familiernes liv, er det vigtigt, at de frivillige – som vi også ser masser af eksempler på – kan rumme at skulle forholde sig til flere sfærer i familiens liv. Og derfor kan man opleve, at frivillig-indsatsen nogle gange går på tværs af de indsatskategorier, der er bygget op, og at dette er decideret hensigtsmæssigt. Det at være familieeven er ikke alene at forholde sig til familielivet. Og det at være mentor kan indebære snakke om meget mere end uddannelse og arbejde.

Det betyder også, at når man ser på de felter for forandring, VIVE har anslået ovenfor, så skal man være varsom med at ensrette indsatser og samarbejdsformer i forløbene, så alle skal gøre det helt samme inden for de samme rammer. Det ser netop ud til at være en af styrkerne i Familien i fokus, at de frivillige tilpasser indsatsen til deltagernes helt konkrete behov.

7.5 Tegn på forandring

Indsatserne i Familien i fokus bygger på en forandringsteori udarbejdet af Røde Kors, hvor man stræber efter at øge børns sociale og faglige trivsel og på langt sigt reducere den sociale mobilitet ved at styrke trivsel, handle- og mestringmuligheder hos familier i udsatte positioner

samt bringe dem tættere på arbejdsmarkedet eller på gennemførelse af en uddannelse. Hele forandringsteorien findes i bilag 1.

At reducere den negative sociale arv og øge den sociale mobilitet er således det langsigtede mål, som ligger uden for evalueringens tidshorisont. Men vi kan allerede nu diskutere hypoteserne bag vejen til øget social mobilitet, hvorvidt der arbejdes med de forventede områder (se boks 7.1), og om der ses tegn på den ønskede udvikling.

Fra interviewene ved vi, at mange familier oplever, at de får et pusterum. Det gælder både forældre med familieven og forældre med en mentor. De oplever, at der er én, der lytter til dem fordomsfrit, uden at vurdere dem, og uden at have nogen intentioner på deres vegne. Medmennesker, der støtter dem, og som udgør en ventil, de kan 'læsse af på' – en form for netværk, som minder om det, venner udgør. Derudover oplever forældrene, at de bliver støttet i at skabe trygge, stabile og tillidsfulde relationer i familien. Dette kommer til udtryk bl.a. i, at nogle forældre føler, de bliver bedre til at håndtere konflikter med deres børn, og de føler sig i højere grad trygge i forældrerollen fx omkring børnenes opdragelse. Den øgede tryghed i rollen som forælder bidrager til at styrke forældrenes selvtillid i deres daglige relation til børnene.

Boks 7.1 Forventede virkninger i forandringsteorien

Resultater

(Hvad skaber vi direkte?)

- Et pusterum
- Fælles positive oplevelser
- Trygge, stabile og tillidsfulde relationer
- Kendskab til muligheder og aktiviteter i lokalsamfundet
- Forældre får praktiske erfaringer med erhvervsliv og uddannelse
- Forældre får støtte til deres aktuelle udfordringer (fx møde med kommunen, økonomi i hverdagen, børns institution/skole og foreningsliv)

Ændringer kort/mellemlang sigt

(Ændring i holdning eller adfærd)

- Øget deltagelse i foreningsliv og lokalt fællesskab (forældre og børn)
- Øget selvværd og selvtillid (forældre og børn)
- Øget netværk
- Øget mestring af hverdagslivet
- Øgede kompetencer – socialt, adfærd, fagligt
- Øget tro på at kunne skabe positive forandringer i eget liv
- Øget tiltro til at komme i arbejde/uddannelse
- Øget evne til at støtte børns skole- og fritidsliv
- Øget faglig og social trivsel hos børnene

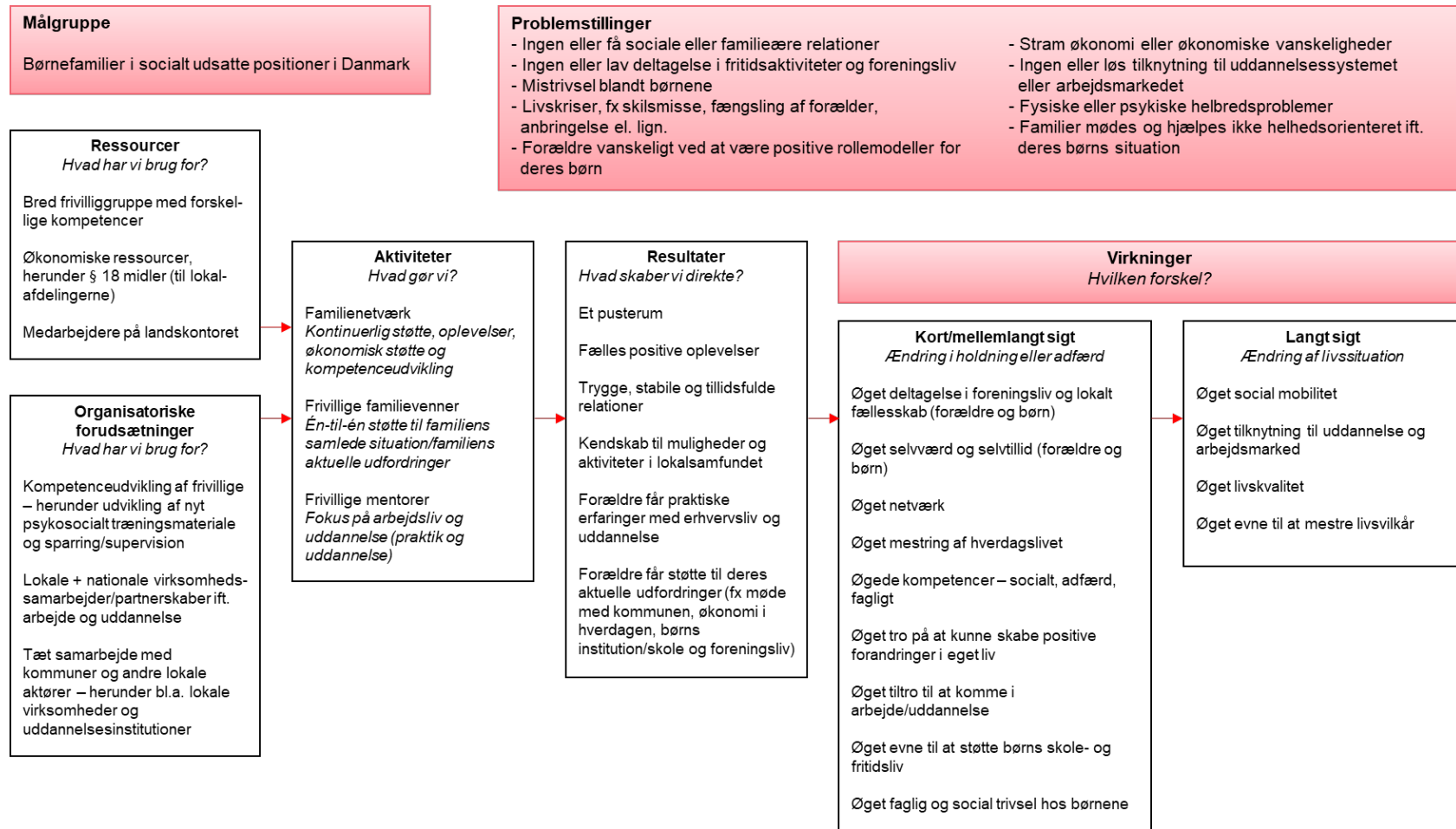
På baggrund af spørgeskemabesvareelserne kan vi se, at der i familieven-forløbene ikke er lige så meget fokus på deltagelse i foreningsliv og lokale fællesskaber, som der er på social og psykologisk støtte til forældrene og samvær om praktiske opgaver i hjemmet. Det er formentlig en afspejling af forældrenes aktuelle behov, hvor mange i en startfase har mere brug for støtte til hverdagen i hjemmet end for at udvikle deres netværk og relationer i lokalsamfundet. Det bliver interessant at følge, om dette mønster ændrer sig i de familieven-forløb, der får mulighed for at løbe over lang tid. Der er desuden områder, hvor frivillige har efterspurgt mere viden om, hvordan de bedst kan støtte forældre med psykiske udfordringer, eller hvordan de kan hjælpe den relativt store andel af familierne, der har en presset økonomi, videre. Dette er eksempler på områder, hvor Røde Kors med fordel kan understøtte de frivillige mere, for at skabe den ønskede forandring i familien.

Forældrene med mentorforløb får i høj grad praktiske erfaringer med erhvervsliv og uddannelse. Både fra spørgeskemabesvarelserne og fra interviewene kan vi se, at forældrene opnår en større selvtillid og tro på, at de kan komme i arbejde eller færdiggøre den uddannelse, som de er i gang med. Og der er i spørgeskemabesvarelserne mange eksempler især på mentorforløb, der har resulteret i arbejde.

Samlet set finder vi indikationer på, at mange af de forventede mekanismer fra forandringsteorien faktisk er i spil på nuværende tidspunkt, og vi kan se tegn på den forventede udvikling hos familierne, om end der ikke bruges helt så mange ressourcer på brobygning til lokale aktiviteter og netværk – måske som en afspejling af, at det ikke er der, forældrenes nærmeste udviklingszone befinder sig på dette tidspunkt i deres forløb.

Bilag 1 Forandringsteori for Familien i fokus

Bilagsfigur 1.1 Forandringsteori for Familien i fokus

Kilde: Røde Kors.

Litteratur

- Albæk, K., Bach, H.B., Bille, R., Graversen, B.K., Holt, H., Jensen, S. & Jonassen, A.B. (2015): *Evaluering af mentorordningen*. København. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Andreasen, A.G. & Hestbæk, A.-D. (2018): Fritid og medborgerskab. I: Ottosen, M.H. et al., *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2018*, s. 154-183. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Breinholt, A. (2018): *Role of Parenting in the Intergenerational Transmission of Education*. Ph.d.-afhandling. København: Sociologisk Institut, Københavns Universitet.
- Breinholt, A. (2020): Udsatte familier: Hvad tæller for børns fremtidsudsigter? I: Jacobsen, A.F. & Hestbæk, A.-D.: *Børns rettigheder – i socialfagligt og pædagogisk perspektiv*, s. 23-38. København: Akademisk Forlag.
- Center for Frivilligt Socialt Arbejde (2018): *TAL OM DET FRIVILLIGE SOCIALE DANMARK - Tendensrapport om personer, der udfører frivilligt socialt arbejde*. Odense: Center for Frivilligt Socialt Arbejde.
- Cprek, S.E., Williams, C.M., Asaolu, I., Alexander, L.A. & Vanderpool, R.C. (2015): Three positive parenting practices and their correlation with risk of childhood developmental, social, or behavioral delays: An analysis of the National Survey of Children's Health. *Maternal and Child Health Journal*, 19(11), 2403-2411.
- Dyssegaard, C.B. & Egelund, N. (2016): *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos socialt udsatte børn og unge i dagtilbud og skole*. Clearinghouse – forskningsserien 2016, nummer 29. DPU, Aarhus Universitet.
- Epinion (2014): *Evaluering af Home-Start (2014)*. København: http://homestart.dk/images/presse_artikler/Evaluering-af-Home-Start_Epinion-300314.pdf.
- Frank, N. & Schneider, W. (2017): Home learning environment and development of child competencies from kindergarten until the end of elementary school. *Contemporary Educational Psychology*, 49, s. 263-274.
- Froiland, J., Peterson, A. & Davison, M. (2013): The long-term effects of early parent involvement and parent expectation in the USA. *School Psychology International*. 34. s. 33-50.
- Hansen, H. & Hestbæk, A.-D. (2018): *Læringsmiljø i hjemmet og frivillighed. Kortlægning af indsats, der fremmer læringsmiljøet i hjemmet med henblik på at synliggøre potentialer for en frivillig indsats*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Henderson, A.T. & Mapp, K.L. (2002): *A new wave of evidence: The impact of school, family, and community connections on student achievement*. Austin, TX: South-west Educational Development Laboratory (National Center for Family & Community Connections with Schools).

- Hestbæk, A.-D. (2018): De mest udsatte familiers levevilkår. I Villumsen, A.M.A.: *Helhedsorienteret socialt arbejde med udsatte familier*, s. 41-56. København: Lindhardt og Ringhof Forlag A/S.
- Hestbæk, A.-D. & Andreasen, A.G. (2018): Materiel velfærd. I: Ottosen, M.H. et al., *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2018*, s. 28-45. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Hindman, A.H. & Morrison, F.J. (2012): Differential Contributions of Three Parenting Dimensions to Preschool Literacy and Social Skills in a Middle-Income Sample. *Merrill-Palmer Quarterly: Journal of Developmental Psychology*, Vol. 58(2): s. 191-223.
- La Cour, A. (2014): *Frivillighedens logik og dens politik*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Lesner, R.V. (2017): The long-term effect of childhood poverty. *Journal of population economics* 31, s. 969-1004.
- Mehlsen, L., Jørgensen, R.C.H., Kjer, M.G. & Jakobsen, V. (2016): *Effektfulde indsatser i boligområder til at øge børns trivsel*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Morgan, A., Nutbrown, C. & Hannon, P. (2009): Fathers' Involvement in Young Children's Literacy Development: Implications for Family Literacy Programs. *British Educational Research Journal*, 35(2), s.167-185.
- Nielsen, L.P. & Olsen, P.S. (2011): *11-åriges trivsel og risiko. Statistiske analyser af 11-åriges trivsel*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Ottosen, M.H., Andersen, A.G., Dahl, K.M., Hestbæk, A.-D., Lausten, M. & Rayce, S.C. (2018): *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel 2018*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Oxford Research (2017): *Evaluering af Røde Kors' Familienetværk og Communityindsats*. Frederiksberg: Oxford Research.
- Rambøll (2017): *Frivilligundersøgelsen 2017*. København: Rambøll.
- Rowe, M.L. & Goldin-Meadow, S. (2009): Early gesture selectively predicts later language learning. *Developmental science*, 12(1), s. 182-187.
- Røde Kors (2016): *Projektansøgning til den A.P. Møllerske Støttefond – Familien i fokus*. København: Røde Kors.
- Røde Kors (2020): *Håndbog til frivillige familievenner*. København: Røde Kors, Landskontoret.
- Sievertsen, H.H., de Montgomery, C.J. & Jørgensen, T. (2015): *Børn i lavindkomstfamilier*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Slottved, E. et al. (2017): *Bedre veje til ungdomsuddannelse 2, 3 og 4*. København. KORA – Det Nationale Institut for Kommuners og Regioners Analyse og Forskning.
- Svarer, M., Rosholm, M., Havn, L. & Høeberg, L. (2014): *Evaluering af mentorindsats til unge uden uddannelse og job*. København: Rambøll.

Villumsen, A.M.A. (red.) (2018): *Helhedsorienteret socialt arbejde med udsatte familier*. (1 udg.) København: Akademisk Forlag.

Væksthusets Forskningscenter (2017): *BIP. Indikatorer og jobsandsynlighed. Hovedpointer*. 1. udgave, 1. oplag 2017. København: Væksthusets Forskningscenter.

VIDEN
VELFÆRD

DET NATIONALE FORSKNINGS-
OG ANALYSECENTER FOR VELFÆRD